

โครงการแปลและเรียบเรียงตำราอิสลาม

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

มุศฎาะละหุ อัลหะดีษ

โดย

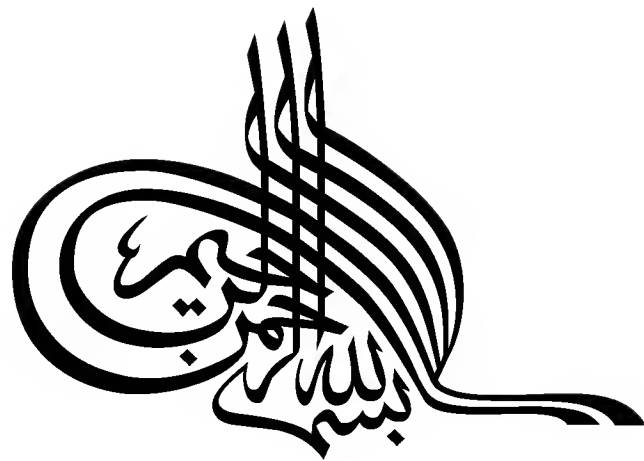
ดร.อับดุลเลาะ การีนา

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

๒๕๔๙

ISBN 974-9944-75-5

มุศเฎาะละหุ อัสหะดีษ

พิมพ์ครั้งที่ 1

จำนวน 300 เล่ม

พ.ศ. 2549

วิทยาลัยอิสลามศึกษา

ภาควิชาอิสลามศึกษา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

[illegible]

ǎäǎkñ k̄t̄ĕt̄ä 3P d̄s̄t̄ 3! ǟl̄äDZ

øGø\$øŵŷ\$ÆT?ÄÜjÄGŷ!äŷ\$

คำนำ

[illegible]

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมหัวข้อต่าง ๆ สอดคล้องกับเนื้อหาวิชามุศ
 ฎาอะละหฺ อัล หะดีษที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยได้ยึดหลักการการศึกษาของอุ
 ละมาอฺผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ด้านหะดีษทั้ง *อุละมาอฺมุตะก๊อดดีมฺ* และ *อุ
 ละมาอฺมุตะอัคคีรฺ* และอุละมาอฺร่วมสมัย เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้
 ประกอบด้วยแปดบท คือ บทที่หนึ่งกล่าวถึงหน้าที่ที่มีต่อหะดีษและการนำ
 หะดีษมาใช้เป็นหลักฐาน บทที่สองกล่าวถึงถึงวิชามุศฎาอะละหฺ อัลหะดีษ
 บทที่สามกล่าวถึงความหมายของหะดีษและคำที่มีความหมายเหมือนกับ
 หะดีษ บทที่สี่กล่าวถึงหะดีษในฐานะเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม
 บทที่ห้ากล่าวถึงระดับและระดับ บทที่หกกล่าวถึงการจำแนกประเภทของ
 หะดีษ บทที่เจ็ดกล่าวถึงชนิดต่าง ๆ ของหะดีษ และบทที่แปดกล่าวถึงการ
 ยอมรับหะดีษ

ขอวิงวอนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงดลบรรดาความรู้ด้วยพระประสงค์
ของพระองค์ให้หนังสือเล่มนี้อำนวยประโยชน์แก่ทุกท่านที่ได้ศึกษา หากมี
คำผิดพลาดและบกพร่องประการใดผู้แต่งขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วยและขอ
รับผิดชอบเพียงผู้เดียว

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

อับดุลเลาะ การ์รีนา

7 มกราคม 2549

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(3)
คำนำ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 วิชามุศฎาะละหุ อัลหะดีษ	5
บทที่ 3 หะดีษและคำที่มีความหมายเหมือนหะดีษ	10-17
3.1 ความหมายของหะดีษ	11
3.2 ความหมายของอัลสุนนะฮ์	13
3.3 ความหมายของเคาะบ์ร	15
3.4 ความหมายของอะษัร	16-17
บทที่ 4 หะดีษในฐานะเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม	18-27
4.1 ความเป็นจริงของหะดีษ	18
4.2 ฐานะของหะดีษ	19
4.3 การยึดมั่นในหะดีษ	20
4.4 การรายงานหะดีษ	23-27
บทที่ 5 สะนัดและมะตัน	28-41
5.1 นิยามของสะนัด	29
5.2 ความประเสริฐของสะนัด	30
5.3 รุ่นของผู้รายงาน	31
5.4 ประเภทของสะนัด	32
5.5 นิยามของมะตัน	33
5.6 ลักษณะของมะตัน	34

บทที่ 6	การจำแนกหะดีษโดยพิจารณาผู้ที่ถูกพาดพิง	42-56
6.1	หะดีษกุดลีย	43
6.2	หะดีษมัรฟูอ	44
6.3	หะดีษเมากูฟ	49
6.4	หะดีษมักญู	54
บทที่ 7	การจำแนกหะดีษโดยพิจารณาที่มาถึงเรา	57-151
7.1	หะดีษมุตะวาติร	59
7.2	หะดีษอาห้าด	65
7.2.1	หะดีษมัซฮูร	66
7.2.2	หะดีษอะซีซ	68
7.2.3	หะดีษเมาะรีบ	70
7.3	หะดีษมักบูล	75
7.3.1	หะดีษเคาะหิหฺลิลชาติฮฺ	76
7.3.2	หะดีษเคาะหิหฺลิลมัอยริฮฺ	80
7.3.3	หะดีษหะลันลิลชาติฮฺ	83
7.3.4	หะดีษหะลันลิลมัอยริฮฺ	85
7.3.5	หะดีษมะอรูฟ	88
7.3.6	หะดีษมะหฺฟูศ	89
7.4	หะดีษมัรดูด	91
7.4.1	หะดีษเฆาะอีย	92
1)	หะดีษมุอัลลั๊ก	97
2)	หะดีษมุรลัลตาบิฮิน	100
3)	หะดีษมุรลัลเคาะหาบีย	102
4)	หะดีษมุรลัลเคาะฟีย	104
5)	หะดีษมุอฺญูล	106
6)	หะดีษมุณเภาะฎิอ	108

7) หะดีษมุตัลลัซ	108
8) หะดีษมุอัลลัซ	113
9) หะดีษมุตร็อจญ์	116
10) หะดีษมักลูบ	121
11) หะดีษมุตะฎาะร็อบ	124
12) หะดีษซำซ	127
13) หะดีษมุเคาะหุหฺฟ	131
14) หะดีษมุหฺร็อฟ	133
7.4.2 หะดีษฏออีฟญิดตัน	135
1) หะดีษมุณกัร	138
2) หะดีษมัตุรุก	140
7.4.3 หะดีษเมาะญู	140
1) หะดีษเมาะญู	142
2) อีสรออีลียัต	151
บทที่ 8 บทส่งท้าย	154
บรรณานุกรม	157

บทที่ 1

บทนำ

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า:

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لِمَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَهُ السُّلْطَانُ ۚ يُعْلِمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ وَهُوَ يُبْصِرُ مَا فِي رُكُوعِهِمْ ۚ وَسِعَ عَرْشُهُ كُلَّهُ ۚ إِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

ความว่า : “มิใช่เช่นนั้นดอก ข้าขอสาบานด้วยพระเจ้าของเจ้าว่า เขาเหล่านั้นจะยังไม่ศรัทธา (ต่ออัลลอฮ์) จนกว่าพวกเขาจะให้เจ้าตัดลิ้นในสิ่งที่ขัดแย้งกันระหว่างพวกเขา แล้วพวกเขาไม่พบความคับใจใด ๆ ในจิตใจของพวกเขาจากสิ่งที่เจ้าได้ตัดลิ้นไป และพวกเขายอมจำนนด้วยดี”⁽¹⁾

มีรายงานจากญาบิร เบนุ अबดุลเลาะ ﷺ กล่าวว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لِمَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَهُ السُّلْطَانُ ۚ يُعْلِمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ وَهُوَ يُبْصِرُ مَا فِي رُكُوعِهِمْ ۚ وَسِعَ عَرْشُهُ كُلَّهُ ۚ إِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

ความว่า :

“อัมมา ปะอูดุ! แท้จริงคำพูดที่สัจจะนั้นคือกิตาบอัลลอฮ์ (อัลกุรอาน) และแนวทางอันประเสริฐยิ่ง คือ แนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และสิ่งที่เลวที่สุด

⁽¹⁾ ชูเราะฮ์อันนิสาอ์ อายะฮ์ที่ 65

คือ สิ่งอุปโลกน์ทั้งหลาย เนื่องจากแท้จริงสิ่งอุปโลกน์นั้นล้วนเป็นสิ่งอุตริ
ทั้งสิ้น”(2)

มีกระแสรายงานท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

"أَلَيْسَ بِالْأَكْبَرِ! إِنَّ أَوَّلَ مَا أَلِكُ مِنْهُ الْفِتْنَةُ"

ความว่า :“อัมมา บะอูดุ ! แท้จริงคำพูดที่เลิศที่สุด คือ กิ
ตาบอัลลอฮฺ ﷻ (อัลกุรอาน) และแนวทางที่ดีที่สุด คือ แนวทางของ
ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ”(3)

หะดีษเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม ซึ่งศาสนาของอัลลอฮฺ ﷻ จะไม่
สมบูรณ์และจะไม่ครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหากปราศจากหะดีษ ดังนั้นหะ
ดีษของท่านนบี ﷺ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับอัลกุรอานโดยไม่สามารถแยก
ออกจากกันได้ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งหมดได้มีการกล่าวถึงในอัลกุรอานมากมาย
การกล่าวนั้นเป็นทั้งประโยคบอกเล่าในรูปของคำสั่งให้เชื่อฟัง ปฏิบัติตาม ตลอดจน
การยึดมั่นในหะดีษพร้อมก็นำมาใช้เป็นหลักฐาน และในรูปของการห้ามไม่ให้ปฏิบัติ
ขัดแย้งกันในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของปวงบ่าวทั้งหลาย ซึ่งการ
ยอมรับหะดีษในลักษณะเช่นนี้เป็นการยอมรับของบรรดาอุละมาอุมุสลิมอย่างเป็นเอก
ฉันท์ ดังนั้น หน้าที่ส่วนหนึ่งของมุสลิมที่มีต่อหะดีษหรืออัลสุนนะฮ์ก็คือ การอีมานและ
การปฏิบัติตามนั่นเอง

อุละมาอูอะฮ์ลุลสุนนะฮ์ วะลอะมาอะฮ์ต่างก็ยอมรับว่า หะดีษอันประเสริฐนั้น
จะต้องมีการฟังและการรับ หรืออีกแง่มุมหนึ่งจะต้องรายงานให้ผู้อื่นทราบอย่างทั่วถึง
พร้อมกับเรียนรู้ความหมายของหะดีษอย่างถ่องแท้และถูกต้อง วิเคราะห์สถานภาพของ
ผู้รายงานหะดีษแต่ละบท อิมามอัลเคาะฎีบ อัลบัมดาดีย์กล่าวว่า “หะดีษทุกบทที่มีการ

(2) เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยอะหฺมัด : 3/31, 319, 371, 4/126-127 หะดีษเศาะหีหฺ

(3) เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยมุสลิม : 1/392

รายงานด้วยสายรายงานที่ติดต่อกันตั้งแต่ผู้รายงานคนแรกจนถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
ใช้ว่าจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นหลักฐาน ยกเว้นเมื่อมีการวิเคราะห์คุณลักษณะของ
ผู้รายงานแต่ละคนในด้านคุณธรรมและความบกพร่อง มีการพิจารณาสภาพภาพของ
ผู้รายงานทุกท่านที่กล่าวพาดพิงหะดีษถึงท่านนบี ﷺ เว้นแต่บรรดาเศาะหาบะฮ์
เท่านั้น เนื่องจากบรรดาเศาะหาบะฮ์เป็นคนที่มีความดี บริสุทธิ์ใจ และยอมรับทุกสิ่ง
ทุกอย่างที่มีการกล่าวไว้ในอัลกรอาน”

การปฏิบัติตามหะดีษอย่างเคร่งครัดและการรายงานหะดีษนั้นมุสลิมมีความรู้ลึก
ว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยเฉพาะในสภาพสังคมมุสลิมที่เต็มไปด้วยสิ่ง
บิดอะฮฺต่าง ๆ ความเชื่อที่ขัดแย้งกับอะกีดะฮฺอิสลาม ผิดศีลธรรมอันดีงามของมนุษย์
และการบิดเบือนหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่แท้จริง

[illegible]

ความว่า : “วาญีปสำหรับพวกเจ้ายึดมั่นในส่นนะฮฺของฉันทและ ส่นนะฮฺของ
บรรดาเคาะลีฟะฮฺ อรรรอฮิดีนที่ได้รับทางนำ พวกเจ้าจงกัตมันแน่น ๆ ด้วย
พันกราม และพวกเจ้าจงระมัดระวังสิ่งที่อุปโลกน์ขึ้นใหม่ เนื่องจากบรรดาลึง
อุปโลกน์นั้นเป็นบิดอะฮฺ และบรรดาลึงบิดอะฮฺนี้ คือ การหลงทาง”⁽¹⁾

นอกจากนั้นแล้ว บรรดาอุละมาอุมุสลิมยังให้ความสำคัญกับหะดีษเป็นอย่างสูง ตลอดระยะเวลาของพวกเขา โดยการสนับสนุนให้มีการท่องจำหะดีษพร้อมกับเตี๊นไม่ให้โกหกต่อท่านนบี ﷺ และมักง่ายต่อหะดีษของท่าน เช่น กล่าวในสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ไม่ได้กล่าวไว้ หรือกล่าวพาดพิงถึงสิ่งที่ไม่สมควรแก่ท่าน ไม่ว่าที่เกี่ยวข้องกับคำพูด การกระทำ การยอมรับและอื่น ๆ เพราะการโกหกต่อหะดีษไม่ใช่ธรรมเนียมชาติของผู้ยอมรับตัวเองว่าเป็นผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และท่านนบี ﷺ แต่เป็นการกระทำของผู้ไร้ซึ่งการศรัทธาอย่างแท้จริงและไร้จิตสำนึกที่ฝังลึกในหัวใจที่เปี่ยมด้วยวิญญาณแห่งลัทธิธรรม

(1) เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยอะบดุลวาด : 5/13 หะดีษเศาะหิห

การทุ่มเทความพยายามกับหะดีษถือว่าเป็นเรื่องที่ดีเลิศในบรรดาวิชาการอิสลาม อันเนื่องจากว่าหะดีษนั้นเป็นแหล่งที่มาในการบัญญัติหุกมต่าง ๆ ของกฎหมายอิสลาม อิมามอันนะวะวียกกล่าวว่า “สิ่งที่สำคัญบางอย่างเกี่ยวกับวิชาการคือการยืนยันในหะดีษของท่านนบี ﷺ ทุกบท กล่าวคือ พิสูจน์มะตัน (ตัวบท) หะดีษว่าเป็นตัวบทที่เศาะหิหะหะซัน หรือฏะอ์อิฟ” เป็นต้น เพราะหะดีษทุกบทที่มาถึงเราโดยผ่านสายรายงานนั้นมีใช้ว่าทั้งหมดถูกต้อง แต่มีทั้งหะดีษเศาะหิหะ หะดีษหะซัน หะดีษฏะอ์อิฟ หะดีษเมาฎูและเรื่องราวของอิสรออิลียาต

จากข้อเท็จจริงพบว่า บรรดาอุละมาอุมุสลิมได้พยายามวิเคราะห์สถานภาพของผู้รายงานหะดีษทั้งในด้านคุณธรรมและด้านความบกพร่อง ซึ่งพวกเขาก็ได้อธิบายไว้ถึงบุคคลที่สามารถยอมรับการรายงานและผู้ที่ไม่ควรให้การยอมรับ บางท่านเป็นผู้ที่เชื่อถือได้และบางท่านไม่ใช่เช่นนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว บรรดาอุละมาอูได้คิดค้นหลักการทางวิชาการและวางกฎเกณฑ์อย่างละเอียดเพื่อเป็นเครื่องมือในการจำแนกแยกแยะประเภทของหะดีษและเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ชนิดต่าง ๆ ของหะดีษ ตลอดจนสถานะของหะดีษแต่ละชนิดด้วย รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับ หะดีษอีกมากมาย

หลักฐานชิ้นสำคัญที่ทำให้บรรดาอุละมาอุมุสลิมพิถีพิถันในเรื่องหะดีษ คือ รายงานของอิมามอัซซาฟีอียฺในหนังสือ “อัลริสาละฮฺ” ท่านกล่าวว่า “แท้จริงอุมฺร เบญญ อัลคือฎูออบได้ตัดสินในเรื่องของการตัดสินนั้นสมควรแก่การจ่ายอุฐลิบห้าตัว เมื่ออุมฺรได้อ่านคำบันทึกของอะบูอาลีอัมรฺ เบญญ หัซมฺ ที่ได้บันทึกการปฏิบัติของรสุลุลลอฮฺ ﷺ ในเรื่องดังกล่าว ความว่า : “และทุกๆ นิ้วที่เสียนั้น คือ อุฐลิบตัว” อุมฺรกล่าวว่า : “พวกเจ้าทั้งหลายอย่าได้ให้การยอมรับคำบันทึกของอะบูอาลีอัมรฺ เบญญ หัซมฺ อัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้นที่ทรงรู้ความจริงจนกว่าพวกเขาสามารถยืนยันสิ่งนั้นว่ามาจากรสุลุลลอฮฺ ﷺ จริง”

อิมามอัซซาฟีอียฺกล่าวอีกว่า “จากหะดีษแสดงให้เห็นสองประการที่สำคัญคือการยอมรับหะดีษที่มาจากกรรายงานของบุคคลเพียงคนเดียว หรือที่เรียกว่า อาหฺาด และการยอมรับหะดีษเมื่อมีการพิสูจน์ความจริงของมันแล้ว ถึงแม้ว่าเนื้อหาของหะดีษนั้นยังไม่มีใครคนหนึ่งคนใดให้การยอมรับก็ตาม หากมีการปฏิบัติของนักวิชาการแต่ มัน

ถึงอย่างไรก็ตาม หะดีษทุกบทน่าจะมีการวิเคราะห์ด้วยความกระจ่างระหว่าง หะดีษเศาะหิหฺ หะดีษหะซัน หะดีษฎะอ์อิฟ และหะดีษเมาญฺอู เนื่องจากหะดีษ คือ ลัจจะอันแท้จริงมิใช่สิ่งทิ้งมลาย หมายความว่า หะดีษเศาะหิหฺไม่ใช่หะดีษเมาญฺอู ซึ่ง ด้วยวิธีเช่นนี้เท่านั้นบรรดามุสลิมจะสามารถปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ของศาสนาด้วยความ ถูกต้องและปราศจากข้อครหาต่าง ๆ ตอบทบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ และคำสอนของรَسُولุลลอฮฺ ﷺ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแนวทางอันเที่ยงตรง

บทที่ 2

วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษ

1. นิยาม

วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษ คือ วิชาที่ว่าด้วยหลักการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สามารถทราบถึงสภาพภาพของสถานะ (กระบวนการรายงาน) และมะดัน (ตัวบทหะดีษ) ในแง่ของการยอมรับและการปฏิเสธหะดีษ

จากนิยามข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ว่าการให้การยอมรับหะดีษแต่ละบทนั้น จำเป็นที่จะต้องผ่านการวิเคราะห์ทั้งกระบวนการรายงานและสภาพของตัวบทหะดีษอย่างละเอียดก่อนที่จะให้การยอมรับหะดีษ และนำหะดีษนั้น ๆ มาใช้เป็นหลักฐาน

2. เรื่องที่พูดถึง

วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษจะพูดถึงเรื่องราวสองประการ คือ ที่เกี่ยวข้องกับสายรายงานและตัวบทหะดีษในแง่ของการยอมรับนำมาใช้เป็นหลักฐาน และบางทัศนะมีความเห็นว่า เป็นวิชาที่พูดถึงรஸูลุลลอฮฺ ﷺ โดยตรงในแง่ที่ว่าท่านเป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นแบบ อย่างในทุก ๆ ด้านในการดำเนินชีวิตของประชาชาติ

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อแยกแยะระหว่างหะดีษที่มีการรายงานอย่างถูกต้องกับหะดีษที่มีการรายงานด้วยสายรายงานที่อ่อนหรืออุปโลกน์ต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2. เพื่อสามารถทราบที่มาของบทบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม เป็นต้น

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถทราบถึงระดับของหะดีษแต่ละบท เช่น ระดับหะดีษเศาะหิหฺ หะดีษ หะสัน หะดีษญะอียะฟฺ หะดีษญะอียะฟฺฎิฉัน หรือหะดีษเมาญู
2. สามารถทราบถึงประเภทต่างๆ ของหะดีษนบี เช่น หะดีษกุดซียฺ หะดีษมัรฟูอฺ หะดีษเมาญูฟ และหะดีษมักญู
3. สามารถทราบถึงสถานะของหะดีษที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้หรือไม่ได้ ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติศาสนกิจเป็นไปอย่างถูกต้อง

5. ศัพท์เฉพาะ

สำหรับวิชาศุภะอะละหุ อัลหะดีษจะพบศัพท์มากมายที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งในทางปฏิบัติและเป็นที่ทราบกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการหะดีษ คำเหล่านั้น คือ

1. อัลมุสนัด (~~Aktā~~) ตัวอักษร “ن” อ่านสระข้างบนซึ่งมี 2 ความหมาย

ความหมายที่ 1 หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานด้วยสะนัดติดต่อกัน ตั้งแต่ผู้รายงานคนแรกจนถึงคนสุดท้าย เช่น หะดีษมัรฟูอฺ หะดีษเมาญูฟและหะดีษมักญูแต่อิมามอัลฮากิมมีความเห็นที่ต่างกันซึ่งท่านกล่าวว่า “คำนี้อนุญาตให้ใช้กับหะดีษมัรฟูอฺที่มีการรายงานด้วยสะนัดที่ติดต่อกันเท่านั้น” ทักษะนีได้รับการสนับสนุนจากอัลฮาฟิซ อิบน์ หะญูร อัลอัสเกาะลานียฺใน *หนังสือขัรหฺอันนุคปะฮฺ*

ความหมายที่ 2 หมายถึง หนังสือที่รวบรวมคำพูด การกระทำและการยอมรับของบรรดาเศาะหาบะฮฺ

2. อัลมุสนิด (~~Al-Musnid~~) ตัวอักษร “**ن**” อ่านด้วยสระข้างล่าง หมายถึงผู้รายงาน หะดีษด้วยสายรายงานของตนเอง ไม่ว่าเขาจะมีความรู้เกี่ยวกับหะดีษหรือไม่ก็ตาม

3. อัลมุหัดดีษ (~~Al-Muhaddith~~) แปลว่า นักหะดีษ หมายถึงผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของวิธีการยืนยันหะดีษ มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้รายงานแต่ละคนทั้งทางด้านคุณธรรมและความบกพร่องไม่ใช่แค่ฟังหะดีษเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อิมามอิบนุ ซัยยิดีนนาส กล่าวว่า “นักหะดีษในสมัยของเราจะมีความสามารถคือ เป็นผู้รายงานและอธิบายหะดีษ รวบรวมชีวประวัติของนักรายงานหะดีษ สามารถพิจารณาการรายงานหะดีษของนักหะดีษร่วมสมัย สามารถแยกประเภทและชนิดของหะดีษ และเป็นผู้ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมมุสลิมว่าเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่หนักแน่น”

4. อัลหาฟิศ (~~Al-Hafiz~~) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องรุ่นต่างๆ ของนักหะดีษมากกว่า

ที่ไม่รู้ อัลกอฎียี มุฮัมมัด อัตตะฮานะวียี มีความเห็นว่า “ผู้ที่ท่องหะดีษตั้งแต่ 100,000 ขึ้นไป หะดีษทั้งสะนัดและมะตัน มีความรู้เกี่ยวกับประวัติของนักหะดีษและสถานการณ์ของพวกเขา ทั้งทางด้านคุณธรรมและความบกพร่อง”

อัลหุญะฮ (~~Al-Hujjah~~) หมายถึง ผู้ที่ท่องหะดีษตั้งแต่ 300,000 หะดีษขึ้นไป ทั้งตัวบทและสายรายงาน

1. อัลหากิม (~~Al-Hakim~~) หมายถึง ผู้ที่ท่องหะดีษตั้งแต่ 1,000,000 หะดีษ (ทั้งตัวบท และสายรายงาน

2. อัลรอวี (~~Al-Rawi~~) หมายถึง ผู้รายงานหะดีษด้วยสายรายงานของตนเอง

3. อัลญอลิบ (**أَجَلِب**) หมายถึง ผู้ที่เรียนหะดีษด้วยความประสงค์เพื่อเข้าใจ

ความหมายของหะดีษ ในความจริงแล้ว คำนี้ไม่ได้ใช้เฉพาะบุคคลที่เรียนวิชาหะดีษเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้กับผู้ที่เรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น ผู้เรียนวิชาเตาหิด วิชาฟิสิกส์และวิชาอคลาก เป็นต้น

6. ประวัติความเป็นมา

เป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการอิสลามว่า วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษยังไม่มีกำรบันทึกรเป็นกำรเฉพาะในสามศตวรรษแรก (300 ปีแห่งฮิจเราะฮ์ศักราช) แต่วิชานี้ถูกบันทึกรไว้รวมกับวิชาอื่น ๆ อาทิเช่น วิชาฟิสิกส์และวิชาอคลุส อัลฟิสิกส์ ผู้ที่กำรกำรบันทึกรเป็นคนแรกคือ อิมามอัชชาฟิอีย์ซึ่งบันทึกรไว้ในหนังสืออัลริสาละฮ์และหนังสืออัลอุม และอิมามมาลิกในหนังสืออัลมุวัตตะอะฮ์ ครั้นเมื่อวิชาความรู้ของหะดีษได้มีกำรพัฒนามากขึ้น ความรู้ได้แตกแขนงมากมายและคัพท์ต่าง ๆ เริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจนสามารถให้กำรยอมรับในแต่ละแขนงวิชา อุลละมาอ์ก็ได้แยกวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นออกเป็นรายวิชาต่างหากและหนึ่งในวิชาเหล่านั้นคือ วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษ

อุลละมาอ์ท่านแรกที่ได้เรียบเรียงหลักสูตรวิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษตามความหมายของมัน คือ อิมามอัรรอมฮุรุมชี (360 ฮ.ศ.) ในศตวรรษที่สี่ หลังจากนั้นวิชานี้ก็ได้รับความสนใจจากบรรดาอุลละมาอ์ในแต่ละสมัยจนถึงปัจจุบัน โดยมีการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องและได้มีการอธิบายอย่างละเอียด จนในที่สุดวิชานี้ได้แตกแขนงต่าง ๆ มากมาย เช่น วิชาตัจรียะฮ์ วิชาอิลลหะดีษ วิชาอัลญัรฮะฮ์ อัตตะอูดีล วิชาวาตุลหะดีษ วิชาอัลอัสมาว์ลกุณนา และอื่น ๆ แต่ละสาขาวิชามีการรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชานั้นอย่างสมบูรณ์

lġÄö/ġ dÄödÄ SÄäZ ħkŪä äŷ Ž öÄġTqā Äö .10

(øL806) ħkŪk ÊΣäcbē

ħŷ cbÄġ SÄäZ ħkŪä äŷ ūĠŪŌhŽ Äöäŷä Äö .11

(øL825 ġ) äŷŪĤÄDġ dāħŷ cbē

Äö cbÄġ ŷÄäZ ħkŪä/ÄäŷÄhÄ Ž ŪÄäŷä Äö .12

(øL902 ġ) BŷÄĖäpÄä

öŸDŷÄäZ ħkŪä/ÄäŷÄhÄ Ž Bŷäŷä/Ääŷä Äö .13

(øL911 ġ) ħŷĖÄŷŪäpÄö/ġ dÄö

(øL1080 ġ) äŷŪĤÄġ cbÄŷ Z ħkŪäŷŪĤÄġÄä Äö .14

BÄäŷä Äö cbÄÄ Z ħkŪä äŷŪŪÄŷÄÄö .15

.(øL1320 ġ)

.(øL1333 ġ) ħÄödÄ Z ħkŪä/Ääŷä Äö .16

Äö/Ääŷä dÄäZ ħkŪä/Ääŷä Ž Ääŷä Äö .17

(øL1394 ġ) BŷÄä

บทที่ 3

หะดีษและคำที่มีความหมายเหมือนหะดีษ

1. ความหมายของหะดีษ (Ḥadīth)

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “Ḥadīth” เป็นอาการนามเอกพจน์ แปลว่าใหม่ พหูพจน์ คือ Ḥadīthāt เหมือนกับคำว่า “Ḥadīth” แปลว่าตัดขาด พหูพจน์ คือ Ḥadīthāt ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “Ḥadīth” แปลว่า ถาวร⁽¹⁾

คำว่า “Ḥadīth” ตามรากศัพท์เดิมนั้นมีความหมายหลายนัยด้วยกัน อาทิ เช่น สิ่งใหม่ หรือของใหม่ ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า เก่า⁽²⁾ คำพูดที่กล่าวออกมา มากหรือน้อย แม้แต่คำพูดที่เปล่งออกมาเฉย ๆ มีความหมายหรือไม่ก็ตาม การให้ความหมายเช่นนี้ นำมาจากคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا كَلِمَاتٍ فَتَحْذَرُوا الْبَيْتَ﴾

ความว่า : “หากพวกเขาไม่ศรัทธาต่อหะดีษนี้แล้ว แน่แน่นอนจะพบกับความเสียหาย⁽³⁾”

⁽¹⁾ อัลอะซิม อะบาดี : 1/164

⁽²⁾ อัลศุญญีย์ : 1/6

⁽³⁾ ชูเราะฮ์อัลกะสุฟ อายะฮ์ที่ 6

1. อุละมาอฺหะดีษได้นิยามว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ คุณลักษณะตลอดจนชีวประวัติของท่าน ทั้งก่อนได้รับการแต่งตั้งเป็นนบีหรือหลังจากการเป็นนบี⁽²⁾

ความหมายหะดีษเช่นนี้ก็เหมือนกับความหมายของอัลสุนนะฮฺตามความเห็นของอุละมาอฺหะดีษส่วนใหญ่

2. อิมามอันนะวะวี๋ย กล่าวว่า “หะดีษ คือ ทุก ๆ ปราภฏการณที่สามารทพาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แม้ว่าท่านได้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียวเท่านั้นตลอดชีวิต หรือถูกบันทึกไว้โดยบุคคลเพียงคนเดียวก็ตาม”⁽³⁾

ตามทัศนะของอิมามอันนะวะวี๋ย การที่จะเรียกว่าอัลหะดีษนั้นไม่เฉพาะที่เป็นคำพูด การกระทำเท่านั้น แต่จะครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเกี่ยวพันกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แม้แต่ช่วงขณะหนึ่งเท่านั้นก็ตาม

3. มีทัศนะอื่นกล่าวว่า หะดีษ คือ คำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้น ไม่ว่าท่านจะกล่าวในเหตุการณ์ใดก็ตาม ไม่รวมถึงการกระทำ การยอมรับและอื่น ๆ⁽⁴⁾

ทัศนะนี้ให้ความหมายต่างกับอิมามอันนะวะวี๋ย ซึ่งเป็นการให้ความหมายที่แคบเป็นการเฉพาะ คือ คำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้น

จากหลาย ๆ ทัศนะข้างต้นพบว่า ความหมายของหะดีษตามหลักวิชาการนั้นเป็นคำที่ใช้เฉพาะเจาะจงสำหรับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้นไม่สามารถจะใช้กับบุคคลอื่นได้เสมือนว่าคำๆนี้ถูกกำหนดขึ้นมาเป็นคำเฉพาะ ดังรายงานจากหะดีษบทหนึ่ง

⁽²⁾ มุฮัมมัด อะญาญญ์ อัลเคาะฎิบ หน้า 21-22

⁽³⁾ ซัยยิด ศุลัยมาน อันนะวะวี๋ย หน้า 18

⁽⁴⁾ มุฮัมมัด อะญาญญ์ อัลเคาะฎิบ หน้า 22

ความว่า : “แต่จริงจะมีกลุ่มหนึ่งจากประชาชาติของฉันทันจะมาพบกับ
พวกเจ้า (ณ เมืองมะดีนะห์) ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นจะถาม
เกี่ยวกับหะดีษของฉันทัน ดังนั้น เมื่อพวกเขาได้มาพบพวกเจ้า
แล้วก็จงน้อมรับและจงสอนพวกเขาให้ถูกต้อง”(2)

ความว่า : “ผู้ใดก็ตาม⁽¹⁾ ได้คิดแนวทางที่ดีในอิสลามแล้ว ดังนั้น เขาจะได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติของคนอื่นหลังจากเขาโดยที่ผลตอบแทนนั้นไม่ลดหย่อนแม้แต่นิดเดียว และผู้ใดก็ตามได้คิดแนวทางที่เลวในอิสลาม เขาจะได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติของคนอื่น หลังจากเขาเช่นเดียวกันโดยที่ผลตอบแทนนั้นไม่ลดหย่อน แม้แต่นิดเดียวเช่นกันจากการปฏิบัติในแนวทางนั้น”⁽²⁾

2. อัลสัสนะฮฺ คือ หนทาง อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

وَلَا تَجِدُ أُمَّةَ دِينًا إِلَّا لَهَا نَهْجٌ
﴿ كَأَنَّهَا كَلْبٌ إِذَا دُعِيَ بِهِ رَجَعَا إِلَىٰ ذِي الْعَرْسِ مَلْئُومًا ﴾

ความว่า : “แน่นอนได้ผ่านพ้นมาแล้วก่อนพวกเจ้า ซึ่งหนทางต่าง ๆ
ดังนั้น พวกเจ้าจงท่องเที่ยวในพื้นที่แผ่นดิน แล้วจงดูว่าบัน
ปลายของบรรดาผู้ปฏิบัติเหล่านั้นเป็นอย่างไร”⁽³⁾

คำว่า “~~نَهْجٌ~~” ในอายะฮฺข้างต้นเป็นคำนามในรูปพหูพจน์ของ “~~نَهْجٌ~~”
หมายถึง หนทางของบรรดาประชาชาติก่อนสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

⁽¹⁾ ตามหลักภาษาอาหรับคำว่า “~~دِينًا~~” เป็นคำเนกิริเราะฮฺที่มีลักษณะทั่วไป (อุมุม) ใช้ได้กับเพศชายและเพศหญิง ซึ่งแสดงถึงจำนวนมาก ดังนั้น ความหมายของคำนี้คือ ใครก็ตามจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้

⁽²⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 1/134

⁽³⁾ ชูเราะฮฺอัลอิมรอน อายะฮฺที่ 137

ตามหลักวิชาการ

บรรดาอุละมาอุมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับนิยามของอัลสุนนะฮฺที่มาจากการพิจารณา การเน้น และการให้ความสำคัญของแต่ละสาขาวิชา

1. อุละมาอุหะดีษ

อัลสุนนะฮฺ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ คุณลักษณะและชีวประวัติทั้งก่อนที่ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนบีหรือหลังจากได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนบี

ความหมายของอัลสุนนะฮฺเช่นนี้เหมือนกับความหมายของหะดีษตามทัศนะของอุละมาอุหะดีษส่วนใหญ่⁽¹⁾ ทั้งอุละมาอุ*มุตะก๊อดดีมุน* เช่น อัลบุคอรีย์ มุสลิม อะบูดาวูด อัตติรมิซีย์ อันนะสาอีย์ และอิบนุมาญะฮฺ และอุละมาอุ*มุตะอัคคิรูน* เช่น อิมามอิบนุ อัลกอยยิม อัลฮาฟิซ อัลอัลเกาะลานีย์ เป็นต้น เพราะฉะนั้น บางครั้งอุละมาอุหะดีษใช้คำว่า “หะดีษ” และบางครั้งใช้คำว่า “อัลสุนนะฮฺ” เช่น สุนนะฮฺรุลลุลลอฮฺ หรือหะดีษนบี

อุละมาอุกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอัลสุนนะฮฺในด้านของการเป็นรุลล ซึ่งแบบอย่างอันดีงามสำหรับประชาชาติทั้งมวล

2. อุละมาอุอะกิดะฮฺและอุละมาอุตะฮะวะฮฺ

อัลสุนนะฮฺ คือ สิ่งที่สอดคล้องกับหลักการอัลกุรอานและอัลหะดีษและสอดคล้องกับการอิจญ์มาอฺของชาวสะลัฟในด้านอะกิดะฮ์ อิบาดาต ซึ่งตรงกันข้ามกับบิโดอะฮฺ⁽²⁾

⁽¹⁾ อุละมาอุบางท่านมีความเห็นว่า ระหว่างหะดีษกับอัลสุนนะฮฺมีข้อแตกต่าง คือ หะดีษมักจะใช้กับคำพูดของท่านนบี ﷺ ส่วนอัลสุนนะฮฺใช้กับการกระทำเป็นประจำหรือส่วนมากเป็นการปฏิบัติของท่าน ทัศนะนี้เป็นทัศนะของอับดุลเราะหฺมาน อัลมะสุดี

⁽²⁾ อนุมัติ หะสัน ฟุลาตะฮฺ : 1/39

อุละมาอ์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอัลสุนนะฮ์ในด้านความสอดคล้องหรือไม่ขัดกับหลักการศรัทธาและวิธีการปฏิบัติของชาวสะลัฟ ตามทัศนะนี้เรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอะกิดะฮ์และอิบาดะฮ์จะมีสองแง่เท่านั้น คือ สิ่งที่เป็นอัลสุนนะฮ์หรือสิ่งที่เป็นบิตอะฮ์

3. อุละมาอ์ฟิกฮ์

อัลสุนนะฮ์ คือ สิ่งที่เป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องศาสนาที่ไม่ใช่หุกุมวาญิบ (บังคับให้ทำ) และไม่ใช่ที่เป็นฟิรฎุ⁽³⁾

อุละมาอ์ฟิกฮ์จะให้นิยามอัลสุนนะฮ์ในสิ่งที่เป็นหุกุมสุนัตเท่านั้น

อุละมาอ์กลุ่มนี้จะให้ความสำคัญต่ออัลสุนนะฮ์ในด้านหุกุมข้อบัญญัติที่เป็นสุนัต เมื่อมีการปฏิบัติจะได้รับผลตอบแทนและหากไม่ปฏิบัติก็ไม่เป็นบาปแต่ประการใด โดยไม่มีการแยกระหว่างสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ปฏิบัติอย่างปกติหรือเป็นประจำ หรือปฏิบัติบางครั้งบางคราวเท่านั้น บางครั้งจะใช้อัลสุนนะฮ์ตรงข้ามกับสิ่งที่เป็นบิตอะฮ์

4. อุละมาอ์อุศูล อัลฟิกฮ์

อัลสุนนะฮ์ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากท่านนบี ﷺ ที่ไม่ได้ระบุในอัลกุรอาน ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ หรือการยอมรับ ซึ่งสามารถอ้างเป็นหลักฐานได้และยังสามารถบัญญัติหุกุมอีกด้วย⁽¹⁾

อุละมาอ์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอัลสุนนะฮ์ในด้านการบัญญัติหุกุมที่ไม่ได้ระบุในอัลกุรอาน แต่มาจากท่านนบี ﷺ โดยตรง ส่วนมากแล้วพวกเขาจะเน้นในสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับหุกุมดักลีฟีย์ทั้งห้าคือ หุกุมวาญิบ หุกุมหะรอม หุกุมสุนัต หุกุมมุบาหุ และหุกุมมักรูฮ์

⁽³⁾ มุฮัมมัด อะญาญ์ อัลเคาะฎีบ หน้า 21

⁽¹⁾ อัลเซกาเนีย หน้า 33

3. ความหมายของเคาะบ์ร (كِبْر)

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**كِبْر**” เป็นคำเอกพจน์ซึ่งแปลว่า ชำว⁽²⁾ คำพหูพจน์ คือ อัคบาร์ หมายถึง ชำวหลายเรื่อง หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รายงานสืบทอดกันมา

ตามหลักวิชาการ

เคาะบ์รตามหลักวิชาการ อุละมาอุมิความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

1. อุละมาอุมิหะดีษมีความเห็นว่า ความหมายของเคาะบ์รเหมือนกับ ความหมายของหะดีษหรืออัศสุนนะฮ์⁽³⁾ ตามทัศนะของอุลามากลุ่มนี้คำว่า เคาะบ์รอาจจะใช้กับการรายงานโดยทั่วไป ส่วนหะดีษและอัศสุนนะฮ์ใช้กับ คำพูด การกระทำ และการยอมรับ

2. อุละมาอูบางท่านมีความเห็นว่า *เคาะบ์ร* คือ สิ่งที่พาดพิงถึงบรรดา เคาะหาบะฮ์หรือตาบิอิน⁽¹⁾ ตามทัศนะของอุละมาอูกลุ่มนี้ การใช้เคาะบ์รนั้น ใช้ได้เฉพาะกับคำกล่าว และการกระทำของเคาะหาบะฮ์หรือตาบิอินเท่านั้นไม่ รวมถึงสิ่งที่ถูกพาดพิงไปยังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แต่ประการใด

3. มีบางทัศนะกล่าวว่า *หะดีษ* คือ สิ่งที่พาดพิงถึงท่านนบิ ส่วนเคาะบ์ร คือ สิ่งที่มาจากนบีมุฮัมมัด ﷺ และคนอื่น ๆ⁽²⁾ ทัศนะนี้มีความเห็นว่า อัลหะดีษ และอัลเคาะบ์รใช้ได้ทั้งกับท่านนบิ เคาะหาบะฮ์ และตาบิอินโดยไม่ได้แยกออกจากกัน

⁽²⁾ อัลอะซิม อะบาดี : 2/17

⁽³⁾ ดู อัศศุนนีย์ : 1/9

⁽¹⁾ ดู อัศศุนนีย์ : 1/9

⁽²⁾ ดู หนังสือเดิม

4. ความหมายของอะซัร (أُذْرٍ)

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**أُذْرٍ**” เป็นคำเอกพจน์ซึ่งแปลว่า ร่องรอย หรือแผล คำพหูพจน์ คือ อัลอาซาร⁽³⁾ แปลว่า ร่องรอยมากมาย หรือหลายบาดแผล และสามารถใช้ในการติดตาม เช่น คนหนึ่งเดินตามอีกคนหนึ่ง หรือรุ่นหนึ่งเดินตามคนรุ่นก่อนหน้าพวกเขา เป็นต้น

ตามหลักวิชาการ

อะซัรตามหลักวิชาการมีหลายความหมายด้วยกันดังนี้

1. อุละมาอุหะดีษส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อะซัรมีความหมายเหมือนกับหะดีษ อัลสุญนะฮ์ และเคาะบ์ร
2. อุละมาอุฟิกฮ์⁽⁴⁾ กล่าวว่า **อะซัร** คือ หะดีษเมากูฟ⁽⁵⁾ ของเศาะหาบะฮ์ ส่วนเคาะบ์ร คือ หะดีษมัรฟูอ์⁽⁶⁾ ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

อิมามอัลสุญญีย์ กล่าวว่า “บรรดาอุละมาอุหะดีษเรียกสิ่งที่เป็นมัรฟูอ์และเมากูฟว่า **อัลอะซัร** ส่วนอุละมาอุฟิกฮ์เมืองคูรอซานส่วนมากเรียกสิ่งที่เป็นมัรฟูอ์ว่า **อะซัร** และสิ่งที่เป็นเมากูฟว่า **เคาะบ์ร**⁽¹⁾

5. ความหมายในทางปฏิบัติ

ในทางปฏิบัติหรือการใช้จริงของบรรดาอุละมาอุจะเห็นอย่างชัดเจนถึงความแตกต่างของการใช้ศัพท์ทั้งสอง ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

⁽³⁾ อัลอะซิม อะบาดี : 1/362

⁽⁴⁾ อัลสุญญีย์ : 1/6

⁽⁵⁾ หะดีษเมากูฟ คือ หะดีษที่พาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์ ดูรายละเอียดหน้า 49-53

⁽⁶⁾ หะดีษมัรฟูอ์ คือ หะดีษที่พาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดูรายละเอียดหน้า 45-49

⁽¹⁾ อัลสุญญีย์ : 1/6

1. อุละมาอุหะดีษส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หะดีษและอัลสุนนะฮ์ใช้กับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และคุละฟาอัครรอชิดีนเท่านั้น ส่วนเคาะบ์รใช้กับบรรดาเคาะฮาบะฮ์ และอะแซรใช้กับบรรดาตาบิอินและตาบิอุตาบิอิน
2. อุละมาอุฟิกฮ์และอุละมาอุศูล อัลฟิกฮ์ใช้คำว่า หะดีษกับคำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนอัลสุนนะฮ์ใช้กับการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ เคาะบ์รใช้กับบรรดาเคาะฮาบะฮ์ และอะแซรใช้กับบรรดาตาบิอินและตาบิอุตาบิอิน

บทที่ 4

หะดีษในฐานะเป็นแหล่งที่มา ของบทบัญญัติอิสลาม

1. ความเป็นจริงของหะดีษ

หะดีษเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามอันดับสองรองจากอัลกุรอาน เนื่องจากหะดีษถือเป็นส่วนหนึ่งของวะหยูเช่นกัน ดังที่ปรากฏในอัลกุรอาน

﴿وَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى﴾

ความว่า : “ฉันมิใช่สิ่งอื่นใด เว้นแต่ฉันก็เป็นวะฮยูอยู่ที่
พระองค์ทรงประทานลงมา”⁽¹⁾

ทั้งสองประการนี้ – อัลกุรอานและหะดีษ – เป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามที่เป็นพื้นฐาน แม้ว่าทั้งสองประการจะมีความแตกต่างทางด้านของตัวบทก็ตาม กล่าวคืออัลกุรอานถูกประทานลงมาประกอบด้วยมุอิฐาตทั้งที่เป็นตัวบทและความหมาย ส่วนหะดีษนั้นถูกประทานลงมายังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในด้านความหมายโดยผ่านมลาอิกะฮฺญิบรีล และท่านนบีก็กล่าวด้วยสำนวนของท่านเองโดยยึดตามความหมายนั้นตามสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อหน้าท่าน หรือเป็นการตอบคำถามของบรรดาเศาะหาบะฮฺ หรือตอบข้อซักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ท่านไม่ได้เห็นด้วยตนเอง อิมามอัชชาฟีอีก็กล่าวว่า

⁽¹⁾ ชุเราะฮฺอันนัจญ์ม อายะฮฺที่ 4

“ทุก ๆ บทบัญญัติที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ตัดสินไปนั้นเป็นผลมาจากการเข้าใจในอัลกุรอานอย่างถูกต้องที่สุด” ท่านยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “คำพูดของอูละมาอ์ทั้งหมดเป็นการอธิบายอัลสุนนะฮ์และอัลสุนนะฮ์เป็นการอธิบายอัลกุรอาน”⁽²⁾

จากคำกล่าวนี้สอดคล้องกับอัลกุรอานที่มีการห้ามปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ และในสิ่งที่ไม่ใช่เป็นหุกมเฉพาะเจาะจงสำหรับท่านเท่านั้น อิมาม อิบน์กะษีร⁽³⁾ ได้อธิบายอายะฮ์ ﴿ مَا جَاءَ مِنْكُمْ مِنْ شَيْءٍ فَاعْلَمُوا ﴾ กล่าวว่า “การห้ามปฏิบัติในลักษณะที่ขัดแย้งกับคำสั่งของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ คือ ขัดแย้งกับแนวทาง วิธีการ บทบัญญัติ แนวคิดตลอดจนหลักสูตรการสั่งสอนของท่าน ดังนั้น สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปรียบเทียบเพื่อให้สอดคล้องกับคำพูดและการปฏิบัติของท่าน สิ่งที่สอดคล้องกับมันก็ต้องยอมรับมันเสียโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น และสิ่งที่ขัดแย้งจะต้องปฏิเสธไปอย่างสิ้นเชิง ดังที่ปรากฏในหะดีษเศาะหีบหนึ่งบันทึกโดยอัลบุคอรีและมุสลิม จากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า (أَمَّا مَا جَاءَ مِنْكُمْ مِنْ شَيْءٍ فَاعْلَمُوا) หมายความว่า “ผู้ใดได้ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ศาสนาบัญญัติไว้ สิ่งนั้นจะต้องปฏิเสธไป”⁽¹⁾

ด้วยเหตุนี้ อัลสุนนะฮ์จึงอยู่ในลำดับที่สองรองจากอัลกุรอาน อย่างไรก็ตาม สำหรับอิมามอัชชาฟีอีแล้วหะดีษต้องตามหลังอัลกุรอานเสมอ แม้ว่าท่านจะจัดลำดับของทั้งสองอยู่ในระดับเดียวกันก็ตาม

2.ฐานะของหะดีษ

⁽²⁾ อัลกอสิมีย์ หน้า 59

⁽³⁾ อิบน์กะษีร : 3/131

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 13/56 และมุสลิม : 2/1243

ฐานะในที่นี้ คือ บทบาทและหน้าที่ หมายความว่าถึงหน้าที่ของหะดีษนบีในฐานะที่เป็นคำสอนของศาสนาอิสลาม

หะดีษมีหน้าที่อธิบายบทบัญญัติต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ชี้แจงวัตถุประสงค์ของแต่ละอายะฮ์ การขยายความอัลกุรอานที่มีลักษณะเป็น *อายะฮ์ มุจมัด* (ที่มีความหมายสั้นๆ) อายะฮ์ที่มีลักษณะเป็นอายะฮ์มุฏลัก (อิสระ) และอายะฮ์ที่มีลักษณะเป็น *อายะฮ์อุฎุมม* (ทั่วไป)

การอธิบายบทบัญญัติให้สมบูรณ์ เช่น การอธิบายอายะฮ์ที่เกี่ยวกับอิบาดาต อายะฮ์ มุอามะลาต อายะฮ์นิกาหฺ อายะฮ์หะลาละและหะรอม เป็นต้น

การชี้แจงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของอายะฮ์บางอายะฮ์ เช่น อายะฮ์ที่พูดถึงการสังเสียให้แก่คนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องในการยกทรัพย์สินให้พวกเขา และอื่นๆ

การระบุถึงกลุ่มต่างๆ ที่ยังไม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในอัลกุรอาน กลุ่มนั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เว้นแต่จะมีหะดีษอื่นมาบ่งชี้ว่าเป็นกลุ่มอื่นเท่านั้น เนื่องจากเป็นการอธิบายของท่านนบีนั่นเอง อิมามอัลบัยฮากียได้บันทึกหะดีษบทหนึ่งจากการรายงานของอุมัร เบนุ อัลค็อฏฏอบ กล่าวว่า “โอ้มนุษยทั้งหลาย แท้จริงความคิดที่ถูกต้องนั้นมาจากรัสูลุลลอฮ์ ﷺ เนื่องจากอัลลอฮ์ได้ชี้แจงให้แก่ท่าน แต่ความคิดของเราบางครั้งเป็นการคาดคะเน และเป็นความคิดที่อ่อนแอด้วย”

การบรรยายวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนาที่ยังไม่ได้ระบุไว้ใน อัลกุรอาน หรือเป็นการกล่าวถึงเรื่องนั้นไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ครอบคลุม

ประการทั้งปวงที่ได้กล่าวข้างต้นไม่มีข้อสงสัยใด ๆ สำหรับบรรดาอุละมาอ์ทั้งสมัยก่อนและรุ่นหลัง หรือแม้แต่อุละมาอ์สมัยปัจจุบัน ต่างก็ยอมรับว่า หะดีษนั้นได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในการอธิบายอัลกุรอาน อย่างไรก็ตามในอัลกุรอานจะพบแต่การกล่าวถึงหลักใหญ่หรือกล่าวถึงอย่างสังเขปเท่านั้น โดยไม่มีการอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติแต่ประการใด

3. การยึดมั่นในหะดีษ

ในอัลกุรอานได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการยึดมั่นในหะดีษ หรือ อัลสุนนะฮ์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเคารพภักดีต่อรَسُول การปฏิบัติตาม การยอมรับในสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้ดำเนินการมาในช่วงที่ท่านนบียังมีชีวิตอยู่หรือหลังจากที่ท่านเสียชีวิตไปแล้ว หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

หลักฐานจากอัลกุรอาน ขอยกตัวอย่างเพียงบางอายะฮ์เท่านั้น

1. อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿لَا تَقْفُ أَكْثَرَ الْعِلْمِ أَلَيْسَ أَلَيْسَ﴾

ความว่า : “และสิ่งที่ท่านรَسُولได้นำมาแก่พวกเจ้าก็จงรับมันไว้ และสิ่งที่ท่าน (รَسُول) ห้ามก็จงหลีกเลี่ยงมันเสีย”⁽¹⁾

การน้อมรับในสิ่งที่ท่านรَسُولนำมาถือเป็นการแสดงถึงการนำหะดีษ สุนนะฮ์ใช้เป็นหลักฐานและการยึดมั่นในหะดีษอีกด้วย

2. อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاطِيعُوا أَهْلَ الْبَيْتِ﴾
 ! اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَىٰ سَائِرِ النَّبِيِّينَ وَآلِهِمْ
 ﴿ اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَىٰ سَائِرِ النَّبِيِّينَ وَآلِهِمْ ﴾

ความว่า : “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย พวกเจ้าจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และจงเคารพภักดีต่อ رَسُول และผู้นำในหมู่พวกเจ้า ฉะนั้น หากพวกเจ้ามีการขัดแย้งกันในสิ่งใดก็จงย้อนสิ่ง

⁽¹⁾ ชูเราะฮ์อัลหัจญ์ อายะฮ์ที่ 7

นั้นไปยังอัลลอฮ์และรَسُولเกิด หากพวกเจ้าทั้งหลาย
ศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันกิยามะฮ์⁽¹⁾

การย้อนกลับไปยังอัลลอฮ์และรَسُولนั้นหมายความว่า การปฏิบัติตาม
แนวทางที่เที่ยงตรงและเป็นการแสดงถึงการมีอีมานอย่างแท้จริง

3. อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ! اللَّهُ أَكْبَرُ! أَجْرُ الْمُؤْمِنِ
(لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)

ความว่า : “จงกล่าวเถิด (โอ้มุฮัมมัด)! หากพวกเจ้ารักอัลลอฮ์ก็จง
ปฏิบัติตามฉัน แน่แน่นอนพวกเจ้าจะเป็นที่รักใคร่ของอัลลอ
ฮ์ และพระองค์จะอภัยแก่พวกเจ้าในบาปทุกประการ”⁽²⁾

การรักอัลลอฮ์ ﷻ ที่แท้จริง คือ การปฏิบัติตามท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน
ทุก ๆ เรื่องที่ท่านได้ปฏิบัติ เว้นแต่บางสิ่งบางอย่างเท่านั้นที่ไม่จำเป็นต้อง
ปฏิบัติตาม

หลักฐานจากหะดีษ

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ! اللَّهُ أَكْبَرُ! أَجْرُ الْمُؤْمِنِ
(لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)

⁽¹⁾ ชุเราะฮ์อันนิสาฮ์อายะฮ์ที่ 59

⁽²⁾ ชุเราะฮ์อาลิอิมรอน อายะฮ์ที่ 31

ความว่า : “จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพวกเจ้ายึดในสุนนะฮ์ของฉันและ
สุนนะฮ์บรรดาเคาะลีฟะฮ์อรรอซิดีนที่ได้รับการชี้นำทาง
พวกเจ้าจงกีดมันด้วยฟันกรามแน่นๆ และจงระมัดระวัง
สิ่งใหม่ๆ (อุปโลกน์ขึ้นมา) เนื่องจากแท้จริงการอุตริ
กรรมทุกประเภทนั้นคือ การหลงทาง”⁽³⁾

คำว่า “**لَا تُفَرِّقُوا**” ในภาษาอาหรับจะมีกลุ่มเป็นวาญิบ ฉะนั้น การยึดมั่นใน
หะดีษเป็นกลุ่มวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุลุศนาวะ

4. ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَمْرٍ يُغْنِي عَنْكُمْ الْجَهَنَّمَ؟
((**أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَمْرٍ يُغْنِي عَنْكُمْ الْجَهَنَّمَ؟**))

ความว่า : “ฉันได้คงไว้ (มอบ) ในหมู่พวกเจ้าสองประการ ซึ่งพวกเจ้าจะ
ไม่หลงทาง (อย่างแน่นอน) หากพวกเจ้าได้ยึดมั่นกับสอง
ประการนี้: กิตาบของอัลลอฮ์และสุนนะฮ์ของรَسُول”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้แสดงถึงการให้ยึดมั่นในหะดีษด้วยวิธีการออกคำสั่งโดย
ทางอ้อม กล่าวคือ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวด้วยประโยคบอกเล่าแต่มีเจตนารมณ์
เป็นคำสั่งให้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการรับรองต่อการปฏิบัติตามหะดีษว่าจะไม่หลง
ทางอย่างแน่นอน

⁽³⁾ หะดีษเศาะหีห บันทึกลงโดยอะบูดาวัด : 5/34, อัลติรมิซีย : 5/39, อิบน์มาญะฮ์ : 2/254 และอะหมัด : 2/245

⁽¹⁾ หะดีษหะซัน บันทึกลงโดยมาลิก : 1/123 และอัลฮาเกม : 1/345 ส่วนนหะดีษเป็นของอัลฮาเกม

3. ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

مَا تَعْلَمُونَ أَنَّ دُونَِيَّ أَشْرُؤُ مَا تَعْلَمُونَ
 وَأَنَّ دُونَِيَّ مِنْ دُونِ مَا تَعْلَمُونَ
 ((مَا تَعْلَمُونَ أَنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ أَهْلًا))

ความว่า : “พวกเจ้าจงปล่อยไว้ในสิ่งที่ฉันปล่อย เพราะแท้จริงความ
 พินาศของชนรุ่นก่อนพวกเจ้านั้นเนื่องจากการถามมาก มี
 การขัดแย้งกับบรรดานบีของพวกเขาเอง ดังนั้นเมื่อฉัน
 ห้ามพวกเจ้าจากการกระทำสิ่งใดก็จงหลีกเลี่ยงมัน และ
 เมื่อฉันสั่งพวกเจ้าให้กระทำสิ่งใดแล้วก็จงปฏิบัติเถิดตาม
 ความสามารถของพวกเจ้า”⁽²⁾

การปฏิบัติตามคำสั่งของท่านนบีในทุกเรื่อง แสดงให้เห็นว่าเป็นการกลับ
 สู่การปฏิบัติตามหะดีษ ในทำนองเดียวกันการหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ท่านนบีห้าม
 ปฏิบัติก็คือเป็นการแสดงให้เห็นถึงการกลับสู่หะดีษเช่นเดียวกัน

คำยืนยันของอุละมาอ์

1. อิมามอัชชาฟีอีย์มีความเห็นว่า ในเมื่อท่านนบีสันับสนุนให้ฟังหะดีษของ
 ท่าน และยังสนับสนุนให้คนที่มีความรู้เกี่ยวกับหะดีษท่องจำและรายงานหะดีษ
 ให้คนอื่นฟังด้วย อันนี้ถือเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะชี้ให้เห็นว่าการ
 สนับสนุนนั้นเป็นหลักฐานประการหนึ่งที่เป็นหน้าที่ของผู้รู้ เนื่องจากการปฏิบัติ
 เช่นนั้นจะได้รับผลบุญและการหลีกเลี่ยงมันเป็นที่ต้องห้ามในขอบเขตที่จะต้อง

⁽²⁾ มุตตะฟีก อะลยฺส บันทีก โดยอัลนุกอริย : 13/20 และมุสลิม : 15/107

ปฏิบัติเปรียบเสมือนทรัพย์สินเมื่อมีการรับยอมมีการแจกจ่ายให้ผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับ และตักเตือนซึ่งกันและกันทั้งเรื่องศาสนาและเรื่อง دنیاทุกประการ⁽¹⁾

ดังนั้น การชี้ทางของสุนนะฮ์หรือหะดีษในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ บทบัญญัติอิสลามนั้นเป็นการตัดสินที่เด็ดขาดหากประโยคเหล่านั้นสามารถ พาดพิงถึงท่านนบี ﷺ อย่างถูกต้อง อิมามอัชชาฟีอียฺได้กล่าวย่ำว่า “แท้จริง บรรดาอุละมาอ์ตั้งแต่สมัยเคาะหะบะฮ์และตาบิอิน พวกเขาไขว่คว้าหะดีษในทุก ๆ เรื่อง หากพวกเขาไม่พบหะดีษพวกเขาจะนำสิ่งอื่น ๆ มาใช้เป็นหลักฐาน หลังจากนั้นหากพวกเขาพบหะดีษที่เกี่ยวข้องแล้วพวกเขาจะกลับตัวและปฏิบัติ ตามหะดีษที่เขารู้ด้วยความมั่นใจ”⁽²⁾

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาข้างต้นสามารถยืนยันว่า การกลับสู่หะดีษโดย วิธีการใดก็ตามเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งทั้งทางด้านอะกิดะฮ์ ด้านอิบาดะฮ์ ด้านมุอามะลาต ด้าน มุนากะฮะต และด้านอื่นๆ ประการหนึ่งที่สำคัญ คือ บรรดาอุละมาอ์ในทุกยุคทุกสมัยต่างก็มีความเห็นพ้องกันว่า การกลับสู่หะดีษ เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องที่สุด ไม่สามารถปฏิเสธได้ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความรู้ เท่านั้น แม้แต่คนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ก็จำเป็นเหมือนกัน เพราะเป็นการ แสดงถึงการมีความรักต่อท่านนบี ﷺ

3. การรายงานหะดีษ

1. หุก่มของการรายงานหะดีษ

การรายงานหะดีษของท่านนบี ﷺ ให้แก่ผู้อื่นเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งสำหรับ มุสลิมและมุสลิมะฮ์ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหะดีษจะมีความรู้มากหรือน้อยก็ตาม แต่ทว่าผู้ที่มีความรู้มากหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาหะดีษจะมีหน้าที่หนัก

⁽¹⁾ อัลศุญญีย์ หน้า 99

⁽²⁾ อัลศุญญีย์ หน้า 99

กว่าคนอื่น เพราะเขาเข้าใจความหมายของหะดีษ อับดุลเลาะ เบ็ญ อัมรฺ เบ็ญ
เอาศฺ رضي الله عنه ได้รายงานจากกรสูลุลลอฮฺ ﷺ ท่านกล่าวว่า

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي أُخْبِرُكُمْ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ لَا يَنْفَعُكُمْ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَعْلَمُوا مَا تَفْعَلُونَ
(.. وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ) أَبُو بَكْرٍ

ความว่า : “จงเผยแพร่จากฉันถึงแม้ว่าหนึ่งอายะฮ์ก็ตาม และจงรายงาน
จากปะนี อีสรออีลเถิด และไม่ใช่เรื่องหนักหนาสาหัสอะไร และ
ผู้ใดโกหกต่อฉันโดยเจตนา ก็จงเตรียมที่นั่งของเขาไว้ในไฟ
นรก”⁽¹⁾

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การรายงานหะดีษของท่านนบี ﷺ ให้แก่
ผู้อื่นนั้นเป็นหุกุมวาญิบสำหรับทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีความรู้
เกี่ยวกับหะดีษตามซิดความ รู้ความสามารถของแต่ละคนดังหะดีษบันทึกโดย
อัลบุคอรีและมุสลิม

มีรายงานอีกกระแสหนึ่ง จากญบัยรฺ เบ็ญ มุฏอิม ได้รายงานจากท่าน
รสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวถึงความประเสริฐของผู้ที่รายงานและผู้ฟังหะดีษของท่าน

بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهِ مَنْ رَوَى عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَبَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهِ مَنْ سَمِعَ مِنْ رَوَاهُ
بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهِ مَنْ سَمِعَ مِنْ رَوَاهُ أَبُو بَكْرٍ
(.. وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ)

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2/374, อัดดีริมซี : 5/40 อะบูฮากกล่าวว่า หะดีษบทนี้เป็นหะสันเศาะหิหฺและ อะหมัด :
3/159, 203, 314

ความว่า : “อัลลอฮฺทรงให้เกียรติแก่บ่าวที่ยอมฟังคำพูด (หะดีษ) ของฉันและเขาได้ท่องจำมัน หลังจากนั้นเขาได้เผยแพร่แก่คนอื่นที่ยังไม่ได้ฟัง ดังนั้น บ่อยครั้งที่ผู้ที่เผยแพร่ไม่เข้าใจมัน และบ่อยครั้งที่ผู้ถูกถ่ายทอดเข้าใจมากกว่าผู้เผยแพร่”(2)

จากหะดีษข้างต้นพอสรุปได้ว่า หน้าที่ของมุสลิมที่มีต่อหะดีษของท่านนบี ﷺ นั้นก็คือ ฟังหะดีษ ท่องจำหะดีษ และรายงานหะดีษให้แก่ผู้อื่นที่ยังไม่ได้ฟัง หรือยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับหะดีษ ที่สำคัญยิ่ง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่รายงานหะดีษ ต้องเป็นคนที่มีความรู้เรื่องหะดีษซึ่งอาจจะมีลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น บางคนมีทั้งความรู้และเข้าใจเนื้อหาของแต่ละหะดีษ บางคนมีความรู้ แต่ไม่เข้าใจความหมายของหะดีษ บางคนมีความรู้มากและบางคนมีความรู้น้อย ไม่จำเป็นต้องเป็นคนอาलिหมเสมอไป

2. วิธีการรายงานหะดีษ

เนื่องจากวิธีการรายงานหะดีษยังไม่มีข้อเสนอนั้นจากท่านนบี ﷺ เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน บรรดาเคาะหาบะฮฺก็ได้ใช้ความพยายาม (อิญญ์ติฮาด) ในการอธิบายถึงวิธี การรายงานที่สอดคล้องกับฐานะที่เป็นหะดีษของท่านนบี ﷺ ให้มากที่สุด มุฮัมมัด เบ็ญ ลีรินได้กล่าวถึงวิธีการรายงานอย่างกว้าง ๆ ดังนี้

بِأَنَّهُ كَانَ يُفَصِّلُ الْكَلِمَاتِ لِيُحْذَرَ الْبَاطِلَ وَأَنَّ الْكَلِمَاتِ الْكَافِرَاتِ

(2) หะดีษเศาะหิหฺ บันทีกโดยอะบูดาอูด : 3/322, อัศเศาะมิอีย : 5/33-34, อิบน์มาญะฮฺ : 1/85, อะหมัด : 1/437, 3/225, 4/80,82, 5/183 และอัศเศาะมิอีย : 1/86 ส่วนงานข้างต้นเป็นของอะหมัด

แปลว่า : “ฉันได้ยินหะดีษจากลิบคน (เคาะหาบะฮ์ซึ่งพวกเขาได้
รายงาน) เป็นความหมายเดียวกัน และหลากหลายตัวบท”⁽¹⁾

จากอะฮ์รบทนี้พอสรุปได้ว่า การรายงานหะดีษนั้นมี 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ
วิธีการที่ 1 การรายงานตัวบทหะดีษ

การรายงานตามวิธีการนี้จะเห็นได้จากการปฏิบัติของบรรดาเคาะหาบะฮ์
ที่รายงานหะดีษจากท่านนบี ﷺ กล่าวคือ บางคนได้รายงานหะดีษอย่าง
สมบูรณ์ทั้งประโยคที่ได้ฟังจากท่านและบางคนได้รายงานหะดีษอย่างสมบูรณ์ที่
ได้ฟังจากเคาะหาบะฮ์ท่านอื่น ซึ่งแต่ละคนนั้นได้รายงานด้วยความซื่อสัตย์ต่อหะ
ดีษ โดยไม่มีการโกหกและเพิ่มเติมในสิ่งที่พวกเขาได้ฟังจากท่านนบี ﷺ การ
รายงานหะดีษในหมู่เคาะหาบะฮ์มีการรายงานตัวบทและมีการรายงานตัวบท
พร้อมกับสะนัดของหะดีษ การรายงานด้วยวิธีการเช่นนี้ได้มีมาตั้งแต่สมัย
เคาะหาบะฮ์จนถึงสมัยตาบิอฺ อัดบาอฺอัดตาบิอิน และได้มีการถ่ายทอด
อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงสมัย *อุละมาอุมุตะอัคคิรฺ*⁽²⁾

การรายงานหะดีษด้วยวิธีนี้สามารถจำแนกออกเป็น 3 วิธีการ ดังนี้

1. วิธีการรายงานแบบสมบูรณ์

หมายถึง การรายงานหะดีษทั้งสะนัดและมะตันโดยไม่มีการตัดต่อและ
เพิ่มเติมจากประโยคเดิมที่ได้ฟังกันมาตั้งแต่ต้นจนจบหะดีษ เช่น การรายงาน

⁽¹⁾ อัลกอสิมี ย้ หน้า 222

⁽²⁾ คือ ตั้งแต่สมัยอิมามอันนะสาอีย้จนถึงสมัยของอัสฎุอฺบะรอญีย้

ของบรรดานักหะดีษทั้งหก⁽³⁾ และท่านอื่นๆจะมีการวิพากษ์วิจารณ์สถานะของสายรายงานในด้านความสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม แม้แต่การวิเคราะห์ตัวบทหะดีษ⁽⁴⁾

2. วิธีการรายงานแบบย่อ

หมายถึง การรายงานเฉพาะตัวบทหะดีษบางส่วนเท่านั้น ไม่มีการกล่าวถึงในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับตัวบท การรายงานเช่นนี้เป็นการปฏิบัติของอุละมาอ์ฟิกฮ์

ตามทัศนะของอุละมาอ์ส่วนใหญ่แล้วมีความเห็นว่า การรายงานหะดีษด้วยวิธีนี้สามารถทำได้แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญ คือ *ผู้ที่รายงานหะดีษต้องเป็นคนที่มีความรู้ในเรื่องหะดีษเป็นอย่างดี* เนื่องจากการย่อหะดีษของคนอาลิมมีอาจทำให้ความหมายหรือจุดประสงค์ของหะดีษเพี้ยนไปจากเดิม ไม่ทำให้เกิดแย้งในการบัญญัติหุกุมและข้อความหะดีษไม่ขาดหายไปจนทำให้กลายเป็นคนละตัวบท ผิดจากการย่อของคนญะฮิล ซึ่งจะทำให้เกิดความสับสนในความหมายของหะดีษได้ เช่น การละเลยเรื่องอิสติษนาอ์⁽¹⁾

3. วิธีการรายงานแบบตัดสะนั้ด

หมายถึง การรายงานเฉพาะตัวบทหะดีษเท่านั้น ไม่มีการกล่าวถึงสะนั้ดหรือกล่าวผู้รายงานเพียงแค่หาบะฮ์เท่านั้น ส่วนผู้รายงานคนอื่น ๆ ถัดจากแค่หาบะฮ์จนถึงสิ้นสุดสะนั้ดไม่ได้กล่าวถึงแม้แต่คนเดียว

การรายงานเช่นนี้เป็นการปฏิบัติของอุละมาอ์ฟิกฮ์และอุละมาอ์อุศูลอัลฟิกฮ์ อิมามอันนะวะวียกกล่าวว่า “ส่วนการรายงานเฉพาะตัวบทหะดีษอย่างเดียวที่สอดคล้องกับหัวข้อฟิกฮ์สามารถทำได้ ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติที่ดีและ

⁽³⁾ นักหะดีษทั้งหกท่าน คือ อัลบุคอรี มุสลิม อะบูดาูด อัตติรมิซีย์ อันนะสาอี และอิบนุมาญะฮ์ หรือที่เรียกว่า อัศหาบ อัลกุฎบ อัชชีตตะฮ์

⁽⁴⁾ รายละเอียดเรื่องสะนั้ดและมะตันจะมีการอธิบายในบทที่ 4

⁽¹⁾ อัลอัศเกาะลานีย์ หน้า 48

อาจจะสามารถหลีกเลี่ยงจากการขัดแย้งได้อีกด้วย”⁽²⁾ ไม่ว่าด้านตัวบทหะดีษหรือการรับหุกมต่าง ๆ จากหะดีษ

วิธีการที่ 2 การรายงานความหมายของหะดีษ

การรายงานหะดีษด้วยวิธีการนี้อุละมาอุมิความเห็นที่แตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ไม่เห็นด้วยกับการรายงานความหมายหะดีษ โดยที่ไม่ได้รายงานตัวบทที่มาจากท่านนบี ﷺ ทักษะนี้เป็นทักษะของอุละมาอุมิหะดีษ อุละมาอุมิฟิกฮ์และอุละมาอุมิอุศูลอัลฟิกฮ์บางท่าน เช่น มุฮัมมัด เบ็ญลี ลีรีน อะบู บักร อิบนุอะบีชัยบะฮ์ และท่านอื่น ๆ

กลุ่มที่สอง เห็นด้วยกับการรายงานความหมายหะดีษ โดยไม่จำเป็นต้องยกตัวบทก็ได้ ทักษะนี้เป็นทักษะของอุละมาอุมิส่วนใหญ่ทั้ง *ชะลัฟ* หรือ *คอลลัฟ* จากอุละมาอุมิฟิกฮ์หรืออุละมาอุมิอุศูลฟิกฮ์ เช่น อิมามอะบูหะนีฟะฮ์ อิมามมาลิก อิมามอัชชาฟีอี และ อิมาม อะหมัด เบ็ญลี หันบัล แต่มีเงื่อนไขว่าผู้ที่จะรายงานหะดีษด้วยความหมายนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 ประการ

1. ผู้รายงานจะต้องเข้าใจตัวบทและเจตนารมณ์ของหะดีษเป็นอย่างดี
2. ผู้รายงานจะต้องเชี่ยวชาญในการตีความหมายหะดีษได้อย่างถูกต้อง

นอกจากสองประการข้างต้นแล้ว ผู้รายงานหะดีษจะต้องกล่าวอย่างสม่ำเสมอด้วยคำว่า “**أَخْبَرَنِي**” แปลว่า หรือดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ หรือกล่าวคำว่า “**عَنِ**” แปลว่า หรือเสมือนคำพูดของท่านนบี ﷺ หรือกล่าวคำว่า “**عَنْ**” แปลว่า อุปมากับคำพูดของท่านนบี ทุกครั้งเมื่อจบการรายงานหะดีษ⁽¹⁾

⁽²⁾ อัลกอสิมีฮ์ หน้า 224-225

⁽¹⁾ มะหฺมูด อัชเชาะหฺวาน กล่าวว่า “ทั้งหมดที่กล่าวนั้นอนุญาตแก่ผู้ที่ได้อินจากปากอาจารย์ที่เขารับหะดีษเท่านั้น ส่วนผู้ที่รับหะดีษโดยวิธีการอ่านเองจากตำราหะดีษ ไม่อนุญาตให้รายงานด้วยความหมายแม้แต่อักษรเดียว

อิมามอัซซุญญัยยกกล่าวว่า “หากผู้รายงานไม่มีความรู้และไม่เชี่ยวชาญในการแปลความหมายหะดีษไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษด้วยความหมายโดยไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เขาจะต้องรายงานด้วยบทหะดีษเหมือนที่เขาได้ฟังหะดีษหรือรับมาจากอาจารย์ด้วยตนเอง”⁽²⁾

ดังนั้น วิธีการที่ดีที่สุดในการรายงานหะดีษของท่านนบี ﷺ คือ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรายงานด้วยบทหะดีษ และไม่มี ความจำเป็นที่จะรายงานหะดีษด้วยความหมาย เนื่อง จากปัจจุบันด้วยบทและสะเนดหะดีษถูกบันทึกไว้ในตำราหะดีษต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าการบันทึกทั้งสะเนดและมะตัน หรือทำการบันทึกโดยเริ่มต้นจากเศาะหาบะฮ์ผู้รับหะดีษโดยตรงจากท่านนบี ﷺ และตำราหะดีษถูกตีพิมพ์อย่างแพร่หลายสามารถหาซื้อได้ไม่ยาก หากต้องการแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่า

เนื่องจากการอนุญาตให้รายงานด้วยความหมายนั้นเป็นการอนุญาตในกรณีจำเป็นหรือยังไม่มี การบันทึกหะดีษเป็นเล่ม แต่ในกรณีที่หะดีษต่างๆ ถูกบันทึกไว้ในตำราหะดีษอย่างสมบูรณ์แล้วก็ไม่มีความจำเป็นอีกแล้วที่จะรายงานหะดีษด้วยความหมายดังเช่นในปัจจุบันนี้” (ดู หน้า 171-172)

⁽²⁾ อัลกอสิมีฮ์ หน้า 222

บทที่ 5

สะกดและมะตัน

พึงรู้เป็นการเบื้องต้นไว้ว่าหะดีษของท่านนบี ﷺ ที่ถูกถ่ายทอดมาถึงตัวเรา นั้นต้องประกอบด้วยสองส่วน คือ สะกดและมะตัน ตัวอย่าง

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

ความว่า : “จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ ฎิรฺ กล่าววว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าววว่า
 “เครื่องหมายบางอย่างของคนมุนาฟิกนั้นมี 3 ประการ คือ
 เมื่อเขาพูดเขาจะพูดโกหก เมื่อเขาสัญญา เขาจะผิดสัญญา
 และเมื่อเขาได้รับความไว้วางใจ เขาก็บิดพลิ้ว”

(รายงานโดยมุสลิม : 2/47)

คำอธิบายตัวอย่าง

- สื่อนัดหะดีษ

U̇ṀḢŻȦṪ ȦṅU̇ĊȦẎU̇ḃȦȦU̇ḃȦȮżȦẎ
 U̇ḃȦȦẎ U̇ḃȦȦẎ U̇ḃȦȦẎ U̇ḃȦȦẎ U̇ḃȦȦẎ U̇ḃȦȦẎ
 Ȧ! Ȧ! Ȧ! Ȧ! Ȧ! Ȧ!

- ม้วนหะดีษ

U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ
 ((U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ))

การรายงานหะดีษทั้งสื่อนัดและดัวบทเช่นนี้ก็ได้มีการปฏิบัติกันในกลุ่ม
 ของ นักหะดีษตั้งแต่สมัยเศาะหาบะฮ์จนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีอุละมาอ์บางท่าน
 ได้รายงานหะดีษ โดยมีได้กล่าวอ้างสื่อนัดนอกจากกล่าวเพียงศอหาบะฮ์เท่านั้น
 ซึ่งการรายงานเช่นนี้เป็นที่อนุญาตเช่นกัน

ส่วนที่ 1 สื่อนัดหะดีษ

อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ U̇ŻẎU̇ȦẎ ﴾

ความว่า : “จงนำมาแกว้นซึ่งกิตาบก่อนหน้านี้เถิด หรือการรายงาน
บางส่วนของวิชาความรู้”⁽¹⁾

คำดำรัส ﴿ ~~وَأْتِ~~ ﴾ ความว่า “*ร่อรอย*” มะฎ็อร อัลวัรร็อกได้อธิบายว่า
คำนี้หมายถึง *อิสนาตหะดีษ*⁽²⁾

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า ~~أَتِ~~ (สะนัด) เป็นคำเอกพจน์ แปลว่า สายรายงานหรือสายสืบ
พหุพจน์ คือ ~~أَتِ~~ (อิสนาต) หมายถึง การถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคน
หนึ่ง

ตามหลักวิชาการ

มีทัศนะอุละมาอ์หลายทัศนะด้วยกันที่ได้อธิบายความหมายของสะนัดขอ
ยก ตัวอย่างในที่นี้เพียงบางส่วนเท่านั้น

1. อิมามอัลสะคอวีรีย์ กล่าวว่า สะนัด หมายถึง สายรายงานที่จะนำเข้าสู่
มะดัน⁽³⁾ (ตัวบทหะดีษ)

2. อิมามอิบนุ ญะมาอะฮ์ กล่าวว่า อิสนาต หมายถึง การรายงานหะดีษ
พร้อมกับระบุผู้รายงาน และคำว่าสะนัด คือ สายสืบที่นำเข้าสู่มะดันหะดีษ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ ชูเราะฮ์อัลอะหฺกัฟ อายะฮ์ที่ 4

⁽²⁾ อับดุลวะฮาบ เบ็ญอับดุลละดีฟ หน้า 17

⁽³⁾ หนังสือเดิม หน้า 16

⁽⁴⁾ ดู หนังสือเดิม

3. ชัยคุชะกะรียา กล่าวว่า ชะนั้ดหรืออิสนาตมักจะถูกใช้ในความหมายเดียวกัน ในกลุ่มของนักหะดีษ⁽⁵⁾ ทั้งสองคำนี้จะใช้เป็นคำตัดสินชี้ขาดต่อระดับของหะดีษ เพื่อแยกระหว่างหะดีษที่ถูกต้องและหะดีษที่ไม่ถูกต้อง

จากทัศนะของอุละมาอูข้างต้นพอสรุปได้ว่า ชะนั้ดหรืออิสนาต หมายถึงสายรายงานเพื่อนำสู่ตัวบทหะดีษที่สามารถจะพิสูจน์เป็นหะดีษที่แท้จริงหรือไม่

2. ความประเสริฐของชะนั้ด

ชะนั้ดหรืออิสนาตมีความประเสริฐที่เด่นชัด เนื่องจากด้วยชะนั้ดสามารถปกป้องบทบัญญัติจากการปะปน เบี่ยงเบน อุตริกรรม และการโกหกของผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่ประสงค์ดีต่ออัลอิสลาม การพูดถึงเรื่องชะนั้ดไม่เคยปรากฏมาก่อนในศาสนาอื่นๆ เว้นแต่ในอิสลามเท่านั้น บรรดาอุละมาอูได้สาธยายถึงความประเสริฐของชะนั้ดไว้มากมายและ ยังได้ให้ความสำคัญต่อชะนั้ดมาก ซึ่งจะขอกล่าวในที่นี้เพียงบางส่วนเท่านั้น

1. อิมามอัब्ดุลเลาะ เบ็ญญ อัลมุบาร็อก กล่าวว่า “อิสนาตเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา หากไม่มีอิสนาตแล้วผู้ใดก็สามารถจะกล่าวถึงเรื่องศาสนาตามความต้องการของตนเอง”⁽¹⁾ แม้การกล่าวเท็จต่ออรสูลุลลอฮฺ ﷺ ด้วยวิธีการพาดพิงหะดีษถึงท่านก็ตาม

2. อิมามอัลฮากิมได้อธิบายว่า “หากไม่มีกลุ่มหนึ่งในจำนวนอุละมาอูหะดีษที่ปกป้องอิสนาต แน่นอนความเข้มแข็งของอิสลามจะไม่ยั่งยืนจนถึงทุกวันนี้ ทั้งยังเป็นการเปิดช่องทางให้แก่กลุ่มมุลฮิด (พวกปฏิเสธศรัทธา) และ

⁽⁵⁾ ดู หนังสือเดิม

⁽¹⁾ อักรอม ฎิยาตุ อัลอุมะรีย์ หน้า 27

นักอุปลักษณ์ในเรื่องศาสนาได้ทำการกุหะติษขึ้นมาอย่างสะดวกสบาย และ
สับเปลี่ยนอิสนาตหะติษได้สะดวกขึ้น”(2)

3. อิมามอัซชาฟีอียฺ กล่าวว่า “เปรียบเทียบผู้เรียนหะติษโดยไม่มีสัณฺด์นั้น
เสมือนกับผู้ที่ตัดไม้ในเวลากลางคืน บางทีเขาจะตัดแค่ยอดไม้อย่างเดียวก็ได้”(3)

4. อิมามอะฮฺมัด เบ็ญฮันบัลกล่าวว่า “อิสนาตเป็นแนวทางของบรรดา
อุละมาอฺสะลัฟ”(4) เพราะพวกเขาอมรับหะติษด้วยวิธีการพิจารณาสัณฺด์และ
องค์ประกอบของ สัณฺด์เป็นหลัก หากไม่สามารถยืนยันในความถูกต้องของ
สัณฺด์ก็จะเป็นการรับฟังหะติษตลอดจนให้การยอมรับหะติษโดยเด็ดขาด

ดังนั้น อิสนาตที่มาจากการรายงานของคนซีเกาะห์ (เชื่อถือได้) จนถึง
ท่านนบีนั้นเป็นจุดเด่นของประชาชาติอิสลามและความแตกต่างจากบรรดา
ประชาชาติทั้งหมดอีกด้วย การรายงานด้วยวิธีการสัณฺด์และการรับคำบอกเล่า
ของคนในแต่ละช่วงโดยการถ่ายทอดจากคนแรกจนถึงคนสุดท้ายยังไม่มีใน
ประชาชาติก่อน ๆ แต่เนื่องด้วยวิธีการอย่างนี้ทำให้การรับข่าวหรือเรื่องเล่าขาน
ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย

3. รุ่ณของผู้รายงาน

สัณฺด์หรืออิสนาตของหะติษประกอบด้วยผู้รายงานจากหลายรุ่ณในทุกยุค
ทุกสมัยตั้งแต่สมัยเศาะหาบะฮฺจนถึงสมัยของการบันทึกหะติษ แต่ที่มีชื่อเสียง
มากที่สุดและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมีสี่รุ่ณ⁽¹⁾ ด้วยกัน คือ รุ่ณเศาะหาบะฮฺ
รุ่ณตาบิอีน รุ่ณตาบิอฺ ตาบิอีน และรุ่ณอัตบาอฺ ตาบิอฺ ตาบิอีน

(2) อัศสุญญียฺ : 1/101

(3) อัลคุบวะฮาบ อับดุลละติฟ หน้า 18

(4) ดู หนังสือเดิม

(1) อัลอัศกอแลนีได้แบ่งรุ่ณของศอหาบะฮฺออกเป็น 12 รุ่ณ (ดู : 1/22)

รุ่นที่หนึ่ง รุ่นเคาะห์าปะฮุ (เริ่มตั้งแต่ปี 10 ถึงปี 110 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช)

1. ความหมายของเคาะห์าปะฮุ

เคาะห์าปะฮุตามหลักภาษาศาสตร์ เป็นอาการนามมาจากคำว่า “~~هَيَّ~~” เหมือนกับคำว่า “~~هَيَّ~~” อาจเป็นคำพหูพจน์และคำเอกพจน์ก็ได้ ซึ่งแปลว่า เพื่อน สหาย อัครสาวก ผู้ติดตามหรือผู้ที่เข้าใจคนอื่น

ความหมายตามหลักภาษาศาสตร์สามารถใช้ทั้งในลักษณะทั่วไป เช่น ใช้กับคนที่ไม่ใช่เป็นนบี ~~ﷺ~~ และยังสามารถใช้ในลักษณะเฉพาะเจาะจง เช่น ใช้กับคนที่เป็นท่านนบี ~~ﷺ~~

ส่วนความหมายตามหลักวิชาการนั้นอัลฮัศกะลาเนียให้ความหมายว่า “ผู้ที่พบเห็นท่านนบีมุฮัมมัด ~~ﷺ~~ ศรัทธาต่อท่าน และเสียชีวิตในขณะที่เป็นมุสลิม”⁽²⁾ ในทางตรงกันข้ามผู้ใดที่ไม่ได้พบเห็นและไม่ได้ศรัทธาต่อท่านนบี ไม่เรียกว่า ~~เคาะห์าปะฮุ~~ เช่นเดียวกันกับบุคคลที่เห็นท่านนบีหลังจากท่านเสียชีวิตไปแล้ว

2. คุณลักษณะของเคาะห์าปะฮุ

บรรดาเคาะห์าปะฮุเป็นคนที่มีความดี ไม่ได้ว่าพวกเขาได้สัมผัสกับพินนะฮ์หรือไม่ก็ตาม⁽³⁾ เป็นทัศนะของอุละมาอ์ส่วนใหญ่ มีหลักฐานชัดเจนมากมายสามารถยืนยัน ในความอะดะละฮ์ของบรรดาเคาะห์าปะฮุ

ก. อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ว่า

~~وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ~~
~~وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ~~

⁽²⁾ อัลฮัศกะลาเนีย : 1/4

⁽³⁾ ดู อัลกอฎีบ อัลบัมดาดีฮ์ หน้า 38-39

ความว่า : จากอะบูสะอีด อัลคูดรี رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮ ﷺ กล่าวว่า
 “พวกเจ้าอย่าสาปแช่งเคาะห์ฮาบะฮฺของฉันแม้แต่คนเดียว
 เนื่องจากคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเจ้าหากบริจาคทองหนักเท่า
 ภูเขาอูด เน้นอนพวกเจ้าไม่สามารถเทียบเท่ากับพวกเขาได้
 หรอกและแม้แต่บางส่วนเท่านั้นก็ตาม”⁽²⁾

ค. บรรดาอุละมาอุมีความเห็นพ้องกันว่า บรรดาเคาะห์ฮาบะฮฺนั้นเป็นผู้ที่มี
 คุณธรรมและซื่อสัตย์โดยได้รับการรับรองจากอัลลอฮฺและท่านนบีเอง เว้นแต่คน
 บางกลุ่มเท่านั้น ที่ไม่ยอมรับในความอะดะละฮฺของเคาะห์ฮาบะฮฺ เช่น กลุ่มชีอะฮฺ
 และกลุ่มรอฟีฎะฮฺ

3. รุ้่นต่าง ๆ ของเคาะห์ฮาบะฮฺ

โดยทั่วไปแล้ว บรรดาเคาะห์ฮาบะฮฺนั้นแบ่งออกเป็นสองรุ้่นด้วยกันคือ
 เคาะห์ฮาบะฮฺรุ้่นอาวูโสและเคาะห์ฮาบะฮฺรุ้่นเล็ก

เคาะห์ฮาบะฮฺรุ้่นอาวูโสประกอบด้วย เคาะห์ฮาบะฮฺลิบท่าน ที่ท่านนบีให้
 การรับรองจะได้เข้าสวรรค์อย่างแน่นอน ผู้ศรัทธาในสมัยมักกะฮฺ ผู้ที่อพยพไป
 ยังเมืองหาบะชะฮฺ ผู้ที่เข้าร่วมในคราวทำสนธิสัญญาอัลอะเกาะบะฮฺครั้งแรก
 และครั้งที่สอง ผู้ที่อพยพระหว่างสงครามบัตร์และสงครามฮุดัยบียะฮฺ บรรดา
 ผู้เข้าร่วมในสงครามทุกประเภท และอื่น ๆ

เคาะห์ฮาบะฮฺรุ้่นเล็ก คือ บรรดาเคาะห์ฮาบะฮฺที่ได้เห็นท่านนบีในวันสงคราม
 ฟิहतและวันทำฮัจญ์วะดอฮฺ เช่น อัลสาอิบ เบ็ญยะซีด อัลกัลบีย อัลหะซัน
 และอัลฮุซัยน เบ็ญอาลี เบ็ญอะบิฏอลิบ อัลดูลละอะ เบ็ญอัชชูบัยร อัब्ดุลละอะ
 เบ็ญอับบาส เป็นต้น

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 11/256 และมุสลิม : 10/123

4. ค้นหาปะฮะฮุที่รายงานหะดีษเป็นจำนวนมาก

บรรดาเคาะหาปะฮะฮุเป็นผู้รายงานหะดีษรุ่นแรก แต่ก็มีแตกต่างอยู่บ้างขึ้นอยู่กับความจำและความสามารถของแต่ละท่าน เคาะหาปะฮะฮุบางท่านได้รายงานหะดีษเป็นจำนวนมากและบางท่านรายงานหะดีษได้น้อยกว่า แต่ที่จะกล่าวในที่นี้เฉพาะบรรดา เคาะหาปะฮะฮุที่รายงานหะดีษเป็นจำนวนมากเท่านั้น มีรายนามดังนี้

1. อะบูฮุร็อยเราะฮะฮุ (59 ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	5,735 หะดีษ
2. अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ อุมัร (73 ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	2,630 หะดีษ
3. อะนัส เบ็ญญ มาลิก (93 ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	2,286 หะดีษ
4. อาอิชะฮะฮุ อุมมุลมุมิไนน์ (58 ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	2,210 หะดีษ
5. अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ अब्باس (68ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	1,660 หะดีษ
6. ญาบิร เบ็ญญ अब್ದุลเลาะ (78 ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	1,540 หะดีษ
7. อะบูสะอิด อัลคุดรี (74 ฮ.ศ.)	รายงานหะดีษ	1,170 หะดีษ
- และอื่น ๆ ตามลำดับ

พึงรู้ไว้ว่า ในบรรดาเคาะหาปะฮะฮุที่เป็นนักรายงานหะดีษที่ชื่อ अब್ದุลเลาะ มีประมาณ 300 ท่าน แต่ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเพียง 4 ท่านเท่านั้น ซึ่งทั้งสี่ท่านนี้มีฉายานามว่า **อัศฮับ** (อัลอุบาติละฮุ) คือ

1. अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ अब्باس (68 ฮ.ศ.)
2. अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ อุมัร เบ็ญญ อัลค็อฏฏอบ (73 ฮ.ศ.)
3. अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ อัซซุบัยร (73ฮ.ศ.)
4. अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ อัมรุ เบ็ญญ อัลเอาศ์ (65ฮ.ศ.)

อุละมาอูบางท่านมีความเห็นว่า अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ มัสอูด นับเป็นอุบาติละฮุแทน अब್ದุลเลาะ เบ็ญญ อัมรุ เบ็ญญเอาศ์

บรรดาเศาะหาบะฮ์ที่เป็นนักรายงานที่ถ่ายทอดหะดีษด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซื่อสัตย์ และด้วยความอะมานะฮ์ โดยการถ่ายทอดด้วยบทที่เป็นคำพูด การปฏิบัติ การยอมรับคำกล่าวทั้งซิกะรฺและดฺอฺอฺในทุกอิริยาบถของท่านนบี ﷺ ตามความรู้ของพวกเขา

รุ่นที่สอง รุ่นตาบิอิน (ตั้งแต่ปี 93 จนถึงปี 124 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช)⁽¹⁾

1. ความหมายของตาบิอิน

ตามหลักภาษาศาสตร์คือ ผู้ที่เดินตามหลัง หรือผู้ที่เจริญรอยตามคนอื่น

ตามหลักวิชาการ คือ ผู้ที่พบเห็นเศาะหาบะฮ์ ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ และเสียชีวิตในขณะที่นับถือศาสนาอิสลาม⁽²⁾ เป็นทัศนะของอุละมาอฺบางท่าน ตามทัศนะของอุละมาอฺส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ตาบิอิน คือ ผู้ที่พบเห็นเศาะหาบะฮ์หนึ่งคนหรือมากกว่า ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ และเสียชีวิตในอิสลาม⁽³⁾

ทั้งสองทัศนะนี้ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกัน แต่เป็นการอธิบายซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่า ทัศนะที่สองพูดในลักษณะของการพบเห็นของตาบิอินกับเศาะหาบะฮ์ ในขณะที่ทัศนะที่หนึ่งนั้นกล่าวถึงการรับหะดีษระหว่างตาบิอินกับเศาะหาบะฮ์

2. ผู้รายงานหะดีษ

ผู้รายงานหะดีษในรุ่นตาบิอินที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ

1. อิบรอเฮ็ม เบ็ญ ยะซีด อันนะคออียี (96 ฮ.ศ.)
2. อามิร เบ็ญ ชะระฮฺบิล อัชชูบียี (103 ฮ.ศ.)
3. สาลิม เบ็ญ อับดุลเลาะ เบ็ญอุมัร (106 ฮ.ศ.)
4. มุฮัมมัด เบ็ญ ลีรีน (110 ฮ.ศ.)

⁽¹⁾ อับดุลอะฮาบ อับดุลละตีฟ หน้า 46

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ อัลศุญญีย : 2/69

5. นาฟิอู เมาลาอิบนูอุมัร (117 ฮ.ศ.)

6. มุฮัมมัด เบ็ญ ชีฮาบ อัซซุฮรี (124 ฮ.ศ.)

7. อัลกอมะฮฺ เบ็ญ กัอยส์ อันนะคออียี (162 ฮ.ศ.)

3. นักฟิกฮ์ทั้งเจ็ดท่าน

จากรุ่นต่าปีอื่นพบว่ามียกกลุ่มหนึ่งที่เป็นชาวมะดีนะฮ์ที่มีชื่อเสียงมากเป็นคณาจารย์ทั้งในด้านหะดีษและฟิกฮ์อิสลามีย์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม อัลฟูเกาะฮาอ์ อัซซับอะฮ์⁽⁴⁾

1. สะอีด เบ็ญ อัลมุสัลยิบ (94 ฮ.ศ.)

2. อุรวะฮฺ เบ็ญ อัซซุบัยร (94 ฮ.ศ.)

3. อะบูสะละมะฮฺ เบ็ญ अबดุลเราะห์มาน (94 ฮ.ศ.)

4. อุบัยดุลเลาะ เบ็ญ अबดุลเลาะ เบ็ญอุตบะฮ์ (98 ฮ.ศ.)

5. คอริญะฮฺ เบ็ญ ซัยด (100 ฮ.ศ.)

6. อัลกอซิม เบ็ญ มุฮัมมัด (106 ฮ.ศ.)

7. สุลัยมาน เบ็ญ ยะซาร์ (110 ฮ.ศ.)

4. ชาวมุค็อดรอมน⁽¹⁾

คำว่า “**مُكْرَمُونَ**” (มุค็อดรอมน) เป็นคำพหูพจน์ของคำว่า **مُكْرَمٌ** ซึ่งเป็นเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศเยเมน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หัตรอเมาต

อัลมุค็อดรอมน หมายถึง ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในสมัยญะฮิลียะฮ์และสมัยของท่านนบี ﷺ แต่พวกเขาเหล่านี้ไม่ได้พบเห็นท่านนบี ﷺ เข้ารับนันทือศาสนาอิสลาม อิหม่ามมุสลิมระบุว่า “ชาวมุค็อดรอมนมีจำนวนไม่มากประมาณ 20 ท่าน”⁽²⁾

⁽⁴⁾ อัลอิรอกียี หน้า 231

⁽¹⁾ มุค็อดรอมน คือ ชนเผ่ากลุ่มหนึ่งของชาวเยเมน

⁽²⁾ มะหฺมูด อัฏเฏาะหฺฮาน หน้า 231

5. จำนวนรุ่นของดาบิอิน

อุละมาอูดาบิอินโดยรวมแล้วแบ่งออกเป็น 3 รุ่นด้วยกันคือ

รุ่นที่ 1 ดาบิอินรุ่นอาวุโส

ดาบิอินรุ่นอาวุโส คือ ผู้ที่พบเห็นเคาะหะบะฮฺ ได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของศาสนาและ รับหะดีษโดยตรงจากเคาะหะบะฮฺ เช่น สะอิด เบ็ญญ อัลมุสัลยิบ-กอยสุ เบ็ญญัยตุ เป็นต้น

รุ่นที่ 2 ดาบิอินรุ่นกลาง

ดาบิอินรุ่นกลางคือ ผู้ที่พบเห็นเคาะหะบะฮฺบางท่านเท่านั้นโดยเฉพาะเคาะหะบะฮฺรุ่นเล็กและร่วมสมัยกับดาบิอินรุ่นอาวุโส เช่น อัลหะซันอัลบัศรีย์ มุฮัมมัด เบ็ญญีรีน อิมาม อัชชูษูรียฺ และเคาะตาตะฮฺ เป็นต้น ดาบิอินรุ่นนี้เป็นอุละมาอูที่มีชื่อเสียงในการรายงานและบันทึกหะดีษ

รุ่นที่ 3 ดาบิอินรุ่นเล็ก

ดาบิอินรุ่นเล็ก คือ ผู้ที่พบเห็นดาบิอินรุ่นกลางและร่วมสมัยกับเคาะหะบะฮฺรุ่นเล็กบางท่าน พวกเขาไม่ได้พบเห็นเคาะหะบะฮฺรุ่นอาวุโส เช่น อัลอะอุมัช อิบน์ ญุร็อยญ์ อิมาม อะบูหะนีฟะฮฺ เป็นต้น

ผู้รายงานหะดีษในรุ่นดาบิอินทั้งหมดเป็นผู้รายงานซึ่งอยู่ในช่วงกลางของสัณด์ บางสัณด์จะพบว่าในรุ่นนี้จะมีผู้รายงานหะดีษติดต่อกันถึงสองหรือสามท่าน คุณลักษณะของดาบิอินผู้เป็นนักรายงานหะดีษมีทั้งที่เป็นฆิเคาะฮฺ เคาะตุกุ เฆาะอ็อฟ มัจฮูล ฟาลิก และโกหก เป็นต้น

รุ่นที่สาม รุ่นดาบิอุ ดาบิอิน (ตั้งแต่ปี 124 ฮ.ศ. ถึงปี 224 ฮ.ศ.)⁽¹⁾

1. ความหมายของดาบิอุ ดาบิอิน

ตามหลักภาษาศาสตร์ คือ ผู้ที่เดินตามหลังชนรุ่นก่อน

⁽¹⁾ อับดุลวะฮาบ อัลคุลละดีฟ หน้า 21

ตามหลักวิชาการ คือ ผู้ที่พบเห็นตาบิอิน ศรัทธาต่อท่านนบี และเสียชีวิตในอิสลาม พวกเขาไม่ได้พบเห็นท่านนบี ﷺ และไม่ได้พบเห็นเศาะหาบะฮ์⁽²⁾

2. ผู้รายงานหะดีษ⁽³⁾

ผู้รายงานหะดีษจากรุ่นตาบิอุตาบิอินที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักวิชาการและสังคมมุสลิมก็คือ

1. ชุฟยาน เบ็ญญะ อัสเชารีย์ (161 ฮ.ศ.)
2. อิมามมาลิก เบ็ญญะ อะนัส (179 ฮ.ศ.)
3. วะกีอุ เบ็ญญะ อัลญุรรอหุ (190 ฮ.ศ.)
4. ชุฟยาน เบ็ญญะ อุยัยนะฮ์ (198 ฮ.ศ.)
5. ฆอมีเราะฮ์ เบ็ญญะ เราะบีอะฮ์ (202 ฮ.ศ.)
6. อิมามมุฮัมมัด เบ็ญญะ อิดริส อัชชาฟีอี (204 ฮ.ศ.)
7. อัลฟัฎลุ เบ็ญญะ ดุกัยยอนุ (218 ฮ.ศ.)
8. มุสัดดัค เบ็ญญะ มุซัรฮัด (220 ฮ.ศ.)

และท่านอื่นๆ

อุละมาอุตาบิอุ ตาบิอิน ส่วนมากเป็นผู้รายงานที่มีความจำในระดับดีหรือดีเยี่ยมและเป็นผู้รายงานที่มีความรู้แม่นยำทั้งในด้านการรายงานและการท่องจำหะดีษตลอดจนมีความสามารถในการวิเคราะห์ด้านคุณธรรมและความบกพร่องของผู้รายงานหะดีษทุกคนตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงช่วงสุดท้ายของสะนั้ด⁽⁴⁾

3. รุ่นต่าง ๆ ของตาบิอุ ตาบิอิน

⁽²⁾ มะฮฺมุด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 231

⁽³⁾ บางคนเป็นทั้งนักรายงานหะดีษและนักฟิสิกส์ บางคนเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหะดีษอย่างเดียว

⁽⁴⁾ รายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพด้านคุณธรรมและความบกพร่องจะมีการอธิบายในบทต่อไป

อุลามาอฺตาบิอฺ ตาบีอิน ที่เป็นผู้รายงานหะดีษ ตั้งแต่บุคคลแรกจนถึงบุคคลสุดท้ายที่เสียชีวิตแบ่งออกเป็น 3 รุ่นคือ

รุ่นที่ 1 ตาบิอฺ ตาบีอินรุ่นอาวุโส

ตาบิอฺ ตาบีอินรุ่นอาวุโส คือ ผู้ที่พบเห็นตาบีอิน ได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ของศาสนาและรับ หะดีษโดยตรงจากตาบีอิน เช่น อิมามมาลิก เบ็ญอะนัส ชุฟยาน อัซเซารีย์ เป็นต้น

รุ่นที่ 2 ตาบิอฺ ตาบีอินรุ่นกลาง

ตาบิอฺ ตาบีอินรุ่นกลาง คือ ผู้ที่พบเห็นรุ่นตาบีอินบางท่านเท่านั้นและร่วมสมัยกับตาบีอินรุ่นอาวุโส เช่น ชุฟยาน เบ็ญอูัยยะฮฺ อิบน์ อุลััยยะฮฺ เป็นต้น

รุ่นที่ 3 ตาบิอฺ ตาบีอินรุ่นเล็ก

ตาบิอฺ ตาบีอินรุ่นเล็ก คือ ผู้ที่ได้พบเห็นและร่วมสมัยเดียวกันกับตาบิอฺ ตาบีอิน รุ่นกลาง แต่พวกเขาไม่ได้พบเห็นเคาะหะบะฮฺ เช่น อิมามอัชชาฟีอีย์ อะบูดาอูด อัตตอยาลีซี เป็นต้น

4. สถานภาพของนักรายงาน

สถานภาพโดยทั่วไปของรุ่นตาบิอฺ ตาบีอิน มีทั้งผู้รายงานที่เชื่อถือได้ในการรายงานหะดีษและมีผู้ที่ไม่ได้ เชื่อถือได้ เนื่องจากหลายสาเหตุด้วยกันเช่น ความจำไม่ดี ปกปิดอาจารย์ ไม่เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผู้รายงานหะดีษ เป็นคนโกหก เป็นต้น

รุ่นที่สี่ รุ่นอัตบาอฺ ตาบิอฺ ตาบีอิน (ตั้งแต่ปี 224 จนถึงปี 303 แห่งฮิจเราะฮฺ คักราช)⁽¹⁾

1. ความหมายของอัตบาอฺ ตาบิอฺ ตาบีอิน

ตามหลักภาษา คือ ผู้ที่เดินตามหลังชนรุ่นก่อนพวกเขา

⁽¹⁾ อัลดุละฮาบ อัลดุละตีฟ หน้า 48

ตามหลักวิชาการ คือ ผู้ที่ได้พบเห็นรุ่นตาปิอู ตาปิอิน ศรัทธาต่อท่าน
นบี ﷺ และเสียชีวิตในขณะที่นับถือศาสนาอิสลาม

2. ผู้รายงานหะดีษ

ผู้ที่มีชื่อเสียงในการรายงานหะดีษของอุละมาอรุ่นนี้มีมากมายแต่ที่จะ
กล่าวในที่นี้เป็นตัวอย่างเพียงบางท่านเท่านั้น ในจำนวนนี้มีคณาจารย์ของอิมาม
ทั้งหกด้วย⁽²⁾ เช่น

1. หัฟศ เบ็ญ อุมัร (225 ฮ.ศ.)
2. อับดุลเลาะ เบ็ญ มุฮัมมัด อันนุฟัยลีย (234 ฮ.ศ.)
3. อะบูบักร เบ็ญ อะบีชัยบะฮฺ (239 ฮ.ศ.)
4. มุฮัมมัด เบ็ญ อัลอะลาอู (247 ฮ.ศ.)
4. มุฮัมมัด เบ็ญ ยะหฺยา เบ็ญฟาริส (255 ฮ.ศ.)
5. มุฮัมมัด เบ็ญ บะซาร์ (250 ฮ.ศ.)

และท่านอื่นๆ

อุละมาอรุ่นนี้ส่วนมากแล้วจะอยู่ในช่วงท้ายของสะพานหะดีษ (สาย
รายงาน) ในบรรดานักรายงานทั้งสามช่วงของสะพาน

3. รุ่นต่าง ๆ ของอັตบาอู ตาปิอู ตาปิอิน

ผู้รายงานหะดีษในรุ่นอັตบาอู ตาปิอู ตาปิอินแบ่งออกเป็น 3 รุ่น ดังนี้

รุ่นที่ 1 อັตบาอู ตาปิอู ตาปิอินรุ่นอาวุโส คือ ผู้ที่พบเห็นตาปิอู ตาปิอิน
เช่น อิมาม อะหมัด เบ็ญ หันบัล อะบูบักร อิบน์ อะบีชัยบะฮฺ เป็นต้น

⁽²⁾ อิมามทั้งหกหรืออัศหาบ อัลกุฎบ อัซซิตตะฮฺ คือ อัลบุคอรี (Būkhārī) มุสลิม (Muslim) อะบูดาอูด (Abū Dāwūd) อัตตำริมีย (At-Tirmidhī) อัลอันนะสาอีย (An-Nasā'ī) และอิบนุมาญะฮฺ (Ibn Maajah) และอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่าอิมามทั้งเก้า หรือที่รู้จักกันในนาม อัศหาบ อัลกุฎบ อัตติสออซ คือ อิมามอีก 3 ท่าน อะหมัด เบ็ญฮันบัล (Ahmad bin Hanbal) อิมามมาลิก (Malik) และอัตตำริมีย (At-Tirmidhī)

รุ่นที่ 2 อัดบอ ตาปิอ ตาปิอินรุ่นกลาง คือ ผู้ที่พบเห็นตาปิอ ตาปิอิน และร่วมสมัยกับตาปิอ ตาปิอินรุ่นกลาง

รุ่นที่ 3 อัดบอ ตาปิอ ตาปิอินรุ่นเล็ก คือ ผู้ที่พบเห็นและร่วมสมัยกับ ตาปิอ ตาปิอินรุ่นเล็ก แต่พวกเขาไม่ได้พบเห็นตาปิอ ตาปิอินรุ่นอาวุโส

4. สถานภาพของนักรายงานหะดีษ

ผู้รายงานหะดีษทั้งสามรุ่นหรือสี่รุ่นดังที่กล่าวข้างต้น คือ สัตยอดของนัก รายงานหะดีษโดยที่พวกเขาเหล่านั้นได้ทุ่มเทความพยายามอย่างสูงในการ รวบรวมหะดีษ วิธีการที่ใช้เป็นวิธีการที่ยอดเยี่ยม ได้วางรากฐานที่เกี่ยวกับ หลักการและระเบียบต่างๆ ในการรายงานหะดีษ ในช่วงระยะดังกล่าวบรรดา อุละมาอูเหล่านี้ก็ได้สะสมผลงานที่น่ายกย่องเป็นอย่างมากโดยเฉพาะใน สาขาวิชาหะดีษดังนี้

หนึ่ง ติดตามสายรายงานหะดีษ⁽¹⁾

สอง ให้การยอมรับตัวบทหะดีษ⁽²⁾

สาม วิเคราะห์สถานภาพของผู้รายงานแต่ละคนจนสามารถแยกระหว่าง ผู้รายงานที่มีคุณธรรมกับผู้รายงานที่ฟาลิ⁽³⁾

ถึงอย่างไรก็ตามเรื่องเสน่ห์หรือสายรายงานหะดีษเป็นเรื่องที่สำคัญใน บรรดาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาหะดีษ จากการศึกษาเรื่องเสน่ห์อย่าง จริงจังทำให้ทราบว่า บรรดาอุละมาอูหะดีษสามารถจำแนกหะดีษออกเป็นหลาย ระดับ เช่น หะดีษเศาะหิหฺ หะดีษฆะอึฟ และหะดีษเมาญู หะดีษที่แข็งแกร่ง และหะดีษอ่อน หะดีษที่ใช้ได้และหะดีษที่ใช้ไม่ได้ ยะหฺยา เบ็ญ สะอิด อัลคือตฏอน กล่าวตอบคำถามที่ว่า “คุณไม่กลัวหรือที่คุณได้ตำหนิและไม่

⁽¹⁾ มุสลิม : 1/11

⁽²⁾ อัครอม ฎิยาอฺ อัลอุมะรียฺ หน้า 24

⁽³⁾ หนังสือเดิม

ยอมรับหะดีษจากการรายงานของพวกเขา (ผู้รายงานที่มีความบกพร่อง) ซึ่งจะ
เป็นผู้ที่ได้แย้งท่าน ณ อัลลอฮ์ในวันกิยามะฮ์? ท่านยะหฺยาตอบว่า ฉันคิดว่าการ
โต้ตอบของพวกเขาในเรื่องดังกล่าวดีกว่าที่ท่านนบีจะตำหนิฉันด้วยคำกล่าวของ
ท่านนบี ﷺ ที่ว่า “ทำไมท่านเป็นผู้โกหกต่อหะดีษของฉัน”⁽¹⁾

4. ประเภทของสะนัด

หะดีษทุกบทเมื่อพิจารณาสายรายงานตั้งแต่ต้นสะนัดจนถึงปลายสะนัด
อาจจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง สะนัดอาลีย (Bāḥi'ah)

สะนัดอาลีย หมายถึง สายรายงานที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนน้อย หาก
เปรียบเทียบกับสะนัดอื่น ซึ่งบรรดาอุลมะฮ์มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่อง
จำนวนที่แน่นอนของจำนวนน้อย บางทีคนกล่าวว่า อย่างน้อยมีสามคนและ
บางทีคนระบุว่าห้าคน เช่น สะนัดของหะดีษที่บันทึกโดยอิมามมาลิก เบญญะฮ์
ในหนังสือ อัลมุวัตฏะฮ์

ประเภทที่สอง สะนัดนาซิล (Nāzilah)

สะนัดนาซิล หมายถึง สายรายงานที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนมาก หาก
เปรียบเทียบกับสะนัดอื่นที่มีผู้รายงานน้อย⁽²⁾ หมายความว่า ผู้รายงานที่มี
จำนวนระหว่างสามท่านหรือห้าท่านขึ้นไป เช่น สะนัดของหนังสือหะดีษทั้งหก
และหนังสืออื่น ๆ⁽³⁾

ระหว่างสองประเภทสะนัดนี้ สะนัดอาลียจะมีฐานะสูงกว่าสะนัดนาซิล
เพราะการที่หะดีษบทใดมีผู้รายงานจำนวนน้อยก็แสดงให้เห็นว่า หะดีษนั้น

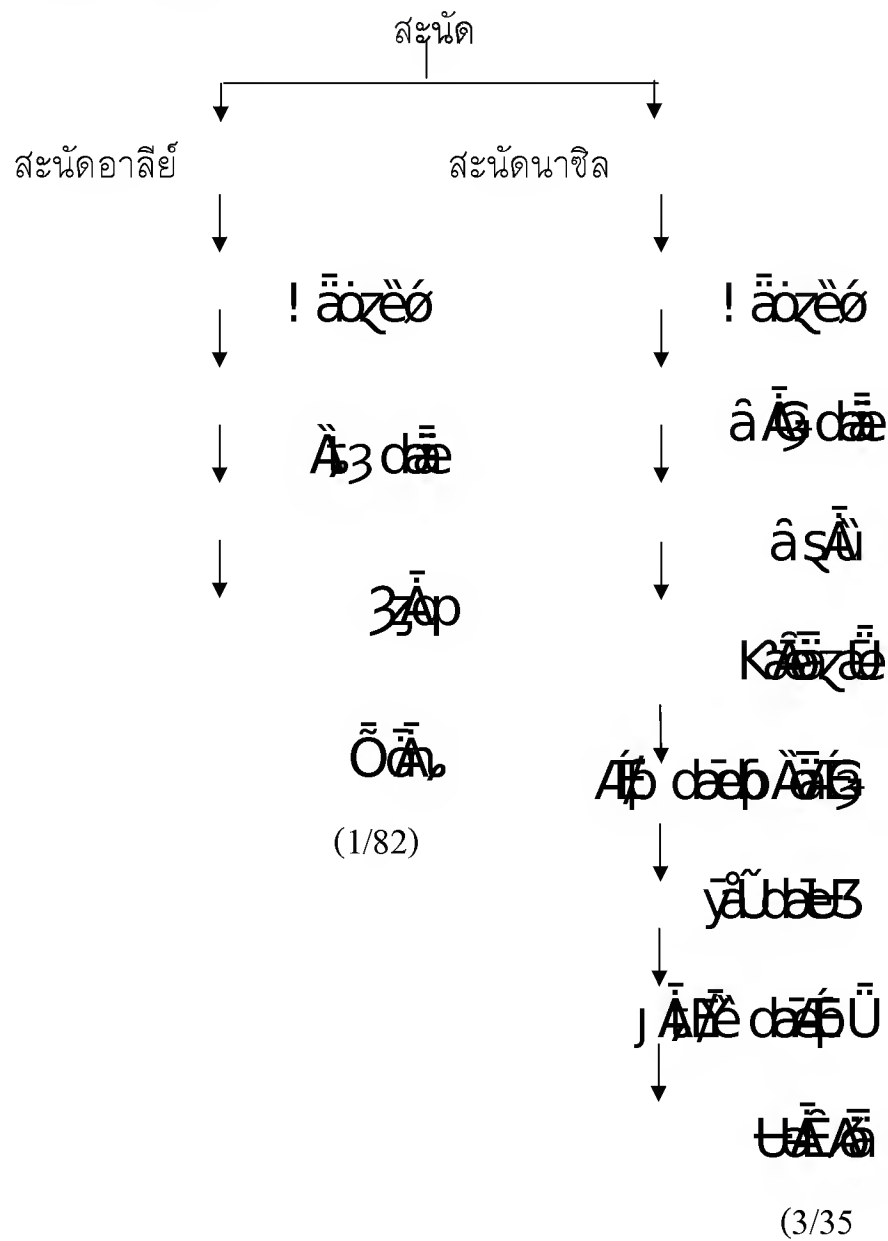
⁽¹⁾ มุศฏอฟา อัศสิบาอีย์ หน้า 98

⁽²⁾ มะหฺมูด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 180

⁽³⁾ หนังสืออื่น ๆ เช่น หนังสืออัลมะसानิด หนังสืออัลมะอาญิม และหนังสืออัชชุหนัน

ภายในตัวมีความแข็งแรงกว่าและมีน้ำหนักมากกว่าสายรายงานที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างลักษณะของสระน้ำ

ส่วนที่ 2 มะตันหะดีษ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า หะดีษแต่ละบทที่มาจากท่านนบีโดยผ่านกระบวนการรายงานนั้นมีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ สระน้ำหะดีษและมะตันหะดีษ ส่วนที่หนึ่งก็ได้อธิบายไปแล้วก่อนหน้านี้และส่วนที่สอง คือ มะตันหะดีษ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์ คำว่า **f n** แปลว่า สิ่งที่ยกมาจากพื้นดิน

ตามหลักวิชาการ แปลว่า สิ่งทีสิ้นสุดของสระน้ำจากคำพูดหรือการกระทำ

มะตันหะดีษโดยสังเกตจากความหมายแล้วสามารถพาดพิงถึงใครก็ได้ เช่น มะตันหะดีษ กุฎลีย์ มะตันหะดีษมรฟู มะตันหะดีษเมาฎฟ และมะตันหะดีษมักฎอ

2. ลักษณะของมะตันหะดีษ

เมื่อพิจารณามะตันหะดีษหรือตัวบทหะดีษโดยรวม จะเห็นได้ว่ามะตันหะดีษนั้นประกอบ ด้วยคำพูดหลายลักษณะหรือหลายทำนองพอสรุปได้ดังนี้

1. คำพูดที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ และท่านนบี ﷺ
2. คำพูดที่มาจากท่านนบีเพียงคำเดียว
3. คำพูดของท่านนบีผสมผสานกับคำพูดของเคาะหาบะฮ์
4. คำพูดของท่านนบีผสมผสานกับคำพูดของตาบิอิน
5. คำพูดของคนหนึ่งคนใดแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ
6. คำพูดของชาวยะฮูดีย์และนะศอรอ หรือที่เรียกว่า อิสรออิลียะฮ์

ทั้งนี้ คำพูดเหล่านี้จำเป็นต้องทำการศึกษาอย่างถี่ถ้วนและทำการวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยยึดหลักทางวิชาการ เพื่อแยกแยะระหว่างคำพูดของท่านนบี ﷺ กับคำพูดของคนอื่น ๆ

การจำแนกหะดีษ

การจำแนกประเภทของหะดีษจะพิจารณาจาก 2 ด้าน

พิจารณาผู้ที่ถูกพาดพิง มี 4 ประเภท

ประเภทที่ 1 หะดีษกุฎลีย์

ประเภทที่ 2 หะดีษมัรฟูอ์

ประเภทที่ 3 หะดีษเมากูฟ

ประเภทที่ 4 หะดีษมักฏู

พิจารณาที่มาถึงมือพวกเรา มี 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาติร

ประเภทที่ 2 หะดีษอาหฺาด

บทที่ 6

การจำแนกหะดีษ โดยพิจารณาผู้ที่ถูกพาดพิง

ประเภทที่ 1 หะดีษกุดสัย

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า **هَدِيْثٌ** แปลว่า สะอาด บริสุทธิ์ เช่น น้ำที่สะอาดหรือน้ำที่บริสุทธิ์
ดังนั้น หะดีษ กุดสัย คือ หะดีษที่บริสุทธิ์

ตามหลักวิชาการ

หะดีษกุดสัย หมายถึง หะดีษที่รายงานโดยท่านนบี **ﷺ** ด้วยสายรายงาน
ของท่านเองพาดพิงถึงอัลลอฮ์ **ﷻ** ⁽¹⁾

สาเหตุที่เรียกหะดีษเป็นหะดีษกุดสัยเพราะคำพูดนั้นพาดพิงไปยัง
อัลลอฮ์ **ﷻ** ซึ่งเป็นคำพูดที่สะอาดบริสุทธิ์

2. การรายงานหะดีษกุดสัย

สำหรับการรายงานหะดีษกุดสัยนั้นสามารถรายงานโดยใช้จำนวนหนึ่ง
จำนวนใดจาก 2 จำนวนด้วยกัน

⁽¹⁾ มะหมูด อัศฎะหุทาน หน้า 120

สำนวนที่ 1 ผู้รายงานกล่าวว่า จากท่านนบี ﷺ ตามที่ท่านได้รายงาน
จากอัลลอฮ์ ﷻ หรือ พระเจ้า พระองค์ทรงตรัสว่า “.....” ตัวอย่างเช่น

لَيْسَ ذَلِكَ ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا
 ۙ لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا ! لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا : لَأَنْ يَفْعَلُوا مَا

ความว่า : จากอิบนุอับบาส ﷺ เล่าจาก รุสูลุลลอฮ์ ﷺ ตามที่ท่านได้
กล่าวรายงานจากพระเจ้าของท่านทรงดำรัสว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ได้บันทึก
ไว้ซึ่งความดีและความชั่ว และพระองค์ได้อธิบายเรื่องดังกล่าว ดังนั้น
ผู้ใดมีความประสงค์จะทำในสิ่งที่ดีแต่เขาไม่ได้ทำ อัลลอฮ์จะบันทึกไว้
สำหรับเขาหนึ่งความดี เมื่อเขาได้ปฏิบัติความดีนั้นอัลลอฮ์จะบันทึกให้แก่
เขาสิบเท่าตัวจนถึงเจ็ดร้อยเท่าหรือมากกว่า และผู้ใดตั้งใจจะทำในสิ่งชั่ว
แต่เขาไม่ได้ทำ อัลลอฮ์จะบันทึกให้เขาหนึ่งความดี แต่เมื่อเขาลงมือทำ
สิ่งชั่วนั้น อัลลอฮ์จะบันทึกแก่เขาหนึ่งเท่าเท่านั้น”⁽¹⁾

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย เล่มที่ 8 หน้า 103

สำนวนที่ 2 ผู้รายงานกล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า อัลลอฮฺ
ทรงตรัสว่า “.....” ตัวอย่างเช่น

يَسْمَعُ! اَلَيْسَ! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا!
((اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا! اَلَمْ يَرَوْا!))

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า
“แท้จริง อัลลอฮฺทรงตรัสว่า “ผู้ใดทำเป็นศัตรูกับผู้นำของฉัน ฉัน
อนุญาตให้ทำสงครามกับเขา”(2)

จากสองสำนวนที่ได้กล่าวข้างต้น การรายงานหะดีษกุดสียะจะใช้สำนวน
เฉพาะ เจาะจง คือ สำนวนหนึ่งสำนวนใดเท่านั้น ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนเป็น
สำนวนอื่นได้ ฉะนั้นการที่จะรู้จักหะดีษกุดสียะนั้นจะต้องสังเกตสำนวนการ
รายงาน เพราะทั้งสองสำนวนนั้นจะใช้สำหรับรายงานหะดีษประเภทอื่น ๆ มิได้

3. ข้อแตกต่างระหว่างหะดีษกุดสียะกับอัลกุรอานและหะดีษนะบะวี

ระหว่างหะดีษกุดสียะกับอัลกุรอานและหะดีษนะบะวีมีความแตกต่างทั้ง
ทางด้านตัวบทและความหมาย คือ

ก. อัลกุรอาน

1. อัลกุรอานเป็นคำตรัสที่เต็มไปด้วยมุอฺญิซะฮฺ
2. อัลกุรอานมาจากอัลลอฮฺ ﷻ ทั้งตัวบทและความหมาย

(2) บันทึกโดยอัลบุคอรีย์ เล่มที่ 11 หน้า 340-341

3. อัลกูรอ่านใช้ประกอบอืบาตะฮุได้
4. อัลกูรอ่านถูกประทานลงมาโดยผ่านมลาอิกะฮฺญิบรียล
5. อัลกูรอ่านไม่อนุญาตให้จับหรือแตะต้องถ้าไม่มีวุฎู (น้ำละหมาด)
6. อัลกูรอ่านต้องมาจากการรายงานอย่างมุตะวาตีย⁽¹⁾

ข. หะดีษกุตลีย

1. หะดีษกุตลียไม่ใช่คำพูดที่เป็นมุอญิซะฮฺ
2. หะดีษกุตลียมาจากอัลลอฮฺ^ﷻ ในแง่ความหมาย ส่วนถ้อยคำเป็นของท่านนบี ^ﷺ

3. หะดีษกุตลียใช้ประกอบอืบาตะหุไม่ได้
4. หะดีษกุตลียไม่จำเป็นต้องผ่านมลาอิกะฮฺญิบรียล
5. หะดีษกุตลียอนุญาตให้จับหรือแตะต้องโดยไม่มีวุฎู
6. หะดีษกุตลียไม่จำเป็นต้องมาจากการรายงานอย่างมุตะวาตีย

ค. หะดีษนะบะวีย

1. หะดีษนบีไม่ใช่คำพูดที่เป็นมุอญิซะฮฺ
2. หะดีษนบีทั้งตัวบทและความหมายมาจากท่านนบี ^ﷺ
3. หะดีษนบีใช้ประกอบอืบาตะฮุไม่ได้
4. หะดีษนบีไม่จำเป็นต้องผ่านมลาอิกะฮฺญิบรียล
5. หะดีษนบีอนุญาตจับหรือสัมผัสโดยไม่มีวุฎู
6. หะดีษนบี ^ﷺ มีทั้งหะดีษมุตะวาตียและหะดีษอาหฺาด

ที่จริงแล้วข้อแตกต่างระหว่างหะดีษกุตลียกับอัลกูรอ่านและหะดีษนะบะวีย⁽²⁾ มีอีกมากมายที่ยังไม่ได้ระบุไว้ในหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะพิจารณาด้านใดก็

⁽¹⁾ มุตะวาตีย หมายถึง การรายงานของผู้คนเป็นจำนวนมาก (ดูรายละเอียดหน้า 59-64 หนังสือเล่มนี้)

ตาม เช่น ลำนวนโวหาร การนำมาใช้เป็นหลักฐาน การประกอบอืบาตะฮุกุมะหะกัม ความเป็นมุอฺญิซะฮฺ ลักษณะคำพูด เป็นต้น

4. จำนวนหะดีษกุตลีย์

หะดีษกุตลีย์มีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับหะดีษนะบะวีย์โดยประมาณมีจำนวน 200 กว่าหะดีษเท่านั้น

5. ระดับของหะดีษกุตลีย์

หะดีษกุตลีย์มีหลายระดับด้วยกันทั้งที่เป็นหะดีษกุตลีย์เศาะหีหฺ หะดีษกุตลีย์หะซัน หะดีษกุตลีย์ฏออีฟ และหะดีษกุตลีย์เมาฏูอฺ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของผู้รายงานแต่ละท่านทั้งทางด้านคุณธรรมและความบกพร่อง ทั้งนี้เพราะหะดีษกุตลีย์มีสายรายงานเหมือนกับหะดีษนะบะวีย์ที่ประกอบด้วยผู้รายงานที่มีสภาพหลากหลาย

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษกุตลีย์ที่อยู่ในระดับเศาะหีหฺหรือหะซันจำเป็นจะต้องนำมาใช้เป็นหลักฐาน ส่วน หะดีษกุตลีย์ที่มีระดับฏออีฟหรือเมาฏูอฺไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐาน

7. ตำราที่เกี่ยวข้อง

๑. *Kitāb al-Ḥadīth al-Muṣṭafī* (The Selected Hadith) by al-Bayhaqī

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมหะดีษกุตลีย์เป็นการเฉพาะมีจำนวน 272 หะดีษ

^(๑) อัลกูราน, ความหมายและตัวบทมาจากอัลลอฮฺ ﷻ หะดีษกุตลีย์, ความหมายมาจากอัลลอฮฺ ﷻ ส่วนตัวบทมาจาการสุลลุลลอฮฺ ﷺ และหะดีษนะบะวีย์, ความหมายและตัวบทมาจาการสุลลุลลอฮฺ ﷺ

ประเภทที่ 2 หะดีษมัรฟูอ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**تَرْفَعُ**” แปลว่า ยกขึ้นไปยัง หรือพาดพิงถึง เช่น ยกสิ่งของไปยังคนหนึ่งคนใด หรือพาดพิงถึงคน ๆ หนึ่ง ในด้านภาษาคำว่า “**تَرْفَعُ**” จะใช้ได้กับท่านนบี ﷺ บุคคลทั่วไปหรือแม้แต่สิ่งของก็ตาม

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมัรฟูอ คือ สิ่งที่ผู้รายงานพาดพิงถึงท่านนบี ﷺ โดยระบุเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ หรือคุณลักษณะตลอดจนชีวประวัติของท่านนบี⁽¹⁾

ในทางปฏิบัติจริงหะดีษมัรฟูอมักจะใช้ในลักษณะเฉพาะเจาะจงกับท่านนบี ﷺ เท่านั้น การใช้ในลักษณะเช่นนี้เป็นที่รู้กันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการทุกสาขา

2. ชนิดและตัวอย่างของหะดีษมัรฟูอ

จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า หะดีษมัรฟูอมี 4 ชนิดด้วยกัน คือ มัรฟูอ-เกาลีย (ที่เป็นคำพูด) **มัรฟูอ-ฟีอูลีย** (การกระทำ) **มัรฟูอ-ดักกรีย** (การยอมรับ) และ **มัรฟูอ-วัศฟีย** (คุณลักษณะ)

ชนิดที่ 1 หะดีษมัรฟูอ-เกาลีย (**تَرْفَعُ**, **تَرْفَعُ**)

หมายถึง คำพูดของท่านนบี ﷺ ที่ได้กล่าวในสถานการณ์ต่าง ๆ จะเกี่ยวกับเรื่องศาสนาหรือเรื่องทางโลก เช่น การดูอาอฺ การให้คำตักเตือน การอ่าน เป็นต้น

⁽¹⁾ ดู ความหมายของหะดีษ หน้า 9

หะดีษมัรฟูอฺชนิดนี้ เรียกอีกชื่อว่า หะดีษเกาลียฺ ตัวอย่าง มีเศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งได้รายงานว่า ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในสถานการณ์ สถานที่ และเวลา เป็นต้น เช่น กล่าวถึงเรื่องทะเลาะและหะรอม การห้าม คำตักเตือน และอื่น ๆ

หะดีษมัรฟูอฺเกาลียฺจะให้หุكمทั้งที่เป็นวาญิบ สุন্নัต หะรอม และมักรูฮฺ ซึ่งขึ้นอยู่กับสำนวนคำพูดที่กล่าวออกมาหรือกรณีแวดล้อมอื่น ๆ

ชนิดที่ 2 หะดีษมัรฟูอฺฟิอฺลียฺ (بَيِّنَاتٌ زَاهِيَةٌ)

หมายถึง การกระทำของท่านนบี ﷺ ต่อหน้าศอหาบะฮฺหรือต่อหน้าท่านหญิงในกลุ่มภริยาของท่าน การกระทำในทุก ๆ อิริยาบถของท่านนบีไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว อิบาตะฮฺ มุอามะลาต มุนากะฮฺาต เป็นต้น

หะดีษมัรฟูอฺฟิอฺลียฺ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หะดีษฟิอฺลียฺ⁽²⁾ ตัวอย่างเช่น เศาะหาบะฮฺ กล่าวว่า การกระทำของท่านนบี ﷺ อย่างนี้หรือท่านนบีได้ปฏิบัติในลักษณะนี้

หะดีษมัรฟูอฺฟิอฺลียฺจะให้หุكمทั้งที่เป็นวาญิบ สุन्नัต หะรอม และมักรูฮฺ เหมือนกับ หุكمของหะดีษมัรฟูอฺเกาลียฺ

ชนิดที่ 3 หะดีษมัรฟูอฺตักรียฺ (بَيِّنَاتٌ زَاهِيَةٌ)

หมายถึง การยอมรับของท่านนบี ﷺ ต่อการกระทำของเศาะหาบะฮฺบางคนที่ได้ปฏิบัติต่อหน้าท่านนบี ﷺ หรือให้การยอมรับต่อคำอ่านของเศาะหาบะฮฺบางคนที่ได้อ่านต่อท่าน

หะดีษมัรฟูอฺชนิดนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หะดีษตักรียฺ ตัวอย่างเช่น เศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งกล่าวว่า ได้มีการปฏิบัติต่อหน้าท่านนบี ﷺ อย่างนี้ และ

⁽²⁾ มัรฟูอฺฟิอฺลียฺไม่ว่าการกระทำนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของท่านนบี ﷺ หรือไม่ก็ตาม หุكمของการกระทำสำหรับท่านนบี ﷺ เพียงผู้เดียวหรือรวมถึงประชาชาติด้วย

ไม่มีการปฏิบัติจากท่านในเรื่องดังกล่าว การให้การยอมรับของท่านนบี ﷺ มักจะใช้สำนวนที่หลากหลาย เช่น

1. สำนวนที่ชัดเจนต่อข้อซักถามของเศาะหาบะฮ์ เช่น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “คุณปฏิบัติถูกต้องแล้ว” (كَانَ بِكُمْ)

2. สำนวนที่พูดในเชิงให้กำลังใจต่อการกระทำของเศาะหาบะฮ์ หรือต่อคำพูดของพวกเขา เช่น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักเขา” (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّهُ) เป็นต้น

3. การเจียบต่อการกระทำของเศาะหาบะฮ์บางคน กล่าวคือ ท่านนบี ﷺ ไม่ได้ปฏิเสธ หรือไม่ได้ให้การยอมรับ เช่น ไม่ได้สั่งและไม่ได้ห้ามเศาะหาบะฮ์

หะดีษมัรฟุอ์ดำรัสจะมีเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น คือ กลุ่มมุบาหฺ (ฮาลาล) อนุญาตให้ปฏิบัติได้ กล่าวคือ ผู้ใดต้องการปฏิบัติก็สามารถทำได้และผู้ใดไม่ประสงค์จะปฏิบัติก็ไม่ผิดกับบทบัญญัติอิสลามแต่อย่างใด หะดีษมัรฟุอ์ชนิดนี้เป็นการเปิดโอกาสแก่ประชาชาติในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องที่สามารถอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต

ชนิดที่ 4 หะดีษมัรฟุอ์วัคไฟีย์ (بِهِ زَعَرٍ, زَعَرًا)

หมายถึง คุณลักษณะที่ท่านนบีได้ปฏิบัติในทุกอิริยาบถและในทุกสถานการณ์ ตลอดชีวิต เช่น เศาะหาบะฮ์กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ ปฏิบัติตัวอย่างนี้ หรือท่านกล่าวเช่นนี้ เป็นต้น

หะดีษมัรฟุอ์ตามลักษณะเช่นนี้เรียกอีกชื่อว่า หะดีษวัคไฟีย์

หะดีษมัรฟุอ์วัคไฟีย์จะมีกลุ่มทั้งที่เป็นกลุ่มวาญิบ สุนัต และมุบาหฺ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีหากมีการปฏิบัติตามดังเช่นการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ

3. ระดับของหะดีษมัรฟูอ์

หะดีษมัรฟูอ์มีหลายระดับทั้งที่เป็นหะดีษเศาะหีหฺ หะดีษหะซัน หะดีษฏะอียะฮ์ หะดีษมุอ์อัฟฟัดดัน และเมามูอฺ หะดีษทั้งห้าระดับนี้ก็ขึ้นอยู่กับสถานภาพของผู้รายงานหะดีษแต่ละคนตั้งแต่ช่วงต้น ช่วงกลางหรือช่วงสุดท้ายของสเนด (รายละเอียดมีการอธิบายในบทที่ 5 และบทที่ 6)

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม

หะดีษมัรฟูอ์นั้นเชื่อว่าสามารถใช้เป็นหลักฐานได้ทั้งหมด หากแต่บางหะดีษใช้เป็นหลักฐานได้และบางหะดีษก็ใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ ตามทัศนะของอุละมาอ์หะดีษ หากหะดีษมัรฟูอ์สามารถพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ด้วยกระบวนการรายงานที่ถูกต้องแล้ว วาญิบ จะต้องปฏิบัติตามและนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

พึงทราบเป็นการเบื้องต้นว่า หะดีษมัรฟูอ์บางครั้งจะขัดแย้งกับหะดีษเมามูอ์ และบางครั้งจะขัดแย้งกับหะดีษมัรฟูอ์ด้วยกัน ในกรณีเช่นนี้จะต้องยึดปฏิบัติตามหะดีษมัรฟูอ์ที่มีฐานะเหนือกว่า

ประเภทที่ 3 หะดีษเมามูอ์

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**عَمَلٌ**” เป็นอาการนามในรูปของมัฟอูล (กรรม) มาจากคำว่า “**عَمِلَ**” ซึ่งแปลว่า หยุด หรือสุดที่

ตามหลักวิชาการ

หมายถึง สิ่งที่ถูกพาดพิงถึงบรรดาข้อหาบะฮฺจะเป็นคำพูด การกระทำ และการยอมรับ ที่ไม่ใช่พาดพิงถึงท่านนบี ﷺ⁽¹⁾

การที่เรียกว่า หะดีษเมากูฟนั้นก็เนื่องจากสิ้นสุดคำพูด การกระทำ และการยอมรับเพียงแค่ข้อหาบะฮฺเท่านั้น

2. ชนิดและตัวอย่างของหะดีษเมากูฟ

จากนิยามข้างต้น หะดีษเมากูฟสามารถจำแนกออกเป็น 3 ชนิดดังนี้

ชนิดที่ 1 หะดีษเมากูฟเกาลียฺ (عَرَايَا زَعِيَّة)

หมายถึง คำพูดของข้อหาบะฮฺที่ได้กล่าวในเวลาและสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใด ๆ กับท่านนบี ﷺ

คำพูดหรือคำกล่าวของข้อหาบะฮฺที่ผู้รายงานแอบอ้างได้ยินหรือเห็นโดยตรงจากข้อหาบะฮฺซึ่งไม่มีกรณีแวดล้อม⁽¹⁾ บ่งชี้ถึงการอ้างมาจากท่านนบี ﷺ แม้แต่คำเดียว แต่หากมีกรณีแวดล้อมแสดงถึงการพาดพิงถึงท่านนบีจะไม่เรียกว่า หะดีษเมากูฟ เช่น ผู้รายงานกล่าวว่า มีข้อหาบะฮฺท่านหนึ่งกล่าวว่า “.....” ตัวอย่าง

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْثَدَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُدَّةَ عَشْرٍ نَهَضْتُ عَلَيْهِ بِسَبْعِينَ أَلْفَ سَلْوَةٍ مِنْ عَذَابِي»

⁽¹⁾ อัลอิรอกียฺ หน้า 51

⁽¹⁾ กรณีแวดล้อมเป็นที่รู้กันในหมู่ลูกมาว่า “عَنْ” หรือหลักฐานจากอัลกุรอานและอิสฺสุนนะฮฺ

แปลว่า : อาลี เบ็ญอะบิฏอเล็บ رضي الله عنه กล่าวว่า “จงอธิบายให้คนอื่นฟังด้วยภาษาที่พวกเขาเข้าใจ หรือว่าพวกเขาต้องการจะกล่าวโกหกต่ออัลลอฮ์และรَسُولของพระองค์”⁽²⁾

ชนิดที่ 2 หะดีษเมากูฟพิอูลียฺ (مَكْفُوفٌ بِإِوَالٍ)

หมายถึง การกระทำของเศาะหาบะฮ์ที่เกิดขึ้นในทุก ๆ สถานการณ์ ทุก ๆ อิริยาบถและลักษณะต่างๆ

การกระทำของเศาะหาบะฮ์ที่เป็นเมากูฟนั้นต้องมาจากการรายงานที่อ้างถึงพวกเขาโดยตรงและไม่เกี่ยวข้องกับการงานปี رضي الله عنه แต่อย่างใด ตัวอย่างเช่นผู้รายงานกล่าวว่า เป็นการกระทำของเศาะหาบะฮ์ท่านนี้ หรือมีเศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่งได้กระทำสิ่งนี้ เป็นต้น

" مَا كَانَ لِمَنْ يَدْعُوهُ أَنْ يَقُولَ : إِنْ كُنْتُ نَبِيًّا...

แปลว่า : อิมามอัลบุคอรียฺกล่าวว่า อิบนุอัब्बाสเป็นอิมามนำละหมาดทั้ง ๆ ที่ท่านตะยัมมุ⁽³⁾

ชนิดที่ 3 หะดีษเมากูฟดักรียฺ (مَكْفُوفٌ بِدَعْوَى)

หมายถึง เศาะหาบะฮ์ให้การยอมรับต่อคำพูดหรือการกระทำของคนหนึ่งคนใดที่ปรากฏต่อหน้าพวกเขาหรือจากการบอกเล่าให้แก่พวกเขา⁽⁴⁾

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรียฺ เล่มที่ 1 หน้า 56

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรียฺ เล่มที่ 1 หน้า 82

สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ การที่ผู้รายงานกล่าวพาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์และเศาะหาบะฮ์กล่าวพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ในลักษณะใดก็ตามที่สามารถเข้าใจว่ามาจากท่านนบี ﷺ กรณีเช่นนี้ไม่ใช่เป็นหะดีษเมากูฟ แต่เป็นหะดีษมัรฟูอ์⁽³⁾

3. ระดับของหะดีษเมากูฟ

หะดีษเมากูฟไม่ได้อยู่ในระดับเดียวกัน แต่บางหะดีษอยู่ในระดับหะดีษศ่อหิฮ์ บางหะดีษอยู่ในระดับหะซัน และบางหะดีษอยู่ในหะดีษฎออีฟ⁽⁴⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม

การนำหะดีษเมากูฟมาเป็นหลักฐานนั้นให้พิจารณาจาก 2 ประการ คือ ประการแรก หะดีษเมากูฟที่ไม่ใช่หุكمมัรฟูอ์ หากอยู่ในระดับหะดีษเมากูฟที่เศาะหิหฺหรือหะซันก็สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ และยังสามารถให้การสนับสนุนหะดีษมัรฟูอ์ฎะอีฟอีกด้วย เนื่องจากบรรดาเศาะหาบะฮ์จะปฏิบัติตามสุนนะห์ และประการที่สองคือ หะดีษเมากูฟที่มีหุكمเป็นมัรฟูอ์ก็มีฐานะเหมือนกับหะดีษมัรฟูอ์ทุกประการ

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น คือ ในกรณีที่หะดีษเมากูฟไม่ขัดแย้งกับหะดีษมัรฟูอ์ที่ใช้เป็นหลักฐานได้⁽¹⁾ ส่วนหะดีษเมากูฟที่ขัดแย้งกับหะดีษมัรฟูอ์ที่มีฐานะฎออีฟ อุลละมาอ์มีความเห็นที่แตกต่าง ซึ่งบางทัศนะระบุว่า ให้นำหะดีษเมากูฟใช้เป็นหลักฐาน และบางทัศนะกล่าวว่า ให้นำหะดีษมัรฟูอ์ฎะอีฟเป็นหลักฐานได้ แต่

⁽³⁾ รายละเอียดจะอธิบายในเรื่องหะดีษเมากูฟหุكمมัรฟูอ์

⁽⁴⁾ รายละเอียดมีการอธิบายในบทที่ 6

⁽¹⁾ หะดีษเมากูฟและหะดีษมัรฟูอ์ที่มีระดับเศาะหิหฺ หะซัน แม้แต่ฎะอีฟ

ในกรณีหะดีษเมาฎุฟขัดแย้งกับหะดีษเมาฎุอู จะต้องใช้หะดีษเมาฎุฟเป็นหลักฐาน ถึงแม้ว่าจะอยู่ในระดับหะดีษฏออีฟก็ตาม

แต่ในทางปฏิบัติจริง การนำหะดีษเมาฎุฟมาเป็นหลักฐานนั้นมีอยู่มากมา 2 กลุ่มด้วยกัน คือ

กลุ่มที่หนึ่ง เป็นการปฏิบัติของอิมามอัชชาฟีอี อิมามอะหมัด เบญญ หันบัล อิมาม อัลบัยฮะกีและอื่น ๆ ใช้หะดีษเมาฎุฟเป็นหลักฐาน ตามทัศนะของอุละมาอูบางกลุ่ม หะดีษเมาฎุฟต้องมาก่อนกีลาสเสมอ⁽²⁾ ตัวอย่าง การยกมือทั้งสองข้างในการละหมาด ญะนาซะฮฺ ซึ่งอุละมาอูกลุ่มนี้ให้ฟัตวาว่า สุนัตให้ยกมือทั้งสองทุกครั้งเมื่อกล่าวตักบิร ทั้ง 4 ครั้งโดยยึดหะดีษเมาฎุฟของอิบนุ อุมร์ที่มีฐานะเป็นหะดีษหะซัน⁽³⁾

กลุ่มที่สอง เป็นการปฏิบัติของอิมามอะบูหะนีฟะฮฺ ซึ่งมีความเห็นว่าหะดีษเมาฎุฟใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ เนื่องจากเป็นเพียงคำพูดของคนบางคนเท่านั้น คำพูดนั้นอาจจะถูกหรือผิดก็ได้⁽⁴⁾ ด้วยเหตุดังกล่าว อิมามอะบูหะนีฟะฮฺกล่าวว่า ไม่สุนัตในการยกมือทั้งสองข้างขณะกล่าวตักบิรในละหมาดญะนาซะฮฺทั้งสิ้นครั้งท่านใช้หะดีษมัรฟูอูเฎาะอีฟถือเป็นหลักฐานเพื่อยืนยันต่อฟัตวาดังกล่าว⁽⁵⁾

หะดีษเมาฎุฟที่มีหุكمเป็นหะดีษมัรฟูอู

นอกจากหะดีษเมาฎุฟที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น จะมีหะดีษเมาฎุฟอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนาม หะดีษเมาฎุฟที่มีฐานะเป็นหุكمมัรฟูอู หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **หะดีษเมาฎุฟหุคมียฺ** ที่เรียกหะดีษเช่นนี้ก็เพราะเป็น

⁽²⁾ ดู มัจญฺร หน้า 81

⁽³⁾ บันทึกลงโดยอัลบัยฮะกี : 3/258

⁽⁴⁾ ดู มัจญฺร หน้า 81

⁽⁵⁾ บันทึกลงโดยอะบูดาอูด : 2/169

คำกล่าวหรือการกระทำของเศาะหาบะฮ์แต่มีการเกี่ยวพันกันกับท่านนบี ﷺ ในเรื่องนั้น ๆ ในด้านของหุกม กล่าวคือ ตัวบทหะดีษเป็นเมากฎแต่หุกมของหะดีษเป็นมรรฟอ โดยทั่วไปแล้วหะดีษในลักษณะนี้มี 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

ลักษณะที่ 1 คำพูดของเศาะหาบะฮ์ที่ไม่อยู่ในกรอบของการอิญติฮาด และไม่ได้อยู่ในฐานะของการอธิบายคัมพท์หรือขยายความเอง ตัวอย่างเช่น

1. คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านมานในอดีตเกี่ยวกับการสร้างมัสยิด

2. คำพูดที่กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเช่น มีการพูดถึงการมาฟั่นกัน พิณะฮ์ต่าง ๆ และวันกิยามะฮ์ เป็นต้น

3. คำพูดที่กล่าวถึงผลตอบแทนที่มีต่อมนุษย์

ลักษณะที่ 2 ผู้รายงานกล่าวรายงานหะดีษแต่พาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์โดยใช้คำหนึ่งคำใดต่อไปนี้ “~~قال~~” หรือ “~~قال~~” หรือ “~~قال~~” หรือ “~~قال~~” ตัวอย่างเช่น หะดีษจากการรายงานของอัลอะอฺร็อจญ์ กล่าวว่า

كأن أرى رسول الله ﷺ يقول: لا يؤمن بالله واليوم الآخر من لم يأكل من ثمره

ความว่า : จากอะบูสุรอรเราะฮ์ในบางสายรายงานกล่าวว่า

พวกเขาจะต่อสู้กับกลุ่มหนึ่งที่มีอายุน้อย⁽¹⁾

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุกอรี : 4/56

ลักษณะที่ 3 ผู้รายงานกล่าวว่า มีเคาะหาบะฮฺท่านหนึ่งกล่าวรายงาน
หะดีษโดยสำนวนการรายงานต่อไปนี้ “~~أَخْبَرَنِي~~” หรือ “~~أَخْبَرَنِي~~” หรือ
“~~أَخْبَرَنِي~~” และใช้สำนวนอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน⁽²⁾ ตัวอย่างเช่น

1. คำพูดของเคาะหาบะฮฺบางท่านกล่าวว่า

~~أَخْبَرَنِي~~ ~~أَخْبَرَنِي~~ ~~أَخْبَرَنِي~~

ความว่า : “บิลาลได้สั่งพวกเราให้กล่าวอะฮฺานในสำนวนเป็นคู่และกล่าว
อีกอมัตเป็นคู่”⁽³⁾

2. คำพูดของอุมมุอะฎียะฮฺกล่าวว่า

~~أَخْبَرَنِي~~ ~~أَخْبَرَنِي~~ ~~أَخْبَرَنِي~~

ความว่า : “พวกเราเป็นที่ห้ามติดตามญะนาซะฮฺ (ศพ) แต่ไม่ใช่เป็นการสั่ง
ห้ามเด็ดขาด”⁽⁴⁾

3. คำรายงานของอะบูกิลาบะฮฺจากญาบิร ~~أَخْبَرَنِي~~ กล่าวว่า

~~أَخْبَرَنِي~~ ~~أَخْبَرَنِي~~ ~~أَخْبَرَنِي~~

⁽²⁾ สำนวนข้างต้นเป็นสำนวนที่แสดงถึงการพาดพิงถึงท่านนบี ﷺ

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 2/189

⁽⁴⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 3/56

ความว่า : “บางส่วนของสุนนะฮ์ คือ เมื่อมีการแต่งงานกับหญิงสาวในบรรดาหญิงม่ายให้อยู่กับนางเป็นเวลาเจ็ดวัน”⁽¹⁾

นอกจากสำนวนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีอีกหลายสำนวนที่กล่าวในทำนอง และมีความหมายเดียวกันซึ่งไม่จำเป็นต้องอธิบายซ้ำอีก

อย่างไรก็ตาม หะดีษเมากูฟที่มีหุกมเป็นมรฟูอ์ก็สามารถใช้เป็นหลักฐานได้หากการรายงานของหะดีษนั้น ๆ มีฐานะเป็นหะดีษเศาะหิหฺหรือหะดีษหะซัน แต่หากการรายงานไม่ได้อยู่ในระดับเศาะหิหฺหรือหะซันไม่อนุญาตนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับ อะกีดะฮ์ อิบาเดฮ์ การนิกาย เป็นต้น แต่บางทัศนะมีความเห็นว่า หะดีษเมากูฟหุกม มรฟูอ์ใช้เป็นหลักฐานได้โดยไม่ต้องวิเคราะห์สถานภาพของหะดีษแต่อย่างใด เนื่องจากบรรดาเศาะหาบะฮ์ได้ปฏิบัติตามท่านนบีในทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่ต้องสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น

ประเภทที่ 4 หะดีษมักกูอ์

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**تُروى**” เป็นอาการนามในรูปของกรรม (อิสม มัฟอูล) จากคำว่า “**روى**” แปลว่า ขาด ตรงกันข้ามกับคำว่า “**يُروى**” แปลว่า ถึงหรือติดต่อ ดังนั้น

⁽¹⁾ บันทึกรายการโดยอัลบุคอรี : 8/68

หะดีษมักญอ หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานไม่ถึงต้นสาย คือ รุสูลุลลอฮ์ และเศาะหาบะฮ์

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมักญอ คือ สิ่งที่ถูกพาดพิงไปยังตาบิอินเท่านั้นทั้งที่เป็นคำพูดและการกระทำ⁽²⁾

หะดีษประเภทนี้สามารถใช้กับคำพูดหรือการกระทำของตาบิอู ตาบิอิน เช่น คำพูดของอิมามมาลิก เบญญ อะนัส อิมามอัชชาฟีอี อิมามอัชเชารี เป็นต้น และยังสามารถใช้กับคำพูดหรือการกระทำของอัคราอู ตาบิอู ตาบิอิน เช่นกัน เช่น คำพูดหรือการกระทำของอิบนุอุยัยนะฮ์ อิบนุอุลัฎเฆฮ์ และท่านอื่น ๆ

2. ชนิดและตัวอย่างของหะดีษมักญอ

จากนิยามข้างต้น หะดีษมักญอแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 หะดีษมักญอเกาลีฮ์ (ḥadīth ḡāliḥ)

หมายถึง คำพูดของตาบิอิน ตาบิอูตาบิอิน และอัคราอู ตาบิอู ตาบิอิน⁽¹⁾ ที่ได้กล่าวในเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น คำพูดของอัลหะซัน อัลบัครีย์ เกี่ยวกับละหมาดตาม หลังอิมามมุบตะดีอู (อุตริ) กล่าวว่า “จงละหมาดเถิด ถึงแม้ว่าเขาจะทำในเรื่องอุตริกก็ตาม”⁽²⁾

ชนิดที่ 2 หะดีษมักญอฟิอิลีย์ (ḥadīth fiʿilī)

⁽²⁾ อัศศูญญีย : 2/96

⁽¹⁾ อุละมาอูทั้งสามรุ่นนี้เป็นทั้งนักรายงาน นักบันทึกและนักท่องจำหะดีษ

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุกอริฮ์ : 1/158

หมายถึง การกระทำของตาบิอีน ตาบิอฺตาบิอีน หรืออັตบาอฺ ตาบิอฺ- ตาบิอีน เช่น คำรายงานของอิบรอเฮ็ม เบ็ญ มุฮัมมัด เบ็ญ อัลมุนตะศิริที่กล่าวว่า “อิมามมีศรัทธาได้กั้นมากระหว่างเขากับครอบครัวของเขา ท่านก็หันหน้าทางกิบลัตในเวลาละหมาด ประกอบ อิบาตะฮฺ และใช้สำหรับพูดคุยเรื่องคุณยาณ สถานที่นั้น”⁽³⁾

3. ระดับของหะดีษมักกฏ

หะดีษมักกฏมีทั้งที่เป็นหะดีษมักกฏเศาะหิหฺ หะดีษมักกฏหะซัน และหะดีษมักกฏฎะอีฟ และหะดีษมักกฏเมามูอฺ

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมักกฏไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานได้ในเรื่องเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลามและเรื่องอื่น ๆ เนื่องจากเป็นคำพูดหรือการกระทำของบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่หากมีกรณีแวดล้อมบ่งชี้อย่างชัดเจนว่ามาจากเศาะหาบะฮฺโดยใช้สำนวนรายงานที่ชัดเจน เช่น “~~أما~~” หะดีษมักกฏในลักษณะนี้ จะมีหุกุมเป็นหุกุมมัรฟูอฺมุรซัล⁽⁴⁾

อีกประการหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับคำพูดของบรรดาอุละมาอฺตาบิอีน ตาบิอฺ ตาบิอีน และอັตบาอฺ ตาบิอฺตาบิอีนดังนี้

เมื่อพวกเขา กล่าวว่า “~~أما~~” แปลว่า พวกเขาได้ปฏิบัติอย่างนี้ หรือกล่าวว่า “~~أما~~” แปลว่า พวกเขาได้กล่าวเช่นนี้ หรือกล่าวว่า “~~أما~~” แปลว่า พวกเขาเห็นว่ามันไม่เป็นไร สำนวน

⁽³⁾ บันทึกโดยอัครดัยละมีย : 2/96

⁽⁴⁾ รายละเอียดจะมีการอธิบายในเรื่องหะดีษมุรซัล

เหล่านี้มีความหมายแสดงการพาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์ทั้งที่เป็นคำพูด การกระทำหรือแม้แต่การยอมรับ เว้นแต่มีหลักฐานบ่งชี้อย่างชัดเจนว่ามาจากคนอื่น ในทำนองเดียวกัน เมื่อพวกเขา กล่าวว่า “**عَدُوٌّ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ**” แปลว่า ชาวสะลัฟได้ปฏิบัติอย่างนี้ หรือกล่าวว่า “**عَدُوٌّ لِّمَا**” แปลว่า ชาวสะลัฟได้กล่าวเช่นนี้

สำนวนต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายเจาะจงใช้กับเศาะหาบะฮ์เท่านั้น เพราะคำว่า “สะลัฟ” ที่มาจากคำพูดของตาบิอิน คือ เศาะหาบะฮ์ แต่หากเป็นคำกล่าวของคนอื่นจะมีความหมายดังนี้

ตาบิอุตาบิอินกล่าวว่า ชาวสะลัฟ หมายถึงเศาะหาบะฮ์และตาบิอิน

อับบาอฺ ตาบิอุตาบิอิน กล่าวว่า ชาวสะลัฟ หมายถึงความถึง เศาะหาบะฮ์ ตาบิอิน และตาบิอุตาบิอิน

หากกล่าวว่า ชาวสะลัฟ ที่มาจากคำพูดของคนในสมัยต่อ ๆ มาหรือคนในสมัย *มุตะอัคคิรูน* หมายถึง เศาะหาบะฮ์ ตาบิอิน ตาบิอุตาบิอิน และอับบาอฺ ตาบิอุตาบิอิน หรือผู้ที่มิมีชีวิตอยู่ในช่วง 300 ปีแรกแห่งฮิจเราะฮ์ศักราช

บทที่ 7

การจำแนกหะดีษ โดยพิจารณาจำนวนของผู้รายงาน

การจำแนกหะดีษที่จะกล่าวถึงในบทนี้ คือ การจำแนกหะดีษมัรฟูอฺ ไม่ใช่หะดีษกุดลียฺ หะดีษเมากูฟ และหะดีษมักฏูอฺแต่อย่างใด

การจำแนกหะดีษมัรฟูอฺเป็นการพิจารณาจากสายรายงานของแต่ละหะดีษที่มาถึงเราจากผู้รายงานทั้งหลายตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงท่านนบี ﷺ การรายงานนั้นถูกต้องหรือไม่ก็ตาม การจำแนก หะดีษในลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

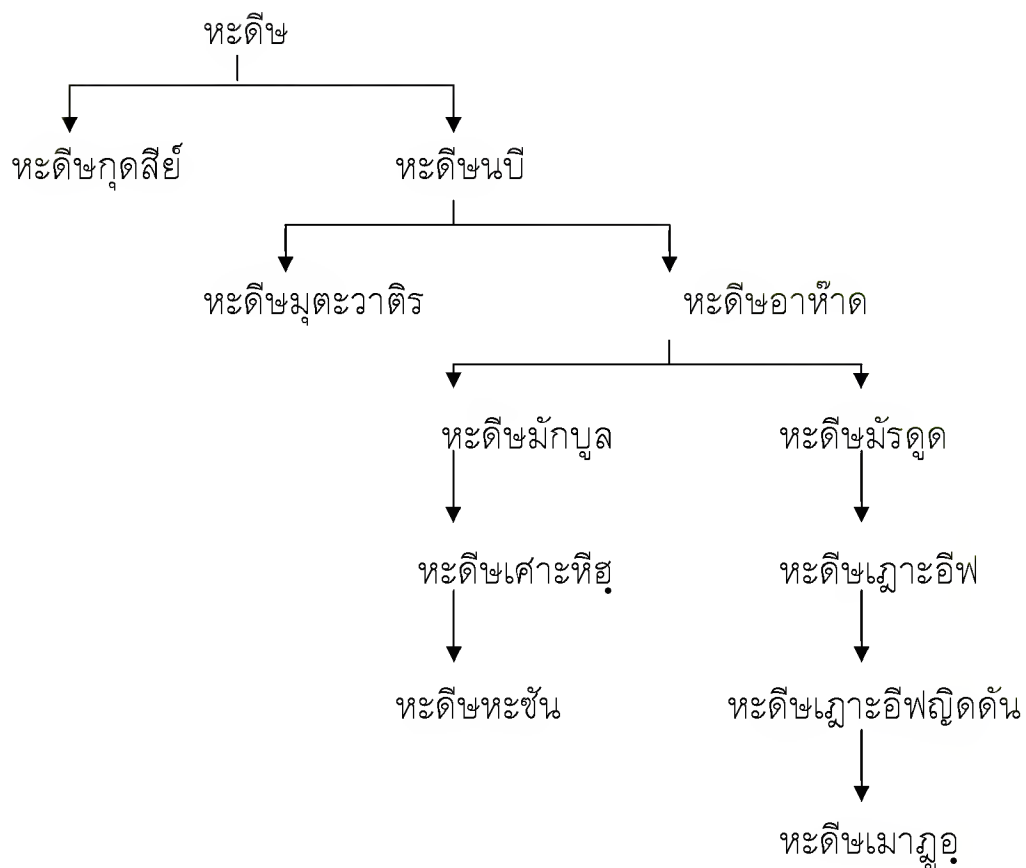
ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาติร

ประเภทที่ 2 หะดีษอาหฺาด

แต่ละประเภทจะมีการอธิบายรายละเอียดตามลำดับ

แผนภูมิการจำแนกหะดีษ...

แผนภูมิการจำแนกหะดีษ

ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาตียร...

ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาติร

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “~~أَخْبَرَنَا~~” มาจากรากศัพท์ของคำว่า “~~أَخْبَرَ~~” แปลว่า ติดต่อกัน หรือไม่ขาดสาย เช่น ฝนตกอย่างติดต่อกัน หมายถึงฝนตกลงมาติดต่อกันไม่ขาดสาย ส่วนคำว่า “~~أَخْبَرَنَا~~” เป็นนามในรูปของประธานซึ่งเป็นชื่อเฉพาะของหะดีษมุตะวาติร

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตะวาติร คือ หะดีษที่มีการรายงานโดยบุคคลเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่บุคคลเหล่านั้นจะสมรู้ร่วมคิดโกหกต่อท่านนบี ﷺ และหะดีษของท่าน⁽¹⁾

2. เงื่อนไขของหะดีษมุตะวาติร

การที่จะเรียกหะดีษมุตะวาติรได้นั้นจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 4 ประการ

ประการที่ 1 มีการรายงานโดยผู้รายงานเป็นจำนวนมาก⁽²⁾

ประการที่ 2 ผู้รายงานจำนวนมากนั้นต้องมีในทุกสายสะนัด์⁽³⁾

⁽¹⁾ ดู อัดตะฮานะวียี หน้า 31

⁽²⁾ บรรดาอุละมาอุมีความเห็นที่ต่างกันเกี่ยวกับจำนวนผู้รายงานขั้นต่ำของจำนวนมาก บางทัศนะกล่าวว่าตั้งแต่ 8 คนขึ้นไปบางทัศนะกล่าวว่าตั้งแต่ 9 คนขึ้นไป และมีบางทัศนะกล่าวว่าตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป แต่ทัศนะที่ถูกต้องคือ ทัศนะสุดท้าย (ดู อัลสุญญีย : 2/188)

⁽³⁾ หมายความว่า ในทุก ๆ ช่วงของสะนัด์นั้นต้องมีผู้รายงานอย่างน้อย 10 คนขึ้นไป

ประการที่ 3 ผู้รายงานจำนวนมากนั้นเป็นไปได้ที่จะสมัรร่วมคิดโกหกต่อหะดีษ⁽⁴⁾

ประการที่ 4 การรายงานของพวกเขามีการสัมผัสด้วยตนเอง⁽⁵⁾

หากขาดเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งในจำนวนสี่ประการนี้ ไม่เรียกว่าหะดีษมุตะวาตริร แต่จะเป็นหะดีษอาหฺาด

3. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุตะวาตริร

หะดีษมุตะวาตริรแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่หนึ่ง หะดีษมุตะวาตริรลัฟซี (หะดีษมุตะวาตริรลัฟซี)

หมายถึง หะดีษที่เป็นมุตะวาตริรทั้งตัวบทและความหมายของหะดีษตัวอย่าง

উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ : উচ্চৈঃস্বরঃ
! উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ
উচ্চৈঃস্বরঃ : উচ্চৈঃস্বরঃ ! উচ্চৈঃস্বরঃ
(উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ উচ্চৈঃস্বরঃ)

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ ^{رضي الله عنه} จากท่านนบี ^ﷺ กล่าวว่า “และผู้ใด
เจตนาโกหกต่อฉันก็จงเตรียมที่นั่งสำหรับเขาไว้ในไฟนรก”⁽¹⁾

⁽⁴⁾ คือ ผู้รายงานเป็นจำนวนมากนั้นจะมาหลายเมือง หลายรุ่นและหลายมัสยิด

⁽⁵⁾ คำว่าสัมผัสด้วยเองคือการรับหรือได้ยินหะดีษโดยตรงจากอาจารย์ตลอดทั้งสายรายงานโดยใช้จำนวนการรายงานหะดีษคำว่า “*Kāhū*” “*Āhū*” หรือ “*Kāhū*” “*Āhū*” เป็นต้น

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตะวาติริทั้งตัวบทหะดีษและความหมาย อัลอัศเกาะลานีย์กล่าวว่า “สายรายงานของหะดีษในรุ่นเคาะหาบะฮ์มีมากกว่า 70 คน”⁽²⁾ ดังนั้น สายรายงานของหะดีษมีทั้งหมด 70 สาย ส่วนตัวบทของหะดีษมีการรายงานด้วยสำนวนที่หลากหลาย บางตอนของตัวบทหรือบางคำไม่มีการรายงานของระดับอื่น แต่ตัวบทหะดีษจะกล่าวในเรื่องเดียวกัน (ดูแผนภูมิระดับหน้า 61)

นอกจากระดับต่าง ๆ ที่ได้ยกมาจะมีระดับอื่นอีกหลายระดับที่รายงานหะดีษดังกล่าวทั้งหมดอยู่ในระดับหะดีษเคาะหิหฺหรือหะดีษหะซัน บางระดับมีลักษณะเป็น *ระดับอาลีย* และบางระดับมีลักษณะเป็น *ระดับนาซิล*

แผนภูมิระดับหะดีษมุตะวาติริลัพท์...

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุกอรีช่วยสองระดับ คือ 1/577 จากอะบูสุรียะเราะฮ์ และ จากอัลมุญีเราะฮ์ : 3/160, มุสลิม จากอะบูสะอีด : 18/129, อะบูดาูด : 4/63 และอัคศัรมิซีย จากอับลุเลาะ : 4/524, อิบน์มาญะฮ์ได้รายงานด้วยสามระดับ คือ จากอะนัส เบนุ มาลิกและ ญาบิร เบนุ อับลุเลาะ : 1/13 และจากอะบูสะอีด อัคศัรีย : 1/14 อะหมัด เบนุ หันบัล ได้รายงานด้วยสองระดับ คือ จากอะบูสะอีด อัคศัรีย : 3/39 และจากอะนัส เบนุ มาลิก : 3/44, อัคศัรียได้รายงานด้วยสองระดับ คือ จากอิบนุอับบาสและจาก ยะอฺลาลา เบนุ มุรเราะฮ์ : 1/88

⁽²⁾ อัลอัศเกาะลานีย์ : 1/129

! äöæó, Ä : öÄ! äü óä Ä äöä3 ö
 Gg ÄÜB öÄZ öÄ3öä, Ys! äü
 öÄZäöÉÉ

ความว่า : จากอุ้มร เบ็ญ อัลค็อฏฏอบ ^{رضي} กล่าวว่า “รَسُولُ اللَّهِ ^{عليه} เมื่อ
 ท่านยกสองมือในการดุอาอู ท่านไม่ได้เฝ้าสองมือลงจนกว่าท่าน
 ลุกไปหน้าเสี้ยก่อน⁽¹⁾

จากหะดีษบทนี้และหะดีษอื่น ๆ ได้พูดถึงเรื่องการยกสองมือขณะขอดุอาอู
 ได้ การยกสองมือในเหตุการณ์ที่แตกต่างกันไม่ถึงขั้นหะดีษมุตะวาติร อิมามอัลสุ
 ยูญีย์กล่าวว่า “เมื่อรวบรวมสายรายงานของหะดีษที่พูดถึงเฉพาะการยกสองมือ
 เท่านั้น โดยมีได้พิจารณาเหตุการณ์หะดีษบทนี้อยู่ในระดับหะดีษมุตะวาติร⁽²⁾

⁽¹⁾ บันทึกละโดยอะบูดาูด : 5/234, อัศเศาะมิซีย : 5/45 จากอิบนุอับบาส สำนักหะดีษเป็นของอัศเศาะมิซีย หะดีษนี้
 บันทึกละโดยอิบนุมาญะฮฺจากสองกระแสรายงาน คือ จากอิบนุอับบาส : 1/1234 และจากอัศเศาะอิบ เบ็ญ ยะซีด :
 2/1234 อัลอัศเกาะลานีย์ กล่าวว่า สำหรับหะดีษบทนี้มีชะวาฮิดบันทึกโดยอะบูดาูดและท่าน อื่น ๆ เมื่อ
 รวบรวมกระแสรายงานของหะดีษทั้งหมดสามารถสนับสนุนจึงเลื่อนฐานะเป็นหะดีษหะซัน (คูอิบนุ อัลลาน :
 2/254) หมายถึง หะดีษหะซันลิฆัยริฮฺ

⁽²⁾ อัศเศาะมิซีย : 2/180

ประเภทที่ 2 หะดีษอาห้าด

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**أَحَدٌ**” เป็นคำพหูพจน์ของ **أَحَدٌ** แปลว่า หนึ่งเดียว หมายถึง หะดีษที่มีผู้รายงานหนึ่งเดียวหรือสายรายงานเดียว

จุดประสงค์ของการใช้คำพหูพจน์ “**أَحَدٌ**” เพื่อแสดงถึงสายรายงานนั้นไม่ถึงชั้นหะดีษ มุตะวาติร คือ สะนัดแต่ละสะนัดของหะดีษแต่ละบทไม่ถึง 10 สะนัดนั่นเอง

ตามหลักวิชาการ

หะดีษอาห้าด คือ หะดีษที่มีการรายงานที่ไม่ครบเงื่อนไขของหะดีษ มุตะวาติร⁽¹⁾

2. หุก่มของหะดีษอาห้าด

ตามทัศนะของอุละมาอฺส่วนใหญ่ระบุว่า หะดีษอาห้าดให้หุก่มอิหลมุค็อนนีย — **أَحَدٌ** (ขาดคะแนน) ไม่ใช่หุก่มที่แน่นอน อิบน์ ฮัซม์ กล่าวว่า “หะดีษอาห้าดที่รายงานโดยผู้ที่มีคุณธรรมจากคนที่มีลักษณะเดียวกันจนถึงท่านนบี ﷺ วาญิบปฏิบัติตามและต้องมีการศรัทธาในหะดีษอีกด้วย”⁽²⁾

3. ชนิดของหะดีษอาห้าด

การจำแนกหะดีษอาห้าดออกเป็นชนิดต่าง ๆ นั้น มีวิธีการพิจารณา 2 ด้าน

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลาเนีย หน้า 26

⁽²⁾ อิบน์ฮัซม์ เล่มที่ 1 หน้า 165

1. พิจารณาจำนวนผู้รายงานในแต่ละระดับของแต่ละรุ่น

ชนิดที่ 1 หะดีษมัซฮูร (ḥadīth ṣaḥīḥ/ḥadīth ṣaḥīḥ)

ชนิดที่ 2 หะดีษอะซีซ (ḥadīth aḥad/ḥadīth aḥad)

ชนิดที่ 3 หะดีษเมาะรีบ (ḥadīth marbūṭ/ḥadīth marbūṭ)

2. พิจารณาสภาพภาพของผู้รายงานทั้งด้านสภาพภาพของแต่ละคน

ชนิดที่ 1 หะดีษมัคบูล (ḥadīth maqbūl/ḥadīth maqbūl)

ชนิดที่ 2 หะดีษมัรดูด (ḥadīth marḍūd/ḥadīth marḍūd)

แต่ละชนิดของหะดีษอาหฺาดจะมีการอธิบายตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

การจำแนกหะดีษอาหฺาดโดยพิจารณาจำนวนผู้รายงาน

ชนิดที่ 1 หะดีษมัซฮูร

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

หะดีษมัซฮูร “ḥadīth ṣaḥīḥ” คือ หะดีษที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจากการบอกเล่าหรือหะดีษที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย

ตามหลักวิชาการ

หมายถึง หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานตั้งแต่สามคนขึ้นไป แต่ไม่ถึงชั้นหะดีษมุตะวาติร⁽¹⁾

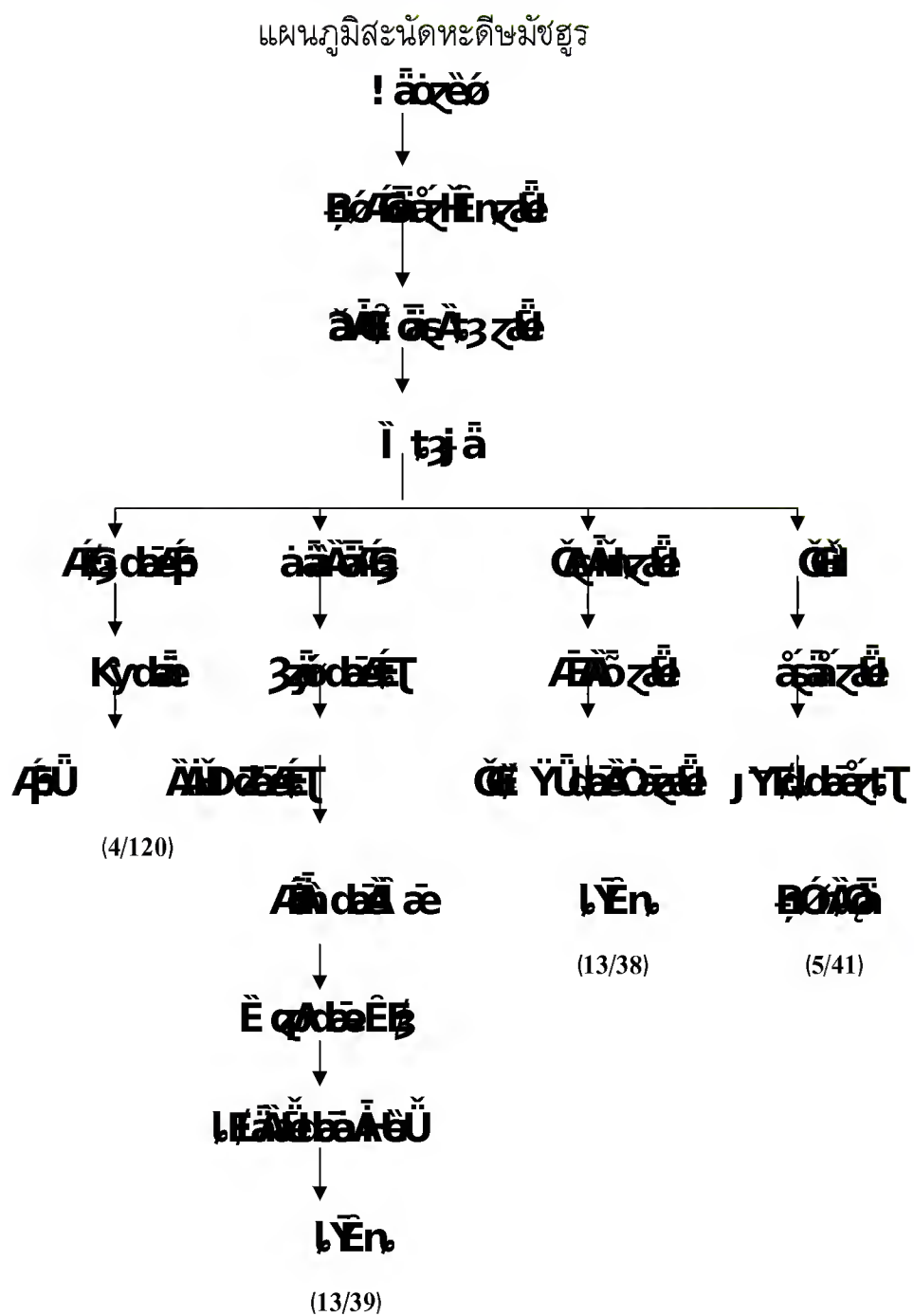
⁽¹⁾ ดู อัลญะฮาดียฺ หน้า 35

อุละมาอฺส่วนใหญ่ได้กำหนดจำนวนผู้รายงานหะดีษมัชชูรในขั้นต่ำคือ 3 คน ขึ้นไป⁽²⁾ ทักษะนี้ไม่ได้แยกระหว่างหะดีษมัชชูรกับหะดีษอิสดีฟาฎาะฮฺ⁽³⁾ ดังนั้น หะดีษมัชชูรมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งคือ หะดีษมุสตะฟีอฺ

2. ตัวอย่างหะดีษมัซฮูร

[illegible]

ความว่า : จากอะบูมัสอูด อัลบดรีรีย์ رضي الله عنه กล่าวว่า รสูลุลลอฮ ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดชี้หน้า (คนอื่น) ในทางที่ดี เขาจะได้รับผลบุญเหมือนกับผลบุญของผู้ปฏิบัติ”⁽¹⁾

3. ระดับของหัดเขียน

หัดเขียนมีทั้งหัดเขียนเดี่ยว หัดเขียนคู่ หัดเขียนสาม หัดเขียนสี่ หัดเขียนห้า หัดเขียนหก หัดเขียนเจ็ด หัดเขียนแปด หัดเขียนเก้า หัดเขียนสิบ และ หัดเขียนสิบเอ็ด

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หัดเขียนมีหลักฐานที่ใช้เป็นหลักฐานได้ หากเป็นหัดเขียนเดี่ยวหรือหัดเขียนคู่และไม่นับว่าให้หัดเขียนที่เขียนเดี่ยวและเขียนคู่มาใช้เป็นหลักฐาน

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

๑. หัดเขียนเดี่ยว หัดเขียนคู่ หัดเขียนสาม หัดเขียนสี่ หัดเขียนห้า หัดเขียนหก หัดเขียนเจ็ด หัดเขียนแปด หัดเขียนเก้า หัดเขียนสิบ และ หัดเขียนสิบเอ็ด
๒. หัดเขียนเดี่ยว หัดเขียนคู่ หัดเขียนสาม หัดเขียนสี่ หัดเขียนห้า หัดเขียนหก หัดเขียนเจ็ด หัดเขียนแปด หัดเขียนเก้า หัดเขียนสิบ และ หัดเขียนสิบเอ็ด
๓. หัดเขียนเดี่ยว หัดเขียนคู่ หัดเขียนสาม หัดเขียนสี่ หัดเขียนห้า หัดเขียนหก หัดเขียนเจ็ด หัดเขียนแปด หัดเขียนเก้า หัดเขียนสิบ และ หัดเขียนสิบเอ็ด

ชนิดที่ 2 หะดีษอะซีซ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

หะดีษอะซีซ คือ หะดีษที่เกิดขึ้นเป็นบางครั้งบางคราว

ตามหลักวิชาการ

หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานโดยผู้รายงานสองคนในทุก ๆ รุ่นตลอดทั้งสายรายงาน⁽¹⁾ ตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงช่วงสุดท้ายของสแนด

2. ตัวอย่างหะดีษอะซีซ

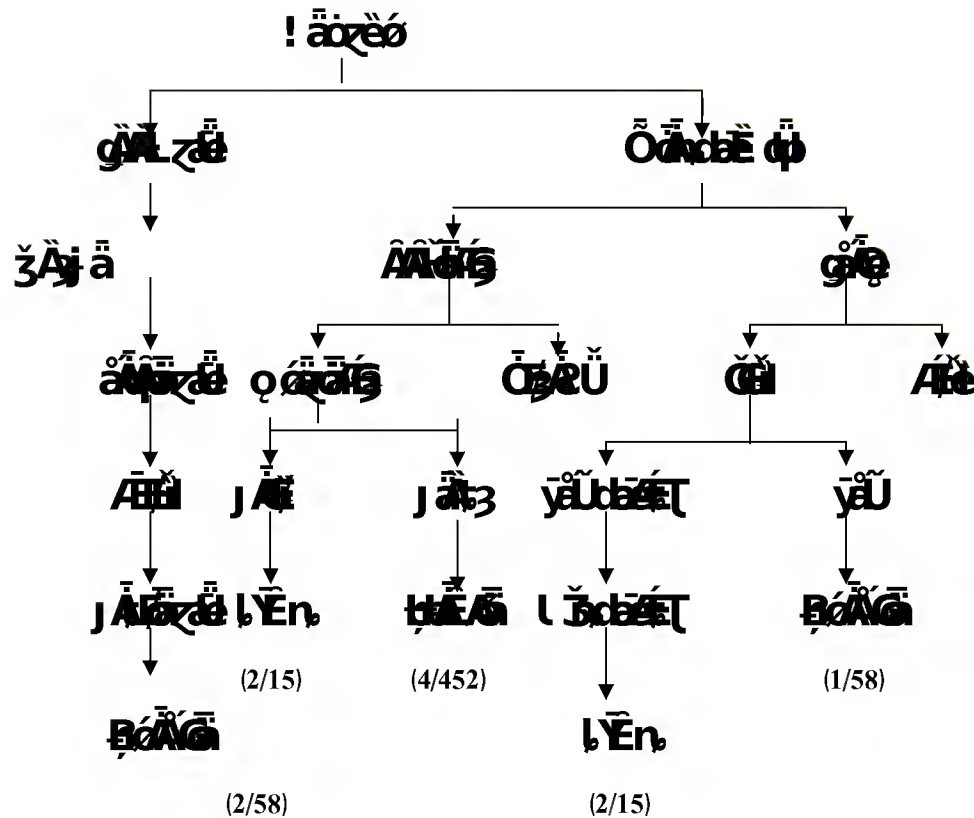
๑. ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ : ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~
)) : ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ! ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ! ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~
~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~
 ((~~Uthman~~ ~~Abu~~ ~~Uthman~~

ความว่า : จากอะนัสกล่าวว่า รุสูลุลลอฮ์ ~~Uthman~~ กล่าวว่า “ไม่ถือเป็นการ
 อีमानของใครคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเจ้าจนกว่าฉันจะเป็นที่รักยิ่ง
 ของเขาเพื่ออัลลอฮ์ยิ่งกว่าบิดามารดา ลูก และบุคคลทั่วไป
 ทั้งหมด”⁽¹⁾

⁽¹⁾ อัลญะซาอิรีย หน้า 36

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2/15

แผนภูมิสถานะหัดษอะซีซ

3. ระดับของหัดษอะซีซ

หัดษอะซีซบางหัดษอยู่ในระดับหัดษเคาะหิหุ หัดษหะชั้น และบางหัดษ อยู่ในระดับหัดษเภาะอิฟ

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อนุญาตให้นำหัดษอะซีซมาใช้เป็นหลักฐานได้หากเป็นหัดษเคาะหิหุและหัดษหะชั้น และไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐาน ในกรณีที่เป็หัดษเภาะอิฟ

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

ยังไม่มีหนังสือเฉพาะที่รวบรวมหัดษอะซีซ

ชนิดที่ 3 หะดีษเมาะรียบ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “~~أَبُو~~” แปลว่า ไม่เหมือนกับคนอื่น หรือหะดีษที่มีการรายงาน
แปลกกว่าการรายงานของคนอื่น หรือหะดีษที่แปลกกว่าหะดีษอื่น⁽¹⁾

ตามหลักวิชาการ

หะดีษเมาะรียบ หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานโดยผู้รายงานเพียงคน
เดียวเท่านั้นตลอดทั้งสายรายงาน⁽²⁾

2. ตัวอย่างหะดีษเมาะรียบ

أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ
أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى نَارًا فِي النَّارِ

⁽¹⁾ คำว่าแปลกกว่าหะดีษอื่นในที่นี้หมายถึงด้านสายรายงาน คือ หะดีษที่มีการรายงานเพียงสายรายงานเดียวเท่านั้น
ทั้งๆ สายรายงานของหะดีษนั้นมีสองสะนัด์หรือมากกว่าที่มีผู้รายงานทั้งที่เป็นคนยิกะฮ์หรือไม่ก็ตาม หรือ
ผู้รายงานทั้งหมดเป็นคนยิกะฮ์

⁽²⁾ มะหมูด อัศเฎาะหุหาน หน้า 123

٤٤٤! ٥٥٥! ٦٦٦! ٧٧٧! ٨٨٨! ٩٩٩!
 ١٠١٠! ١١١١! ١٢١٢! ١٣١٣! ١٤١٤! ١٥١٥!
 ١٦١٦! ١٧١٧! ١٨١٨! ١٩١٩! ٢٠٢٠! ٢١٢١!
 ٢٢٢٢! ٢٣٢٣! ٢٤٢٤! ٢٥٢٥! ٢٦٢٦! ٢٧٢٧!
 ٢٨٢٨! ٢٩٢٩! ٣٠٣٠! ٣١٣١! ٣٢٣٢! ٣٣٣٣!
 ٣٤٣٤! ٣٥٣٥! ٣٦٣٦! ٣٧٣٧! ٣٨٣٨! ٣٩٣٩!
 ٤٠٤٠! ٤١٤١! ٤٢٤٢! ٤٣٤٣! ٤٤٤٤! ٤٥٤٥!
 ٤٦٤٦! ٤٧٤٧! ٤٨٤٨! ٤٩٤٩! ٥٠٥٠! ٥١٥١!
 ٥٢٥٢! ٥٣٥٣! ٥٤٥٤! ٥٥٥٥! ٥٦٥٦! ٥٧٥٧!
 ٥٨٥٨! ٥٩٥٩! ٦٠٦٠! ٦١٦١! ٦٢٦٢! ٦٣٦٣!
 ٦٤٦٤! ٦٥٦٥! ٦٦٦٦! ٦٧٦٧! ٦٨٦٨! ٦٩٦٩!
 ٧٠٧٠! ٧١٧١! ٧٢٧٢! ٧٣٧٣! ٧٤٧٤! ٧٥٧٥!
 ٧٦٧٦! ٧٧٧٧! ٧٨٧٨! ٧٩٧٩! ٨٠٨٠! ٨١٨١!
 ٨٢٨٢! ٨٣٨٣! ٨٤٨٤! ٨٥٨٥! ٨٦٨٦! ٨٧٨٧!
 ٨٨٨٨! ٨٩٨٩! ٩٠٩٠! ٩١٩١! ٩٢٩٢! ٩٣٩٣!
 ٩٤٩٤! ٩٥٩٥! ٩٦٩٦! ٩٧٩٧! ٩٨٩٨! ٩٩٩٩!

ความว่า : จากอุมาрь เบ็ญ อัลค็อฏฏอบขณะที่ท่านอยู่บนมินบรกล่าววว่า
 ฉันได้ยินรَسُولุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงการงานทั้งหลายด้วย
 การเนียต และแท้จริงสำหรับแต่ละคนนั้นด้วยการเนียตของเขา
 ดังนั้น ผู้ใดอพยพเพื่ออัลลอฮฺและรَسُولของพระองค์ การอพยพของ
 เขาเพื่ออัลลอฮฺและรَسُولเช่นเดียวกัน และผู้ใดอพยพเพื่อ دنیاที่
 เขาแสวงหาหรือเพื่อผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานด้วย การอพยพของเขา
 ก็เพื่อสิ่งนั้น”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้ถูกบันทึกไว้โดยผู้บันทึกหลายคนด้วยกันแต่มาจากสาย
 รายงานเดียว กันตั้งแต่ช่วงต้นถึงช่วงท้ายของสันด์ (ดู แผนภูมิสันด์หน้า 72)

3. ระดับของหะดีษเกาะريب

หะดีษเกาะريبมีหลายระดับเหมือนกับหะดีษมัซฮูรและหะดีษอะซีซ มีทั้ง
 หะดีษเศาะหีห หะดีษหะซัน และหะดีษฎะอียฟ⁽²⁾

⁽¹⁾ มุตตะฟิอ อะลียุส บันทีกโดยอัลบุคอรีย : 1/9 และมุสลิม : 13/53

⁽²⁾ การพิจารณาในการตัดสินระดับของหะดีษจะพิจารณาจากสถานะของผู้รายงานหะดีษแต่ละคน และรวบ รวม
 สายรายงานของหะดีษทั้งหมด แต่หากไม่มีสายรายงานอื่นร่วมรายงานด้วยนอกจากหนึ่งสายเท่านั้น หะดีษ
 ดังกล่าวจะถือเป็นหะดีษเกาะريب

หัตถ์ ๓ (3) ๓

หัตถ์ ๔ (4) ๔

ถึงอย่างไรก็ตามการรู้จักหัตถ์อาหัตถ์ทั้งสามชนิดนี้โดยวิธีการศึกษา
ส่นัดของแต่ละ หัตถ์ คือ

1. ศึกษาจำนวนสายรายงานของแต่ละหัตถ์และจำนวนผู้รายงานของแต่ละ
ระรู่
2. ศึกษาสภาพภาพของผู้รายงานหัตถ์ด้านคุณธรรมและข้อบกพร่อง

การจำแนกหัตถ์อาหัตถ์โดยพิจารณาสภาพของผู้รายงาน

การจำแนกหัตถ์อาหัตถ์ทั้งสามชนิดที่ได้อธิบายแล้วนั้น – หัตถ์มัชฌูร
หัตถ์อะซีซ และหัตถ์เมะริบ – โดยพิจารณาสภาพของผู้รายงานแต่ละคน
ตั้งแต่ช่วงต้น จนถึงช่วงสุดท้ายของส่นัดแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

ชนิดที่ 1 หัตถ์มัคบูลมี 2 ระดับ

ระดับที่ 1 หัตถ์เศาะหิห

- หัตถ์เศาะหิหุลิชาติฮ
- หัตถ์เศาะหิหุลิมัอยริฮ

ระดับที่ 2 หัตถ์หะสัน

- หัตถ์หะสันลิชาติฮ
- หัตถ์หะสันลิ้มัอยริฮ

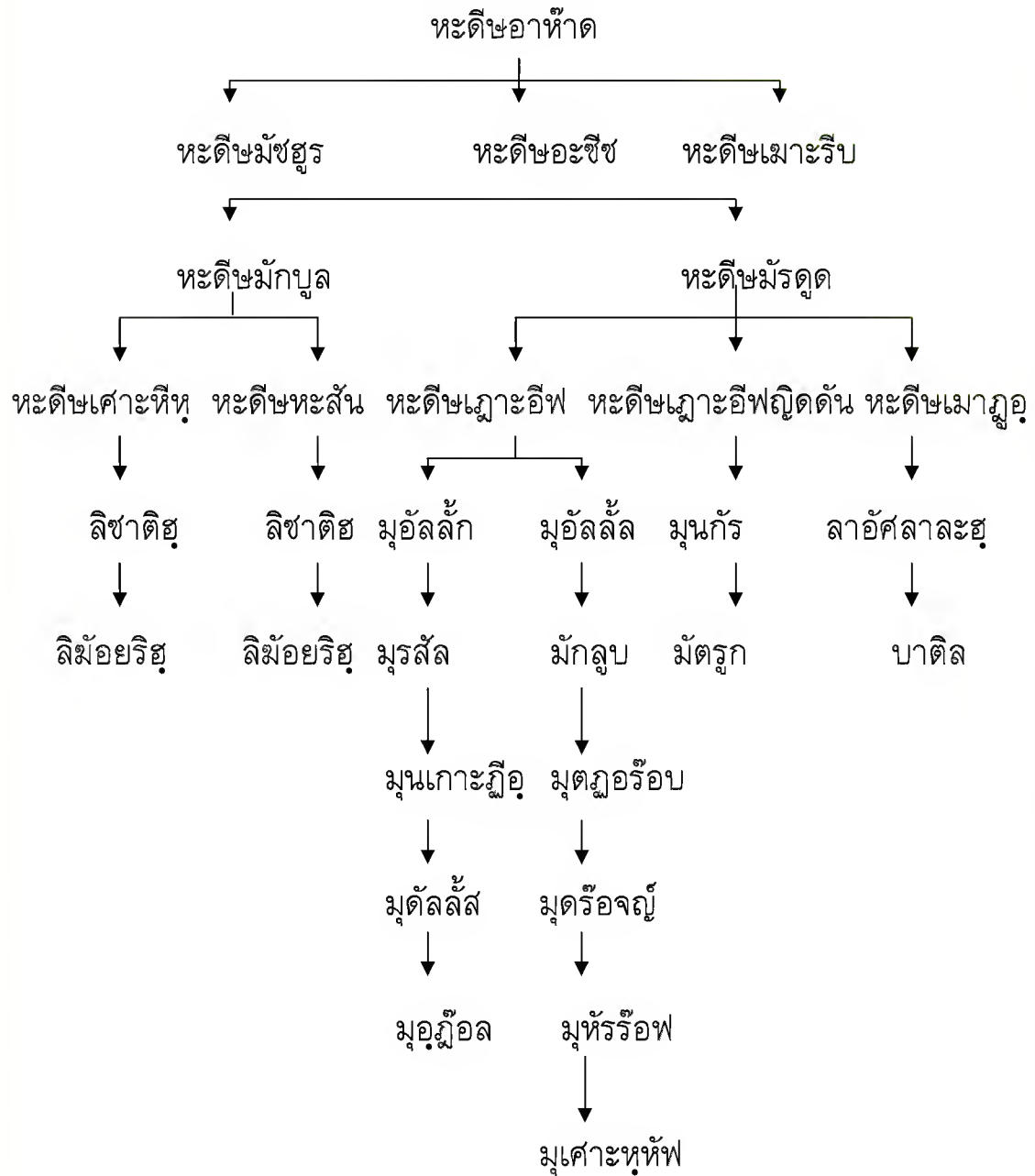
ชนิดที่ 2 หัตถ์มัรดูดมี 3 ระดับ

ระดับที่ 1 หัตถ์ฆะอะอิฟ

ระดับที่ 2 หัตถ์ฆะอะอิฟญิดตัน

ระดับที่ 3 หัตถ์เมฆะอู

การจำแนกหะดีษอาหัด

หะดีษอาหฺาดชนิดที่หนึ่ง หะดีษมักบูล

1. นิยาม

หะดีษมักบูล คือ หะดีษที่ไม่ครบเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สามารถให้การยอมรับและนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

2. เงื่อนไขของหะดีษมักบูล

การที่จะเรียกว่าเป็นหะดีษมักบูลจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังนี้

1. สายรายงานติดต่อกัน
2. ผู้รายงานมีคุณธรรม
3. ผู้รายงานมีความจำที่ดีหรือดีเยี่ยม
4. ผู้รายงานไม่มีความบกพร่อง
5. ผู้รายงานไม่มีการปกปิดที่ซ่อนเร้น
6. การรายงานไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่น
7. ได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่น

3. ระดับของหะดีษมักบูล

หะดีษมักบูลพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ นั้น แบ่งออกเป็น 2 ระดับ

ระดับที่ 1 หะดีษเศาะหิหฺ

- หะดีษเศาะหิหฺลิซาติฮฺ
- หะดีษเศาะหิหฺลัฆอัยริฮฺ

ระดับที่ 2 หัตถ์หะลัน

- หัตถ์หะลันลิชาติฮ์
- หัตถ์หะลันลิฮ์อัยริฮ์

ระดับที่ 1 หัตถ์เศาะหิหฺ

บรรดาอุละมาอ์ได้แบ่งหัตถ์เศาะหิหฺออกเป็น 2 ชนิด คือ หัตถ์เศาะหิหฺลิชาติฮ์และหัตถ์เศาะหิหฺลิฮ์อัยริฮ์

ชนิดที่ 1 หัตถ์เศาะหิหฺลิชาติฮ์

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “~~GH~~” แปลว่า ถูกต้อง ตรงกันข้ามกับว่า “~~LE~~” แปลว่า ผิดหรืออ่อน หมายถึง หัตถ์ที่มีการรายงานอย่างถูกต้อง

ตามหลักวิชาการ

หัตถ์เศาะหิหฺลิชาติฮ์ คือ หัตถ์ที่มีการรายงานอย่างติดต่อกันโดยผู้รายงานที่มีคุณธรรมและมีความจำดีเยี่ยมจากบุคคลที่มีสถานภาพเดียวกัน ไม่ขัดแย้งและไม่มีความบกพร่องที่ซ่อนเร้น⁽¹⁾

2. เงื่อนไขของหัตถ์เศาะหิหฺลิชาติฮ์

การที่จะตัดสินหุ้กั่มเป็นหัตถ์เศาะหิหฺลิชาติฮ์ที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไขทั้ง 5 ประการ คือ

⁽¹⁾ อิบน์ อัลสะลาหฺ หน้า 10

1. สายรายงานติดต่อกัน

หมายถึง ผู้รายงานทุกคนรับหะดีษด้วยตัวเองจากอาจารย์ของแต่ละคน โดยไม่ขาดตอนแม้แต่คนเดียวตั้งแต่ผู้รายงานคนแรกจนถึงท่านนบี ﷺ การรายงานนั้นใช้จำนวนที่ชัดเจน⁽²⁾ ตรงกันข้าม คือ การรายงานที่ขาดตอนช่วงหนึ่ง ช่วงใดของสายรายงาน⁽³⁾

2. ผู้รายงานที่มีคุณธรรม

หมายถึง ผู้รายงานเป็นผู้ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ พยายามรักษาตัวเองเป็นผู้มีวินัยและหลักจริยธรรมอันดีงามสม่ำเสมอ ตรงกันข้าม คือ คนฟาลิเก⁽¹⁾ คนมุบตะดิอู⁽²⁾ และคนมูรตัด⁽³⁾

3. ผู้รายงานที่มีความจำดีเยี่ยม

หมายถึง ผู้รายงานที่มีความจำเป็นเลิศสามารถเรียกความรู้จากความจำของเขาเมื่อต้องการ ซึ่งนักหะดีษได้แบ่งความจำออกเป็น 2 ประเภท คือ จำแบบถึงใจและจำแบบบันทึก ตรงกันข้าม คือ คนหลงลืม ผิดพลาด ลับสน

4. ผู้รายงานไม่ขัดแย้งกันกับคนอื่น

⁽²⁾ ส่วนของการรายงานหะดีษมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ชัดเจน เช่น ~~عن~~ ~~أبي~~ ~~عن~~ และส่วนที่คลุมเครือ เช่น ~~عن~~ ~~أبي~~ ~~عن~~

⁽³⁾ สายรายงานที่ขาดตอนเรียกว่า มุนเกาะฎิอ (ดู รายละเอียดเกี่ยวกับหะดีษมุนเกาะฎิอ หน้า 103)

⁽¹⁾ คนฟาลิเก คือ ผู้ที่กระทำบาปใหญ่แม้เพียงครั้งเดียวหรือบาปเล็กเป็นเนื่องนิจโดยไม่มีการเตาบะฮ์แต่อย่างใดจากสิ่งเหล่านั้น ผู้รายงานที่เป็นคนฟาลิเกไม่สามารถยอมรับได้ เนื่องจากอะคาละฮ์เป็นเงื่อนไขหลักของการรายงานหะดีษ

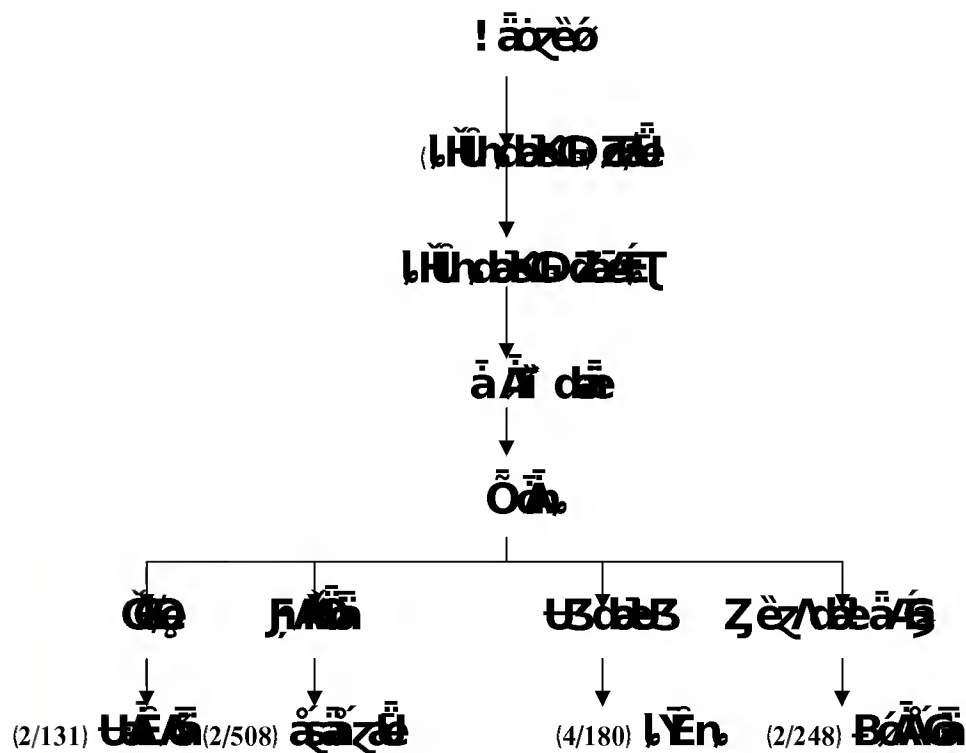
⁽²⁾ คนมุบตะดิอู คือ ผู้ที่ทำอุตริในเรื่องต่าง ๆ ของศาสนาที่ไม่ใช่มาจากท่านนบีหรือเศาะหาบะฮ์

⁽³⁾ คนมูรตัด คือ ผู้ที่พ้นสภาพจากการเป็นมุสลิมอันเนื่องมาจากได้กระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับหลักการศรัทธาของอิสลามด้วยการศรัทธา คำพูด หรือการกระทำ

ความว่า : จากญบัยร เบ็ญ มุฏอิมเล่าจากบิดาของเขาว่าฉันได้
ยินรสุลุลลอฮ์ อ่านสุเราะฮ์อัฏฏอรในการละหมาดมัรrip⁽⁶⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษเศาะหิหุลิชาติฮฺ เนื่องจากผู้รายงานทั้งหมดมี
คุณสมบัติของหะดีษเศาะหิหฺทั้งห้าประการ

สายรายงานหะดีษญบัยร เบ็ญ มุฏอิม

⁽⁵⁾ อะบูสุ คือ ญบัยร เบ็ญ มุฏอิม เศาะหาบะฮ์ที่ประเสริฐ

⁽⁶⁾ บันทีก โดยอัลบุกอริฮ์ : 2/247

4. ฐานะของหะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺ

หะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามในทุกๆ ด้าน รองจากอัลกุรอาน เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของวะหฺยูที่ถูกประทานลงมาแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

บรรดาอุละมาอ์ในทุกมัซฮับมีความเห็นพ้องกันว่าวาญิบที่จะต้องนำหะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺมาเป็นหลักฐานในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาและศุนยา อิมามอัชชาฟีอียกกล่าวว่า “การยอมรับเคาะบ์รและนำมาปฏิบัติได้นั้นก็ต่อเมื่อสามารถยืนยันในความถูกต้องของมัน แม้ว่าจะมีนักวิชาการคนหนึ่งคนใดไม่ได้ปฏิบัติตามหรือได้นำหะดีษมาเป็นหลักฐานก็ตาม แต่หลังจากนั้นพบว่าการกระทำของเขาขัดแย้งกับหะดีษของรสูลุลลอฮฺ ﷺ แน่แน่นอนเขาจะต้องยุติการกระทำนั้นและหันมาปฏิบัติตามหะดีษเศาะหิหฺ เนื่องจากการยืนยันของการปฏิบัติในแต่ละเรื่องนั้นมาจากหะดีษเศาะหิหฺ มิใช่มาจากการปฏิบัติของใครคนหนึ่งคนใดที่มีใช้ท่านนบิ ﷺ”⁽¹⁾

6. ศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้กับหะดีษเศาะหิหฺ

- “หะดีษเศาะหิหฺ” หรือ “นี่คือหะดีษเศาะหิหฺ” หมายถึง หะดีษที่มีคุณสมบัติของหะดีษเศาะหิหฺข้างต้นครบทุกประการ
- บันทีกโดยอัลบูกอริย์ หรือบันทีกโดยมุสลิม

⁽¹⁾ ดู อัลกอสิมีษ์ หน้า 94

- “หะดีษนี้ไม่เศาะหิหฺ” หมายถึง หะดีษที่ประกอบด้วยคุณสมบัติเพียงสามประการเท่านั้น หรือส่วนหนึ่งจากคุณสมบัติทั้งห้าประการ⁽²⁾
- “หะดีษนี้คือหะดีษเศาะหิหฺอิสนาต” หมายถึง หะดีษเศาะหิหฺเฉพาะสะนัสด หรือจากหลายๆ สะนัตมารวมกัน แต่ไม่ใช่เป็นหะดีษเศาะหิหฺเสมอไป ศัพท์เช่นนี้ เป็นศัพท์เฉพาะในหนังสือมุสตัดรออ อะลา อัศเศาะหิหฺยุนุของอิหม่ามอัลฮากิม เท่านั้น
- “สะนะดุดุฮฺอฺหิยฺ” หรือ “อิสนาตุดุฮฺอฺหิยฺ” หมายถึง หะดีษเศาะหิหฺ พิจารณาเพียงสะนัตของหะดีษนั้น ๆ เท่านั้น ไม่รวมถึงสะนัตอื่นที่รายงานต่อบทเดียวกัน

7. ตำราที่เกี่ยวข้อง

1. ~~Boḥāṣṣan, Enyāḥṣan, Ḥiṣṣan, Ḥiṣṣan~~ .1
2. ~~Boḥāṣṣan, Enyāḥṣan, Ḥiṣṣan, Ḥiṣṣan~~ .2
3. ~~Ḥiṣṣan~~ .3
4. ~~Ḥiṣṣan~~ .4
5. ~~Ḥiṣṣan~~ .5
6. ~~Boḥāṣṣan, Enyāḥṣan, Ḥiṣṣan, Ḥiṣṣan~~ .6

⁽²⁾ มะหฺมูด อัลญะหฺมาน หน้า 123

ชนิดที่ 2 หะดีษเศาะหิหุลมอัยริษ

1. นิยาม

หะดีษเศาะหิหุลมอัยริษ คือ หะดีษหะสันลิษาติฮฺที่ได้รับการสนับสนุนจาก
สะนัदीอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือมีฐานะสูงกว่า

การที่เรียกว่า “หะดีษเศาะหิหุลมอัยริษ” นั้นเนื่องจากความเศาะหิหฺของ
หะดีษไม่ใช่มาจากคุณสมบัติอันพึงประกอบภายในตัวของมันเอง แต่ได้รับการ
สนับสนุนจาก สะนัदीอื่นหนึ่งหรือมากกว่า ซึ่งสะนัदीอื่นนั้นมีฐานะเดียวกันหรือสูง
กว่า

2. การเลื่อนฐานะเป็นหะดีษเศาะหิหุลมอัยริษ

การเลื่อนฐานะของหะดีษหะสันลิษาติฮฺเป็นหะดีษเศาะหิหุลมอัยริษต้อง
ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการดังนี้

1. ได้รับการสนับสนุนจากสะนัदीอื่นหนึ่งสะนัदीหรือมากกว่า จะเป็น
ประเภทหะดีษมัวฟุอ์⁽¹⁾ หรือหะดีษเมาฎุอ์⁽²⁾ ก็ตาม
2. สะนัदीอื่นนั้นต้องมีฐานะเดียวกันหรือมีฐานะสูงกว่า⁽³⁾

3. ตัวอย่างหะดีษเศาะหิหุลมอัยริษ

⁽¹⁾ ดู หน้า 46-49 หนังสือเล่มนี้

⁽²⁾ ดู หน้า 49-54 หนังสือเล่มนี้

⁽³⁾ หากสะนัदीอื่นนั้นมีฐานะต่ำกว่า เช่น สะนัदीญะอ์ฟ ญะอ์ฟญิดดัน หรือเมาฎุอ์ ไม่สามารถให้การสนับสนุนได้
และไม่สามารถเลื่อนฐานะได้เช่นเดียวกัน

ĀĀĒ Ū⁽¹⁾ ĀĀŌ zāĀĒ : BĀK! āfōvōdōā
 Ū⁽⁴⁾ ĄĲ ŸŪ⁽³⁾ Ū⁽³⁾ dāĒT dō Ū⁽²⁾ ĀĲ dōgĲ
 dĲ ! āĲ ! āōzēō Ū⁽⁷⁾ ! āĲ ó gĲ ŸŪ⁽⁸⁾
 Ā⁽⁹⁾ ōāĒĀĲĲ, ŷŪ⁽⁶⁾ ĳĲ Ū⁽⁵⁾ Ū⁽⁵⁾ zō) : ōĲ, Ÿ⁽¹⁰⁾
 .((gŲ Ōō

ความว่า : จากอะบีฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ⁽⁵⁾ แท้จริงรَسُولُ اللَّهِ ﷺ ได้
กล่าวว่า “หากไม่ทำให้ยากลำบากสำหรับประชาชาติของฉัน
แน่นอนฉันจะสั่งพวกเขาให้แปร่งฟัน เมื่อต้องการทำละหมาดทุก
ครั้ง” ⁽⁶⁾

หะดีษด้วยสายรายงานนี้ คือ หะดีษหะสันลิชาติฮฺ เนื่องจากมีผู้รายงาน
 คนหนึ่งชื่อ อะบฺดุลละมะฮฺ ~~(Abd al-Mah)~~ ซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้เคาะดุค (ลัจจะ) แต่
 หะดีษนี้มีสะนัดอื่นได้รายงานในดับบทเดียวกันที่มีฐานะสูงกว่าสะนัดหะดีษ
 ดังกล่าวมาสนับสนุนทำให้เลื่อนฐานะเป็นหะดีษเคาะหิหฺลียอฺยริฮฺ (ดู แผนภูมิสะ
 นัดหน้า 82)

(1) อະນุกโรยบุ : อัลลัสเกาะลันยี : 2/197)

(๔) อับคะฮฺ เบ็ญญ์ สุลัยมาน : อัลอัสเกาะลานียะ : 1/530)

(3) มอฮัมหมัด เบ็ญญ อัมรฺ : อัลอิศเกาะลानीฮ์ : 2/196)

⁽⁴⁾ ๐๖๒๕๔๖๖๖ : ๐๖๒๕๔๖๖๖ (๐๖๒๕๔๖๖๖ : ๒/๒๗๐)

(5) อะบุสรอยเราะฮฺ : (อัลอิศเกาะลานีย์: 2/484)

⁽⁶⁾ บันทึกลงโดยอัตโนมัติ: 1/34, หะดีษนี้บันทึกโดยอะบูดาวูด : 1/40 จากซัยด์ เป็ญ คอลิด อัลญะฮะนี

4. ฐานะของหะดีษเศาะหิหฺหุลลัยฮ์

หะดีษเศาะหิหฺลัยอภัยริฐมีฐานะต่ำกว่าหะดีษเศาะหิหฺลิลชาติยฺ และมิฐาณะสูง
กว่าหะดีษหะสันลิลชาติยฺ

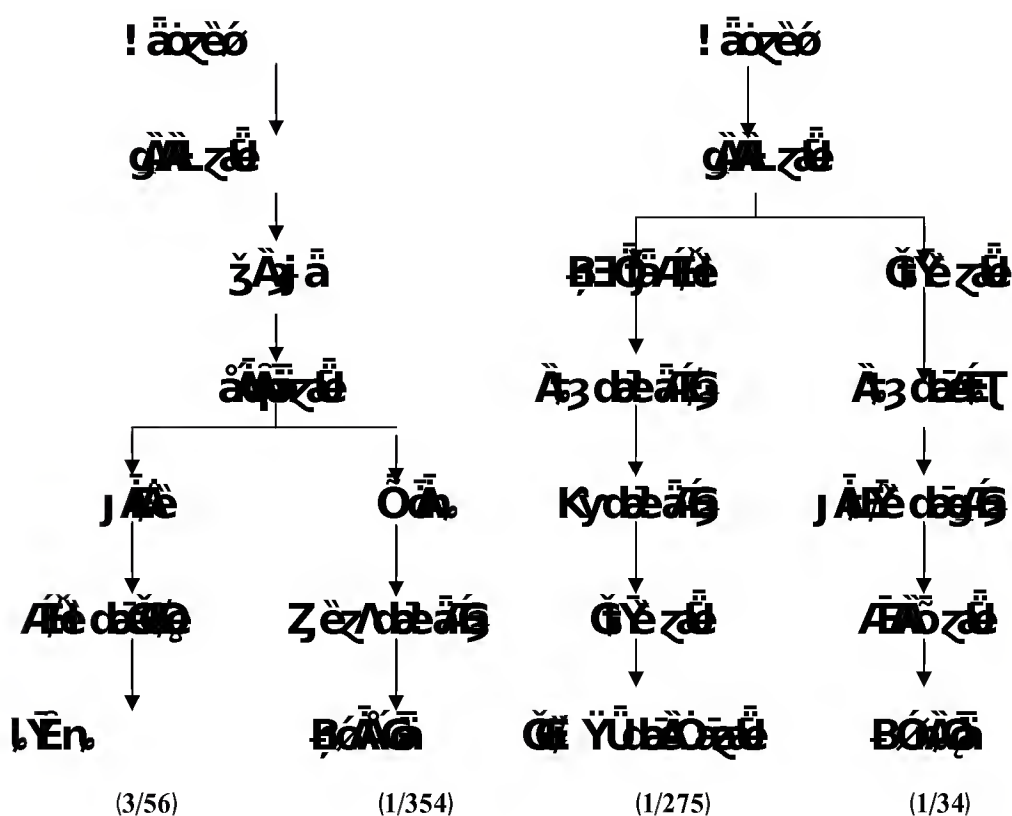
5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

บรรดาอุลละมาอุมิมีความเห็นพ้องกันว่า หะดีษเศาะหิหฺลียะอัยริฮฺเหมือนกับ
หะดีษเศาะหิหฺลียะอัยริฮฺในด้านการนำมาใช้เป็นหลักฐานและการปฏิบัติตาม

แผนภูมิสายรายงานของหะดีษเศาะหิหฺมุสลิม

สายรายงานที่มีฐานะสูงกว่า

สายรายงานที่มีฐานะเดียวกัน

ระดับที่ 2 หัตถ์หะสัน

อุลมะอฺได้แบ่งหัตถ์หะสันออกเป็น 2 ชนิด คือ หัตถ์หะสันลิขาดิฮฺและหัตถ์หะสัน ลิมอฺยริฮฺ รายละเอียดของแต่ละชนิดมีดังนี้

ชนิดที่ 1 หัตถ์หะสันลิขาดิฮฺ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**حَسَنٌ**” แปลว่า ดี หรือสวย หมายถึง หัตถ์ที่ดี แต่ไม่ถึงขั้นดีมาก เพราะหัตถ์ที่มีลักษณะดีมากก็อยู่ในระดับหัตถ์เคาะหิหฺ

ตามหลักวิชาการ

หัตถ์หะสันลิขาดิฮฺ คือ หัตถ์ที่มีสายรายงานติดต่อกัน จากการรายงานของผู้ รายงานที่มีคุณธรรมและมีความจำดีจากบุคคลที่มีสถานภาพเดียวกันจนถึงปลายส่นัดการรายงานนั้นไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นและไม่มีควมบกพร่องด้วย⁽¹⁾

ข้อแตกต่างระหว่างหัตถ์เคาะหิหฺลิขาดิฮฺกับหัตถ์หะสันลิขาดิฮฺ คือ ด้านความจำของผู้รายงานหัตถ์ระหว่างความจำดีเยี่ยมกับความจำดี

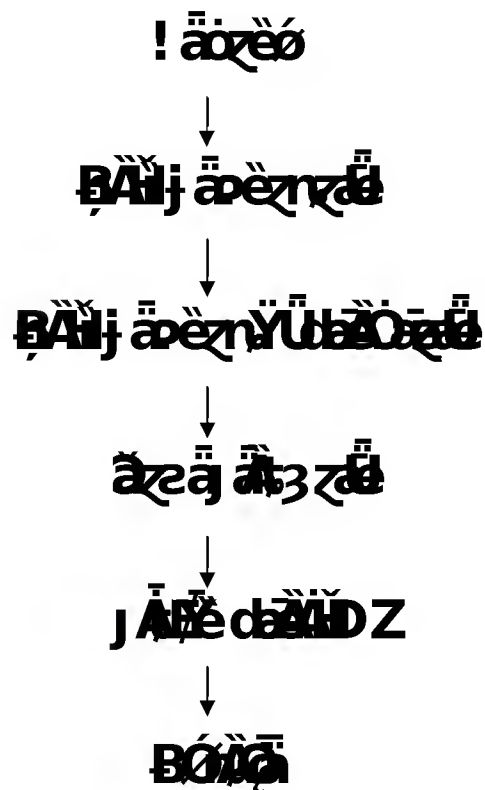
2. เงื่อนไขของหัตถ์หะสันลิขาดิฮฺ

สำหรับหัตถ์หะสันลิขาดิฮฺมีเงื่อนไข 5 ประการด้วยกัน คือ

1. สายรายงานติดต่อกัน
2. ผู้รายงานที่มีคุณธรรม

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลาเนีย หน้า 29

สายรายงานของหัดษอะบูนุชา อัลอัชอะรีย

(5/300)

4. ฐานะของหัดษหะสันลิชาติฮ

หัดษหะสันลิชาติฮมีฐานะสูงกว่าหัดษหะสันลิหมอยริฮ และมีฐานะต่ำกว่าหัดษเคาะหิหมอยริฮ เนื่องจากผู้รายงานในสันดมีสถานะเหมือนกับสถานะของผู้รายงาน หัดษเคาะหิฮ เช่น ชิเคาะฮ มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น เว้นแต่ด้านความจำเท่านั้น ดังที่ได้อธิบายไปแล้ว

5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะของอุละมาอฺหะดีษ ฟิกฮฺและอุศูล อัลฟิกฮฺมีความเห็นว่า หะดีษหะสัน ลิซาติฮฺเหมือนกับหะดีษเศาะหิหฺในด้านการนำมาเป็นหลักฐาน คือ อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องศุนยาและเรื่องต่าง ๆ ของศาสนา

6. ตำราที่เกี่ยวข้อง

بُورْهَانُ الْمَعَانِي فِي تَرْجُومَةِ الْحَدِيثِ 1

اَلْحَدِيثُ الْحَسَنُ 2

اَلْحَدِيثُ الْحَسَنُ 3

ชนิดที่ 2 หะดีษหะสันลิฆ้อยริฮฺ

1. นิยาม

หะดีษหะสันลิฆ้อยริฮฺ คือ หะดีษเกาะอีฟที่ได้รับการสนับสนุนจากสะนัดอื่น⁽¹⁾

ตามทัศนะของอิมามอันนะวะวี คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานมัจฮูล⁽²⁾ แต่ไม่ปรากฏว่าเคยกระทำบาป⁽³⁾

2. ตัวอย่างของหะดีษหะสันลิฆ้อยริฮฺ

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลาเนีย หน้า 29

⁽²⁾ มัจญ์ฮูล หมายถึง ผู้รายงานไม่เป็นที่รู้จักกันของการเป็นนักรายงานที่ดี

⁽³⁾ อันนะวะวี : 1/58

١٠ ١١ ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨ ١٢٩ ١٣٠ ١٣١ ١٣٢ ١٣٣ ١٣٤ ١٣٥ ١٣٦ ١٣٧ ١٣٨ ١٣٩ ١٤٠ ١٤١ ١٤٢ ١٤٣ ١٤٤ ١٤٥ ١٤٦ ١٤٧ ١٤٨ ١٤٩ ١٥٠ ١٥١ ١٥٢ ١٥٣ ١٥٤ ١٥٥ ١٥٦ ١٥٧ ١٥٨ ١٥٩ ١٦٠ ١٦١ ١٦٢ ١٦٣ ١٦٤ ١٦٥ ١٦٦ ١٦٧ ١٦٨ ١٦٩ ١٧٠ ١٧١ ١٧٢ ١٧٣ ١٧٤ ١٧٥ ١٧٦ ١٧٧ ١٧٨ ١٧٩ ١٨٠ ١٨١ ١٨٢ ١٨٣ ١٨٤ ١٨٥ ١٨٦ ١٨٧ ١٨٨ ١٨٩ ١٩٠ ١٩١ ١٩٢ ١٩٣ ١٩٤ ١٩٥ ١٩٦ ١٩٧ ١٩٨ ١٩٩ ٢٠٠ ٢٠١ ٢٠٢ ٢٠٣ ٢٠٤ ٢٠٥ ٢٠٦ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢٠٩ ٢١٠ ٢١١ ٢١٢ ٢١٣ ٢١٤ ٢١٥ ٢١٦ ٢١٧ ٢١٨ ٢١٩ ٢٢٠ ٢٢١ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤ ٥٨٥ ٥٨٦ ٥٨٧ ٥٨٨ ٥٨٩ ٥٩٠ ٥٩١ ٥٩٢ ٥٩٣ ٥٩٤ ٥٩٥ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٨ ٥٩٩ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٦٠٦ ٦٠٧ ٦٠٨ ٦٠٩ ٦١٠ ٦١١ ٦١٢ ٦١٣ ٦١٤ ٦١٥ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨ ٦١٩ ٦٢٠ ٦٢١ ٦٢٢ ٦٢٣ ٦٢٤ ٦٢٥ ٦٢٦ ٦٢٧ ٦٢٨ ٦٢٩ ٦٣٠ ٦٣١ ٦٣٢ ٦٣٣ ٦٣٤ ٦٣٥ ٦٣٦ ٦٣٧ ٦٣٨ ٦٣٩ ٦٤٠ ٦٤١ ٦٤٢ ٦٤٣ ٦٤٤ ٦٤٥ ٦٤٦ ٦٤٧ ٦٤٨ ٦٤٩ ٦٥٠ ٦٥١ ٦٥٢ ٦٥٣ ٦٥٤ ٦٥٥ ٦٥٦ ٦٥٧ ٦٥٨ ٦٥٩ ٦٦٠ ٦٦١ ٦٦٢ ٦٦٣ ٦٦٤ ٦٦٥ ٦٦٦ ٦٦٧ ٦٦٨ ٦٦٩ ٦٧٠ ٦٧١ ٦٧٢ ٦٧٣ ٦٧٤ ٦٧٥ ٦٧٦ ٦٧٧ ٦٧٨ ٦٧٩ ٦٨٠ ٦٨١ ٦٨٢ ٦٨٣ ٦٨٤ ٦٨٥ ٦٨٦ ٦٨٧ ٦٨٨ ٦٨٩ ٦٩٠ ٦٩١ ٦٩٢ ٦٩٣ ٦٩٤ ٦٩٥ ٦٩٦ ٦٩٧ ٦٩٨ ٦٩٩ ٧٠٠ ٧٠١ ٧٠٢ ٧٠٣ ٧٠٤ ٧٠٥ ٧٠٦ ٧٠٧ ٧٠٨ ٧٠٩ ٧١٠ ٧١١ ٧١٢ ٧١٣ ٧١٤ ٧١٥ ٧١٦ ٧١٧ ٧١٨ ٧١٩ ٧٢٠ ٧٢١ ٧٢٢ ٧٢٣ ٧٢٤ ٧٢٥ ٧٢٦ ٧٢٧ ٧٢٨ ٧٢٩ ٧٣٠ ٧٣١ ٧٣٢ ٧٣٣ ٧٣٤ ٧٣٥ ٧٣٦ ٧٣٧ ٧٣٨ ٧٣٩ ٧٤٠ ٧٤١ ٧٤٢ ٧٤٣ ٧٤٤ ٧٤٥ ٧٤٦ ٧٤٧ ٧٤٨ ٧٤٩ ٧٥٠ ٧٥١ ٧٥٢ ٧٥٣ ٧٥٤ ٧٥٥ ٧٥٦ ٧٥٧ ٧٥٨ ٧٥٩ ٧٦٠ ٧٦١ ٧٦٢ ٧٦٣ ٧٦٤ ٧٦٥ ٧٦٦ ٧٦٧ ٧٦٨ ٧٦٩ ٧٧٠ ٧٧١ ٧٧٢ ٧٧٣ ٧٧٤ ٧٧٥ ٧٧٦ ٧٧٧ ٧٧٨ ٧٧٩ ٧٨٠ ٧٨١ ٧٨٢ ٧٨٣ ٧٨٤ ٧٨٥ ٧٨٦ ٧٨٧ ٧٨٨ ٧٨٩ ٧٩٠ ٧٩١ ٧٩٢ ٧٩٣ ٧٩٤ ٧٩٥ ٧٩٦ ٧٩٧ ٧٩٨ ٧٩٩ ٨٠٠ ٨٠١ ٨٠٢ ٨٠٣ ٨٠٤ ٨٠٥ ٨٠٦ ٨٠٧ ٨٠٨ ٨٠٩ ٨١٠ ٨١١ ٨١٢ ٨١٣ ٨١٤ ٨١٥ ٨١٦ ٨١٧ ٨١٨ ٨١٩ ٨٢٠ ٨٢١ ٨٢٢ ٨٢٣ ٨٢٤ ٨٢٥ ٨٢٦ ٨٢٧ ٨٢٨ ٨٢٩ ٨٣٠ ٨٣١ ٨٣٢ ٨٣٣ ٨٣٤ ٨٣٥ ٨٣٦ ٨٣٧ ٨٣٨ ٨٣٩ ٨٤٠ ٨٤١ ٨٤٢ ٨٤٣ ٨٤٤ ٨٤٥ ٨٤٦ ٨٤٧ ٨٤٨ ٨٤٩ ٨٥٠ ٨٥١ ٨٥٢ ٨٥٣ ٨٥٤ ٨٥٥ ٨٥٦ ٨٥٧ ٨٥٨ ٨٥٩ ٨٦٠ ٨٦١ ٨٦٢ ٨٦٣ ٨٦٤ ٨٦٥ ٨٦٦ ٨٦٧ ٨٦٨ ٨٦٩ ٨٧٠ ٨٧١ ٨٧٢ ٨٧٣ ٨٧٤ ٨٧٥ ٨٧٦ ٨٧٧ ٨٧٨ ٨٧٩ ٨٨٠ ٨٨١ ٨٨٢ ٨٨٣ ٨٨٤ ٨٨٥ ٨٨٦ ٨٨٧ ٨٨٨ ٨٨٩ ٨٩٠ ٨٩١ ٨٩٢ ٨٩٣ ٨٩٤ ٨٩٥ ٨٩٦ ٨٩٧ ٨٩٨ ٨٩٩ ٩٠٠ ٩٠١ ٩٠٢ ٩٠٣ ٩٠٤ ٩٠٥ ٩٠٦ ٩٠٧ ٩٠٨ ٩٠٩ ٩١٠ ٩١١ ٩١٢ ٩١٣ ٩١٤ ٩١٥ ٩١٦ ٩١٧ ٩١٨ ٩١٩ ٩٢٠ ٩٢١ ٩٢٢ ٩٢٣ ٩٢٤ ٩٢٥ ٩٢٦ ٩٢٧ ٩٢٨ ٩٢٩ ٩٣٠ ٩٣١ ٩٣٢ ٩٣٣ ٩٣٤ ٩٣٥ ٩٣٦ ٩٣٧ ٩٣٨ ٩٣٩ ٩٤٠ ٩٤١ ٩٤٢ ٩٤٣ ٩٤٤ ٩٤٥ ٩٤٦ ٩٤٧ ٩٤٨ ٩٤٩ ٩٥٠ ٩٥١ ٩٥٢ ٩٥٣ ٩٥٤ ٩٥٥ ٩٥٦ ٩٥٧ ٩٥٨ ٩٥٩ ٩٦٠ ٩٦١ ٩٦٢ ٩٦٣ ٩٦٤ ٩٦٥ ٩٦٦ ٩٦٧ ٩٦٨ ٩٦٩ ٩٧٠ ٩٧١ ٩٧٢ ٩٧٣ ٩٧٤ ٩٧٥ ٩٧٦ ٩٧٧ ٩٧٨ ٩٧٩ ٩٨٠ ٩٨١ ٩٨٢ ٩٨٣ ٩٨٤ ٩٨٥ ٩٨٦ ٩٨٧ ٩٨٨ ٩٨٩ ٩٩٠ ٩٩١ ٩٩٢ ٩٩٣ ٩٩٤ ٩٩٥ ٩٩٦ ٩٩٧ ٩٩٨ ٩٩٩ ١٠٠٠

ความว่า : จากรอฟิอู เบ็ญ เคาะดีญ ⁽¹⁾ กล่าวว่า ฉันได้ยิสรุ้ลลอฮ์
⁽²⁾ กล่าวว่า “ผู้ที่ทำหน้าที่รวบรวมเคาะตะเกาะฮ์ (ชะกาต) โดย
 ปฏิบัติด้วยความถูกต้องเสมือนกับผู้ที่ทำสงครามในหนทาง
 ของอัลลอฮ์จน กระทั่งเขากลับถึงบ้านของเขา” ⁽⁷⁾

หะดีษด้วยสะนัด้ข้างต้นเป็นหะดีษเกาะฮ์ฟเนื่องจากการรายงานของ
 มุฮัมมัด เบ็ญ อิสฮาก ซึ่งเป็นคนเกาะฮ์ฟ แต่หะดีษบทนี้มีการรายงานจากสะนั
 อื่นที่มีฐานะเหนือกว่าจึงสามารถเลื่อนฐานะเป็นหะดีษหะสันลิฆอยริฮ์ (ดู แผนภูมิ
 หน้า 87)

⁽¹⁾ มุฮัมมัด เบ็ญ อิบรอฮีม อัลอัสบาญีย : ⁽³⁾ (อัลอัสเกาะลानी : 2/140 และ : 9/11)

⁽²⁾ อับดุลรอฮีม เบ็ญ สุลัยมาน : ⁽⁴⁾ (อัลอัสเกาะลानी : 1/504 และ : 2/185)

⁽³⁾ มุฮัมมัด เบ็ญ อิสฮาก : ⁽⁵⁾ (อัลอัสเกาะลानी : 2/144 และ : 9/38)

⁽⁴⁾ อาคิม เบ็ญ อุมร์ เบ็ญ เคาะตะฮ์ : ⁽⁶⁾ (อัลอัสเกาะลानी : 1/185 และ : 5/53)

⁽⁵⁾ มะหฺมูด เบ็ญ ละบีบ : ⁽⁷⁾ (อัลอัสเกาะลानी : 2/233 และ 10/65)

⁽⁶⁾ รอฟิอู เบ็ญ เคาะดีญ : ⁽⁸⁾ (อัลอัสเกาะลानी : 2/241 และ 3/229)

⁽⁷⁾ บันทีก โดยอะบูดาอุด : 3/348-349

3. การเลื่อนฐานะของหัตถ์เกาะอ็ฟ

หัตถ์เกาะอ็ฟสามารถเลื่อนฐานะเป็นหัตถ์หะสันลิหม์ยริฮ์ได้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. ความเกาะอ็ฟของหัตถ์มาจากความบกพร่องในสะนัต หรือความบกพร่องอันเนื่องมาจากความจำของผู้รายงาน
2. มีการรายงานหัตถ์ด้วยบทเดียวกัน หรือมีความหมายเหมือนกัน
3. มีการรายงานจากสะนัตอื่นที่มีฐานะเหมือนกันหรือเหนือกว่า และสายรายงานอื่นนั้นมีหนึ่งสะนัตหรือมากกว่า

สายรายงานของหัตถ์ร่อฟิอฺ เบ็ญญ์ เคาะดีจญ์...

ความว่า : ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดดำรงการละหมาด (ห้าเวลา) และจ่ายซะกาต และประกอบพิธีฮัจญ์และถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน และให้เกียรติแขกเรือน เขาจะได้เข้าสวรรค์”⁽³⁾

หะดีษบทนี้ คือ หะดีษมะอฺรูฟจากการรายงานของอิบนุอับบาส หะดีษบทนี้จัดอยู่ในประเภทหะดีษเมากูฟจากการรายงานของผู้รายงานที่เชื่อถือได้ขัดแย้งกับการรายงานของหุ้มัยยิบ เบ็ญญะ หะบีบซึ่งมีสถานภาพเป็นคนภูอะอิฟ ซึ่งได้ยินหะดีษจากอะบูอิสฮากจากอัลอัยซาร์ เบ็ญญะ หุรัยษะ จากอิบนุอับบาส⁽¹⁾

3. ฐานะของหะดีษมะอฺรูฟ

หะดีษมะอฺรูฟเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมักบูลที่มีฐานะเหมือนกับหะดีษเศาะหีหฺและหะดีษหะสัน เนื่องจากมีคุณสมบัติของหะดีษมักบูลครบทุกประการ

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมะอฺรูฟวาญิบให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามในทุก ๆ เรื่อง ที่เกี่ยวกับศาสนาดังการปฏิบัติของอุละมาอฺหะดีษและอุละมาอฺในสาขาอื่น ๆ⁽²⁾

⁽³⁾ ดู อิบนุ อัสสะลาหฺ หน้า 73

⁽¹⁾ ดู อิบนุ อัสสะลาหฺ หน้า 73

⁽²⁾ เป็นที่น่าสังเกตเรื่องหนึ่ง คือ หะดีษมะอฺรูฟมักจะไม่มีกรกล่าวถึงและเรียกหะดีษนี้อย่างอิสระเหมือนกับการเรียกหะดีษอื่น ๆ แต่อุละมาอฺส่วนใหญ่แล้วมักจะเรียกแต่หะดีษเศาะหีหฺหรือหะดีษหะสันเท่านั้น ไม่ได้แยกระหว่างหะดีษเศาะหีหฺมะอฺรูฟกับหะดีษหะสันมะอฺรูฟ

ชนิดอื่นของหะดีษมักบุล

2. หะดีษมะหฺฟูศ

1. นิยาม

หะดีษมะหฺฟูศคือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่เชื่อถือสูงกว่าขัดแย้งกับการรายงานของผู้ เชื่อถือ⁽³⁾ ตรงกันข้ามกับหะดีษมะหฺฟูศ คือ หะดีษซ้าซ⁽⁴⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมะหฺฟูศ

J ʔAīā : SĀʔĪZĀBĀġj āēēYūb Q/Āg
((ʔāāb, Ōāāġġg

ความว่า : จากอะบุมูซา อัลอัซอะรียฺ กล่าวด้วยสำนวนมรวฟูละ เล่าว่า โรค
อหิวาตกโรคนี้เป็นศัตรูของพวกเจ้าที่มาจากญิน⁽¹⁾

หะดีษบทนี้รายงานโดยผู้รายงานที่เชื่อถือสูงกว่าผู้รายงานหะดีษ ((J ʔAīā
ʔāāb, Ōāāġġg)) แปลว่า “โรคอหิวาตกโรคนี้เป็นเพื่อนของพวกเจ้าที่มาจาก
จากญิน ดังนั้น หะดีษบทนี้เป็นหะดีษซ้าซ

⁽³⁾ อับนุ อัสเศาะลาหฺ หน้า 150

⁽⁴⁾ ดุรเราะเยียดหะดีษซ้าซ หน้า 126-129

⁽¹⁾ บันทีกโดยอะหมัด : 4/395 และอัลหากิม : 1/50

3. ฐานะของหะดีษมะหฺฟูศ

หะดีษมะหฺฟูศเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมักบูลเหมือนกับหะดีษมะอฺรูฟเหมือนกัน และมีฐานะเท่ากับหะดีษเศาะหิหฺและหะดีษหะสัน⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อุละมาอฺหะดีษ อุละมาอฺฟิกฮฺ และอุละมาอฺอื่น ๆ มีความเห็นว่า วาญิบให้นำหะดีษมะหฺฟูศมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

หะดีษอาหฺาดชนิดที่สอง

หะดีษมัรดูต

1. นิยาม

หะดีษมัรดูต คือ หะดีษที่ขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล

หมายความว่า หะดีษที่ขาดองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขของหะดีษที่ถูกต้องทั้งเจ็ดประการดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของหะดีษมักบูล

2. สาเหตุของหะดีษมัรดูต

สาเหตุที่ทำให้หะดีษเป็นมัรดูตนั้นมี 3 ประการ

- หนึ่ง สาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการรายงาน
- สอง สาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน
- สาม สาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่คุณธรรมของผู้รายงาน

⁽²⁾ การเรียกชื่อหะดีษมะหฺฟูศก็เหมือนกับการเรียกชื่อหะดีษมะอฺรูฟ (ดู รายละเอียดหน้า 79 เจริญรอดที่ 4)

หะดีษมัรดูตที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการรายงานและความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน สามารถเลื่อนฐานะได้ เมื่อได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า ะฮ์นัດอื่นนั้นมีหนึ่ง ะฮ์นัດหรือมากกว่า ส่วนหะดีษมัรดูตที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่คุณธรรมของผู้รายงาน ไม่สามารถเลื่อนฐานะได้ เนื่องจากคุณธรรมนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยอมรับหะดีษ

3. ระดับของหะดีษมัรดูต

เมื่อพิจารณาสาเหตุของหะดีษมัรดูตทั้งสามประการข้างต้นแล้ว หะดีษมัรดูตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 หะดีษเฎาะอ์ฟ คือ ระดับที่สามของจำนวนหะดีษอาหัด

ระดับที่ 2 หะดีษเฎาะอ์ฟญิดตัน คือ ระดับที่สี่ของจำนวนหะดีษอาหัด

ระดับที่ 3 หะดีษเมาญู คือ ระดับที่ห้าของจำนวนหะดีษอาหัด

การอธิบายจะเรียงลำดับตามจำนวนระดับหะดีษดังนี้ ระดับที่ 3 หะดีษเฎาะอ์ฟ ระดับที่ 4 หะดีษเฎาะอ์ฟญิดตัน และระดับที่ 5 หะดีษเมาญู

อนุญาตให้รายงานหะดีษฏาะอียะฟโดยไม่ต้องระบุระดับของหะดีษแต่อย่างใด คือ หะดีษฏาะอียะฟที่เกี่ยวกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและการ ตักเตือนไม่ให้ทำความชั่วเท่านั้น และไม่อนุญาตให้รายงาน หะดีษฏาะอียะฟที่ เกี่ยวกับอะกีดะฮ์ หะลาลและหะรอม อิบาดะฮ์ การแต่งงาน ญะนาอิช ประวัติศาสตร์ และอื่น ๆ นอกจากจะระบุระดับของหะดีษอย่างชัดเจนว่าเป็นหะ ดีษฏาะอียะฟเมื่อจบการรายงาน⁽⁴⁾

ส่วนผู้ที่ไม่มีความรู้หรือคนเฒ่าแก่วาม (คนทั่วไป) หากรายงานหะดีษโดยไม่ เจตนา ก็ถือว่าอนุโลม เนื่องจากความงุนงงของเขานั่นเอง แต่ทางที่ดีที่สุดก็คือ ควรหลีกเลี่ยงจากการรายงานหะดีษฏาะอียะฟ เพราะคนที่ไม่มีความรู้เรื่องหะดีษ เป็นที่ต้องห้ามพูดถึงหะดีษโดยเด็ดขาด

2) วิธีการรายงานหะดีษฏาะอียะฟ

การรายงานหะดีษฏาะอียะฟสามารถทำได้ด้วย 2 วิธี คือ รายงานทั้งตัวบท และสะนัลดหะดีษ หรือรายงานเฉพาะตัวบทเพียงอย่างเดียว

วิธีที่ 1 รายงานทั้งตัวบทและสะนัลดหะดีษ อุละมาอุมักมีความเห็นพ้องกัน ว่า การรายงานโดยวิธีนี้เป็นที่อนุญาตโดยไม่จำเป็นต้องระบุระดับของหะดีษแต่ อย่างใด⁽¹⁾

วิธีที่ 2 รายงานตัวบทเพียงอย่างเดียวโดยไม่อ้างสะนัลดของหะดีษ การรายงานด้วยวิธีนี้ผู้รายงานเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1. เมื่อมีการรายงานหะดีษฏาะอียะฟ ผู้รายงานจะต้องระบุระดับของ หะดีษว่าเป็นหะดีษฏาะอียะฟทันทีเมื่อจบการรายงานตัวบทหะดีษ

⁽⁴⁾ มะหฺมุด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 134

⁽¹⁾ มะหฺมุด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 134

กลุ่มที่สอง ไม่อนุญาตนำหะดีษฏาะอ์ฟมาใช้เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับทุก ๆ เรื่องของศาสนาโดยเด็ดขาด⁽¹⁾ การปฏิบัติของอุละมาอ์กลุ่มนี้ตรงกันข้ามกับอุละมาอ์กลุ่มแรกโดยสิ้นเชิง

อุละมาอ์กลุ่มนี้ได้แก่ อิมามอัลบุคอรี อิมามมุสลิม ยะหฺยา เบ็ญ มะอิน อะบูบักร์ อิบน์อัลอะรอบี⁽²⁾ อิบน์หุซม์ อะบูชาเมาะฮ์ และอัชเชาวกานีย⁽³⁾

เหตุผลของอุละมาอ์กลุ่มนี้ คือ หะดีษเศาะหีหฺและหะดีษหะซันที่กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนามีมากมายเพียงพอต่อการนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยหะดีษฏาะอ์ฟ และที่สำคัญ คือ การยืนยันหักมของแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนาก็ต้องมาจากหะดีษเศาะหีหฺและหะดีษหะซัน ไม่ใช่มาจากหะดีษฏาะอ์ฟ⁽⁴⁾ เพราะหะดีษ ฏาะอ์ฟไม่สามารถจะยืนยันหักมที่แน่นอนได้

กลุ่มที่สาม อนุญาตให้นำหะดีษฏาะอ์ฟมาเป็นหลักฐานและปฏิบัติตามได้เฉพาะหะดีษฏาะอ์ฟที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดี และห้ามปรามทำความชั่ว และเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นหุกุมสุนัต กลุ่มนี้แบ่งออกเป็น 2 ทักษะ

ทักษะที่ 1 มีความเห็นว่าอนุญาตให้นำหะดีษฏาะอ์ฟมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามได้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเท่านั้นโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

ทักษะนี้เป็นทักษะของอิบนุ อัลมุบาร็อก สุฟยาน อัชเชารีย์ ชุฟยาน เบ็ญ อุยฺยนะฮ์ และอัลหาฟิศ อัชชะคอรี⁽⁵⁾

⁽¹⁾ ดู อัสสุญญัย : 1/196

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ อัลกอสิมีย์ หน้า 94

⁽⁴⁾ หนังสือเดิม

⁽⁵⁾ หนังสือเดิม

อิมามอันนะวะวีีย์ให้การสนับสนุนทัศนะนี้โดยอธิบายว่า “อุละมาอฺหะดีษฟิกฮฺและอุละมาอฺอื่น ๆ มีความเห็นว่าเป็นหุกุมญะฮิซและหุกุมสุนัตในการนำหะดีษญะฮิฟมาเป็นหลักฐานและปฏิบัติตามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว ตราบใดที่หะดีษญะฮิฟนั้นไม่ถึงระดับหะดีษเมาฎู ส่วนเรื่องข้อบัญญัติต่าง ๆ เช่น หะลาลและหะรอม การค้าขาย การแต่งงาน การหย่าและอื่นๆ ให้ใช้เฉพาะหะดีษเศาะหิหฺ และหะดีษหะซันเท่านั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเพียงแต่หะดีษญะฮิฟเท่านั้นที่ระบุเกี่ยวกับหุกุมห้ามซื้อขาย สิ่งของบางประเภท การแต่งงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทางที่ดีที่สุดควรหลีกเลี่ยงจากการปฏิบัติตามหะดีษญะฮิฟ แต่ไม่ใช่เป็นการบังคับหรือวาญิบให้หลีกเลี่ยงแต่อย่างใด”⁽¹⁾

ทัศนะที่ 2 อนุญาตนำหะดีษญะฮิฟมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว และสิ่งที่เป็นหุกุมสุนัตเท่านั้น แต่ต้องมีเงื่อนไข 3 ประการดังนี้

ประการแรก หะดีษนั้นต้องไม่ใช่เป็นหะดีษญะฮิฟญิดตัน (อ่อนมาก)

ประการที่สอง เนื้อหาของหะดีษญะฮิฟที่กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้นต้องสอดคล้องกับหลักการทั่วไปของศาสนา (อัลกุรอานและอัลหะดีษ)

ประการที่สาม ไม่ยึดมั่นว่าเป็นหะดีษที่มาจากท่านนบี ﷺ จริง แต่เป็นการปฏิบัติในลักษณะเพื่อไว้เท่านั้น⁽²⁾

ทัศนะนี้เป็นทัศนะของอิบนุหะญูร อัลอัศเกาะลานียฺ

มีอุละมาอฺบางท่านได้เพิ่มเงื่อนไขอีกประการหนึ่ง คือ หะดีษญะฮิฟนั้นต้องไม่ขัดแย้งกับหะดีษเศาะหิหฺ⁽³⁾ หรือหะดีษหะซัน

⁽¹⁾ อันนะวะวีีย์ หน้า 84-85

⁽²⁾ อัลอัศเกาะลานียฺ หน้า 24

⁽³⁾ อิบนุ อัลลาน : 1/258

จากหลาย ๆ ทักษะข้างต้น ทักษะที่สมควรนำมาปฏิบัติมากที่สุด คือ ทักษะของอิบนุหะญัรอัลอัศเกาะลานีย์ เนื่องจากการปฏิบัติอย่างระมัดระวัง ที่สุดโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ หุก่มหะกัมและสิ่งที่เป็นสุนัต

ใช้บิ ลั

5. ชนิดของหะดีษญะฮะอีฟ

เมื่อพิจารณาสาเหตุของหะดีษญะฮะอีฟสามารถแบ่งออกเป็น 2 สาเหตุ

1. สาเหตุที่มาจากความบกพร่องในกระบวนการสายรายงาน มี 6 ชนิด
หะดีษ

- ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลัก
- ชนิดที่ 2 หะดีษมุรซัลตาปีน
- ชนิดที่ 3 หะดีษมุรซัลเคาะฟีย์
- ชนิดที่ 4 หะดีษมุญออล
- ชนิดที่ 5 หะดีษมุนเคาะฎิอ
- ชนิดที่ 6 หะดีษมุดัลลัล

2. สาเหตุที่มีมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน มี 7 ชนิด
หะดีษ

- ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลัล
- ชนิดที่ 2 หะดีษมุตรือจญ์
- ชนิดที่ 3 หะดีษมักลูบ
- ชนิดที่ 4 หะดีษมุฏอริอบ
- ชนิดที่ 5 หะดีษซ้าซ
- ชนิดที่ 6 หะดีษมุเคาะหุหัพ
- ชนิดที่ 7 หะดีษมุหฺรือฟ

หะดีษญะอะอีฟมาจากความบกพร่องในกระบวนการสนัด

ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลัฟ

หะดีษเกาะอิฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการรายงานหรือ
 สันนัศ คือ ผู้รายงานตกหล่นตลอดทั้งสาย เว้นแต่เคาะหาบะฮฺหรือตาบิอิน หะดีษ
 ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า *หะดีษมุอัลลัก*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “~~ငှက်~~” มาจากรากศัพท์ “~~ကွက်~~” แปลว่า ค้างอยู่ หรือติดไว้

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุอัลลัก คือ หะดีษที่มีการตัดผู้รายงานออกหนึ่งคนหรือมากกว่า
ติดต่อกันตั้งแต่ต้นส่นัดจนถึงเคาะหาปะฮหรือตาบิอิน⁽¹⁾

การสังเกตหะดีษมุอัลลัก เช่น ผู้กล่าวต้องเป็นนักบันทึกหะดีษ⁽²⁾ การตก
หล่นในสายรายงานต้องติดต่อกัน และผู้กล่าวรายงานหะดีษเป็นเคาะหาบะฮ์
หรือตาปีอื่น

2. ลักษณะและตัวอย่างหะดีษมุอัลลัค

โดยทั่วไปแล้วการรายงานหะดีษมุอัลลั๊กมี 3 ลักษณะด้วยกัน

ลักษณะที่หนึ่ง หะตึษที่มีการตัดสายรายงานออกทั้งหมด ตัวอย่าง

(1) อัตตะฮานะวียี หน้า 39

^{c)} ผู้บันทึกหะดีษ เช่น อัลบุคอรี (P) มุสลิม (Y) อะบูดาอูด (A) อัตตำริมีซี (G) อันนะสาอีย (J) อิบน์มาญะฮฺ (DZ) อะหมัด (LG) มาลิก (R) อัคคาริมีย (BA) อัลฮากิม (O) อัฏฏอบะรอนีย (AE) อัคคารอกุญนีย (UE) อิบน์ญะฮ์มะฮฺ (M) อิบน์หิบบาน (AG) อิบน์อะบีชัยบะฮฺ (AI) อิบน์ครรอซาก (E) อิบน์อะดี (A)

أَبُو بَكْرٍ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! لَأَنْتَ أَكْبَرُ : بِإِذْنِ اللَّهِ
 ((يَا أَبَا بَكْرٍ ! أَكْبَرُ

ความว่า : อิมามอัลบุคอรียกล่าวว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “นี่คือการกำหนดของอัลลอฮ์แก่บรรดาผู้หญิงของท่านนบีอาดัม”(1)

การรายงานหะดีษบทนี้ผู้บันทึกกล่าวเพียงท่านรَسُولุลลอฮ์และตัวบทหะดีษมิได้กล่าวสายรายงานของหะดีษแต่อย่างใด

ลักษณะที่สอง หะดีษที่มีการตัดสะนั้ดออก เว้นแต่แค่หาบะฮ์ตัวอย่าง

أَبُو بَكْرٍ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! لَأَنْتَ أَكْبَرُ : بِإِذْنِ اللَّهِ
 “ يَا أَبَا بَكْرٍ ! أَكْبَرُ : بِإِذْنِ اللَّهِ ! لَأَنْتَ أَكْبَرُ : بِإِذْنِ اللَّهِ !

ความว่า : อิมามอัลบุคอรียกล่าวว่า อะบูมุซา อัลอัซอะรียีกล่าวว่า رَسُولุลลอฮ์ ﷺ ได้ปิดหัวเข้าของท่าน เมื่อท่านเห็นอุษมานเข้ามา(2)

การรายงานหะดีษบทนี้ผู้บันทึกได้กล่าวรายงานเริ่มตั้งแต่แค่หาบะฮ์ رَسُولุลลอฮ์ ﷺ และตัวบทหะดีษ ไม่ได้กล่าวสายรายงานของหะดีษก่อนอะบูมุซา อัลอัซอะรีย์

(1) บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1/401

(2) บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1/90

รายงานด้วยสายรายงานที่ติดต่อกันโดยทราบจากสภานัดอื่นตั้งแต่สองสภานัดหรือมากกว่า และสภานัดอื่นนั้นอยู่ในระดับเศษหิหรืออย่างต่ำอยู่ในระดับหะชั้น

2. หะดิษมุอัลลั๊กในหนังสืออัซซุนัน อัลมะสาณีด อัลมุค็อนนะฟาต และหนังสืออื่น ๆ จะต้องพิจารณาลำนวนการรายงานเป็นหลักดังนี้

ก. หากการรายงานหะดีษมุอัลลักนั้นใช้จำนวน **YADZ** (จำนวนชัดเจนชี้ชัด)
เช่น กล่าวว่า “**oA**” หรือ “**ADp**” หรือ “**UDg**” หะดีษมุอัลลักอยู่ในระดับหะดีษ
เศาะหีห

ข. หากการรายงานหะดีษมุอัลลั๊กนั้นโดยใช้สำนวน **Ri'āyā** (สำนวน
 กลุ่มเครือ) เช่น กล่าวว่า “~~أخبرني~~” หรือ “~~أخبرني~~” หรือ “~~أخبرني~~” หะดีษมุอัลลั๊กใน
 ลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถจะตัดสินเป็นหะดีษเคาะหิหฺได้ บางหะดีษเป็นหะดีษ
 เคาะหิหฺ หะดีษหะซัน และหะดีษฏาะอีฟ หรือแม้แต่หะดีษเมาฏู๋ ขึ้นอยู่กับ
 สถานภาพของสายรายงานที่ได้รายงานหะดีษที่เกี่ยวข้อง⁽¹⁾

ความว่า : จากสะอีด เบ็ญ อัลมุสัลยิบ แท้จริงรَسُولُ اللَّهِ ﷺ ได้ห้ามการค้าขายชนิดอัลมุซาบะนะฮ์⁽¹⁾

หะดีษบทนี้มีผู้รายงานท่านหนึ่งตกหล่นในสะนัด เนื่องจากสะอีด เบ็ญ อัลมุสัลยิบซึ่งอยู่ในรุ่นตาบิอินได้กล่าวรายงานจากท่านนบีซึ่งเป็นที่ยุติกันว่าตาบิอินนั้นไม่ได้ยินหะดีษโดยตรงจากท่านนบี ﷺ แต่การรายงานของท่านขาดไปถึงท่านนบี ﷺ ดังนั้น การรายงานนี้เป็นการรายงานที่ขาดตอนระหว่างสะอีด เบ็ญ อัลมุสัลยิบกับท่านนบี ﷺ คือ เศาะหาบะฮ์

3. ฐานะของหะดีษมุรซัลตาบิอิน

หะดีษมุรซัลตาบิอินเป็นหะดีษเฎาะอ์ฟเนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษเศาะหิหฺ คือ สะนัดที่ขาดตอน เพราะตกหล่นผู้รายงานระหว่างตาบิอินกับท่านนบี ﷺ จะเป็นตาบิอินหรือเศาะหาบะฮ์

อย่างไรก็ตาม บรรดาอุละมาอฺหะดีษมีความเห็นว่าหะดีษมุรซัลตาบิอินในหนังสือเศาะหิหฺอัลบุคอรีและเศาะหิหฺมุสลิมเป็นหะดีษมุรซัลที่เศาะหิหฺ เพราะมีกระแสรายงานอื่นที่ติดต่อกันมายืนยันและเป็นการรายงานของคนซิกะฮ์⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การนำหะดีษมุรซัลตาบิอินมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามนั้นมีทัศนะอุละมาอฺที่หลากหลายพอสรุปได้ดังนี้

⁽¹⁾ บันทีกโดยมุสลิม : 15/198

⁽²⁾ หะดีษมุรซัลตาบิอินจะมีสายรายงานสองลักษณะด้วยกัน คือ ลักษณะที่ขาดตอนสำหรับสายรายงานหนึ่งและลักษณะที่ติดต่อกันอีกสายรายงานหนึ่ง

ความว่า : จากมักรูฮุล จาการลุลลอฮฺ ^๕ กล่าวว่า “จงแสวงหาการตอบรับการดุอาอฺ คือ เมื่อมีการเผชิญหน้ากับศัตรู และเวลาเย็นขึ้นจะละหมาด และเวลาฝนตกหนัก (วาตภัย)”⁽²⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

อัลดัยมฺ อัลอะอฺลาม ^๑

ซัย ยูบัย อัลอะอฺลาม ^๒

บัยฮฺ อัลอะอฺลาม ^๓ อัล-ฮุฎร ^๔

หัวข้อย่อย

หะดีษมุรซัลเศาะหาบียฺ

1. นิยาม

หะดีษมุรซัลเศาะหาบียฺ คือ หะดีษที่รายงานโดยเศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งจากท่านนบี ^๕ ซึ่งไม่ได้ยินโดยตรงจากท่านนบี ^๕ ในสิ่งที่เขารายงานจะเป็นคำพูดหรือการกระทำ⁽³⁾

สาเหตุของการเป็นหะดีษมุรซัลเศาะหาบียฺนั้น อันเนื่องมาจากเศาะหาบะฮฺท่านนั้นอายุน้อย เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามในช่วงปลายของชีวิตหรือไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ เช่น อิบน์อับบาส อิบน์อัสซุบัยร์ และท่านอื่น ๆ

⁽²⁾ บันทึกโดยอิหม่ามฟิฮีย์: 1/223-224 อิมามอันนะวะวีกล่าวว่: หะดีษนี้เป็นหะดีษมุรซัลและอัลอัสเกาะลानीยะรบุว่า อิสนาดีจียิด (อิบนุ อัลลัน : 1/451)

⁽³⁾ มะหฺมูด อัฏเฏาะหฺหฺาน หน้า 73

2. ตัวอย่างหะดีษมุรซัลเศาะหาบีย์

❶! ١٢! ١٣! ١٤! ١٥! ١٦! ١٧! ١٨! ١٩! ٢٠!
 ٢١! ٢٢! ٢٣! ٢٤! ٢٥! ٢٦! ٢٧! ٢٨! ٢٩! ٣٠!
 (❶! ❷! ❸! ❹! ❺! ❻! ❼! ❽! ❾! ❿! ⓫! ⓬! ⓭! ⓮! ⓯! ⓰! ⓱! ⓲! ⓳! ⓴! ⓵! ⓶! ⓷! ⓸! ⓹! ⓺! ⓻! ⓼! ⓽! ⓾! ⓿!)

ความว่า : จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه แท้จริงรสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า “แท้จริง
 อัลลอฮ์ได้ผ่อนผันแก่ฉันที่เกี่ยวข้องกับความผิดของประชาชาติ
 ของฉันที่เกิดจากความผิดพลาด ลืมตัว และการถูกบังคับ”⁽¹⁾

3. ฐานะของหะดีษมุรซัลเศาะหาบีย์

อุละมาอหะดีษมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับฐานะของหะดีษมุรซัลเศาะหาบีย์ สรุปได้ออกเป็น 2 ทศนะ

ทศนะที่ 1 หะดีษมุรซัลเศาะหาบีย์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมัคบูล เพราะ
 การตกหล่นเศาะหาบะฮ์อันเนื่องมาจากการรายงานของเศาะหาบะฮ์ด้วยกันไม่มี
 ผลต่อการให้การยอมรับหะดีษแต่อย่างใด ทศนะนี้เป็นทศนะของอุละมาอหะดีษ
 ส่วนใหญ่ อุละมาอ์ฟิกฮ์ และอุละมาอ์อุศูล อัลฟิกฮ์

ทศนะที่ 2 หะดีษมุรซัลเศาะหาบีย์มีฐานะเหมือนกับหะดีษมุรซัลอื่น ๆ
 เนื่องจากผู้รายงานรับหะดีษจากตาบิอินด้วยกัน ซึ่งการตกหล่นในลักษณะนี้มีผล
 ต่อการยอมรับหะดีษและความเศาะหิหฺของหะดีษ คือ สายรายงานขาดตอนเป็น
 ทศนะของอะบูอิสฮาก อัลอิสฟิรียนี และอุละมาอ์บางท่าน

อย่างไรก็ตาม จากสองทศนะที่ได้กล่าวข้างต้น ทศนะที่ถูกต้องควรแก่
 การนำมาปฏิบัติและใช้เป็นหลักฐาน คือ ทศนะที่หนึ่ง เพราะการตกหล่นเศาะ

⁽¹⁾ บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 1/659, อัศดการอกุญนี : 4/170 และอัลบัยฮะกี : 7/356

หาบะฮฺไม่มีผลต่อการยอมรับหะดีษแต่อย่างใด เนื่องจากผู้แอบอ้างรับหะดีษจากท่านนบี ﷺ เป็นคนซีกะฮฺ หรืออย่างน้อยเป็นคนเศาะดุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการรายงานของตาบิอินรุ่นอาวุโส

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะอุละมาอฺส่วนใหญ่ (อุละมาอฺหะดีษ อุละมาอฺฟิกฮฺ และอุละมาอฺอุศูล อัลฟิกฮฺ) มีความเห็นว่า หะดีษมุรซัลเคาะหาบียฺสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

ชนิดที่ 3 หะดีษมุรซัลเคาะฟียฺ

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในสายรายงานเนื่องจากมีผู้รายงานตกหล่นระหว่างตาบิอินกับเคาะหาบะฮฺ หะดีษในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า *หะดีษมุรซัลเคาะฟียฺ*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**Uāh**” แปลว่า ไม่ปรากฏ หรือซ่อนเร้น หมายถึง ผู้รายงานที่ตกหล่นไปจากสันด์ซ่อนอยู่หรือไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุรซัลเคาะฟียฺ คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่เคยพบเห็น หรือร่วมสมัย การรายงานนั้นโดยใช้สำนวนได้ชัดเจน แต่ทั้งสองไม่เคยปรากฏรับหะดีษโดยตรง⁽¹⁾

⁽¹⁾ อิบน์ อัลสะลาหฺ หน้า 145

จากนิยามข้างต้น สามารถรู้จักหะดีษมุรซัลเคาะฟีด้วยประการใด
ประการหนึ่งจาก 3 ประการต่อไปนี้

1. อุละมาผู้เชี่ยวชาญระบุว่า ผู้รายงานคนนั้นไม่ได้พบเห็น หรือไม่ได้ฟัง
หะดีษจากผู้ที่ถูกแอบอ้าง⁽²⁾
2. ผู้รายงานกล่าวยอมรับเองว่า เขาแอบอ้างจากบุคคลที่เขาไม่ได้ยินและ
ไม่ได้ฟัง
3. มีกระแสรายงานอื่นระบุถึงผู้รายงานที่ตกหล่นระหว่างผู้รายงานทั้งสอง⁽³⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมุรซัลเคาะฟี

أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 ! لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ مَا كُنْتُمْ تَفْعَلُونَ
 ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ مَا كُنْتُمْ تَفْعَلُونَ))

ความว่า : จากอุกบะฮฺ เบนุ อามิร อัลญุฮะนีแยเล่าว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ
 กล่าวว่า “อัลลอฮฺทรงเมตตาต่อผู้ที่ทำหน้าที่รักษาความ
 ปลอดภัย (ยาม)”⁽¹⁾

⁽²⁾ ระหว่างตาบิอินกับเศาะหาบะฮฺจากการรายงานของตาบิอินด้วยกันหรือตาบิอ ตาบิอิน

⁽³⁾ มะหฺมูด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 79

⁽¹⁾ บันทีก โดยอิบนุมาญะฮฺ : 2/925

ชนิดที่ 4 หะดีษมุฏออล

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในสันด์เนื่องจากการตกหล่นผู้รายงานสองคนติดต่อกันเรียกว่า **หะดีษมุฏออล**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**ORH**” มาจากรากศัพท์ของคำว่า “**ORH**” แปลว่า ติด ๆ กัน หรือติดต่อกัน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุฏออล คือ หะดีษที่มีผู้รายงานตกหล่นในสันด์สองคนหรือมากกว่าติดต่อกัน⁽¹⁾

การตกหล่นสองคนหรือมากกว่านั้นได้แก่การตกหล่นในช่วงกลางของสันด์และ หากมีการตกหล่นไม่ติดต่อกัน หรือตกหล่นหลายคนในหลายๆ ช่วงของสันด์⁽²⁾ ไม่เรียกว่า หะดีษมุฏออล

2. ตัวอย่างหะดีษมุฏออล

: **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**!
ORH! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**!
 ((**ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**! **ORH**!))

⁽¹⁾ อัสสุญญีย: 2/234

⁽²⁾ หมายความว่า ตกหล่นในช่วงต้นหรือช่วงกลางของสันด์ ไม่ใช่หลาย ๆ ที่ของสันด์ ส่วนใหญ่แล้วมักเกิดขึ้นในช่วงกลางของสันด์ คือ รุนดาบิอินหรือดาบิอุ ดาบิอิน

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า รัสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า “สำหรับบ่าวนั้นต้องมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มใช้เหมือนกับคนอื่น และไม่ควรมอบงานแก่เขา เว้นแต่งานที่เขาสามารถทำได้⁽¹⁾”

ในสันด์หะดีษบทนี้มีผู้รายงานตกหล่นสองคนติดต่อกันระหว่างอิมามมาลิกกับอะบูฮุร็อยเราะฮฺ คือ มุฮัมมัด เบ็ญญ์ อัจญ์ลานและบิดาของเขา การรู้ว่าเป็นการตกหล่นใน สันด์สองคน เนื่องจากสายรายงานอื่นที่ได้ระบุอย่างชัดเจนถึงผู้รายงานที่ตกหล่น

3. ฐานะของหะดีษมุอฺฏอล

อุละมาอฺหะดีษมีความเห็นพ้องกันว่า หะดีษมุอฺฏอลเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอ์ฟเนื่องจากมีความบกพร่องในสันด์จากการตกหล่นผู้รายงานหลายคนติดต่อกัน⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุอฺฏอลไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่เมื่อมีสันด์อื่นหนึ่งสันด์ระบุผู้รายงานที่ตกหล่นอย่างชัดเจน⁽³⁾

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลฮากิม ท่านกล่าวว่า “หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุอฺฏอลจากมาลิก (อ้างในหนังสืออุญุม อัลหะดีษ ของอิบนุ อัลเศาะลาหฺ หน้า 46)

⁽²⁾ การตกหล่นติดต่อกันหลายคนนั้นในช่วงต้นหรือช่วงกลางของสันด์เท่านั้น แต่หากตกหล่นทั้งช่วงต้นและช่วงกลางไม่เรียกว่า หะดีษมุอฺฏอล อาจจะเป็นหะดีษมุรซัลเศาะหาบีย์ หรือหะดีษมุรซัลเศาะฟียฺ หรือหะดีษมุอฺลั๊ก

⁽³⁾ สันด์อื่นนั้นต้องเป็นสันด์ที่ติดต่อกันหนึ่งสันด์หรือมากกว่า ซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า

2. ตัวอย่างหะดีษมนเกาะฎือ

عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال : « إذا أتاكم من بعدكم عصابة بنساء من آل أبي بكر فليكن منهن منكم »
 ((kn, z, q, a, c, a, z, t, q, j, ü : ü, z, a, c, a, q, d, ü, j, a

ความว่า : จากหุซัยฟะฮฺ-มัรฟูอฺ เล่าว่า “หากพวกเจ้ามอบสิ่งนั้นแก่อะบูบักร แนนอนท่านเป็นคนที่แข็งแกร่งและปลอดภัย”⁽²⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมนเกาะฎือ เนื่องจากมีผู้รายงานหนึ่งคนตกหล่นในสันด์ระหว่างอัชเชารีย์กับอะบูอิสฮาก ผู้รายงานคนนั้น คือ ชะริก เพราะอัชเชารีย์ไม่ได้ยืมหะดีษโดยตรงจากอะบูอิสฮาก แต่เขาได้ยืมมาจากชะริก จากอะบูอิสฮาก

3. ฐานะของหะดีษมนเกาะฎือ

อุละมาอฺหะดีษมีความเห็นตรงกันว่า หะดีษมนเกาะฎือเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษ เกาะอียฟ เนื่องจากการตกหล่นของผู้รายงานในสันด์นั้นไม่ทราบว่าเป็นใคร

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมนเกาะฎือไม่นิยมนำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม เว้นแต่เมื่อมี สันด์อื่นที่ติดต่อกันมายืนยันผู้รายงานที่ตกหล่น สันด์อื่นนั้นมีหนึ่งสันด์หรือมากกว่า

⁽²⁾ บันทึกโดยอะหมัด อัลบัซหารและอัลกูบะรอนีย์ (อัลฮัยตะมีย์ : 5/176)

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

ĀK̄ḥ d̄Īḥ Āḥ.1

ชนิดที่ 6 หะดีษมุตลัลลั

หะดีษฎะอ์ฟที่มีสาเหตุมาจากการตกหล่นผู้รายงานในสัณด์เนื่องจาก การปกปิดที่ซ่อนเร้นเรียกว่า หะดีษมุตลัลลั

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “~~Ī ḥ~~” มาจากคำว่า “~~Ī ḥ~~” แปลว่า ปกปิด ซ่อนเร้น หมายถึง การปกปิดผู้รายงาน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตลัลลั คือ หะดีษที่มีการรายงานในลักษณะปกปิดผู้รายงานโดย เจตนาเพื่อให้เห็นภายนอกว่าเป็นหะดีษที่ไม่มีความบกพร่องแต่อย่างใด⁽¹⁾

2. ประเภทของหะดีษมุตลัลลั

หะดีษมุตลัลลัแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ตัตลิลฮิสนาตและ ตัตลิลสุญค แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

ประเภทที่ 1 ตัตลิลฮิสนาต (~~Ī ḥ~~)

1. ความหมาย

⁽¹⁾ อัสสุญญัย : 2/234

หะดีษตัดลีสอิสนาต หมายถึง หะดีษที่ผู้รายงานได้รายงานหะดีษที่เขาไม่ได้ยินจากบุคคล (อาจารย์) ที่เขาเคยได้ยินหะดีษโดยได้ระบุว่ารับหะดีษมาจากอาจารย์ท่านนั้น⁽¹⁾

4. เป้าหมายของตัดลีสหะดีษ

การทำตัดลีสหะดีษมีเป้าหมายหลายประการด้วยกันที่สำคัญ คือ

1. เพื่อต้องการให้เห็นว่าหะดีษนั้น ๆ มีอิสนาตอาลีย (อิสนาตที่สูง)
2. เพื่อต้องการลดการรับหะดีษจากอาจารย์บ่อยครั้ง
3. เพื่อลบภาพพจน์ของอาจารย์ที่เป็นคนเฎาะอิฟหรือไม่เฎาะฮะฮ์
4. เพื่อปกปิดคนอื่นที่ได้ยินหะดีษร่วมกับเขาจากอาจารย์คนเดียวกัน
5. เพื่อปกปิดอาจารย์ที่มีอายุน้อยกว่าเขา

ประเภทที่ 2 ตัดลีสหะดีษ (Pretense)

1. ความหมาย

หะดีษตัดลีสหะดีษ หมายถึง ผู้รายงานได้รายงานหะดีษโดยตรงจากอาจารย์ที่เขาเคยได้ยิน โดยที่เขาไม่ได้ระบุชื่ออาจารย์อย่างชัดเจน แต่กล่าวเป็นชื่ออื่นที่ไม่เป็นที่รู้จักกันมาก่อน⁽¹⁾

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้รายงานได้รายงานหะดีษที่เขาได้รับโดยตรงจากอาจารย์ท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคม เมื่อกล่าวรายงานหะดีษ ผู้รายงานไม่ได้เอ่ยชื่อของอาจารย์ท่านนั้นอย่างชัดเจน แต่กลับใช้ชื่ออื่นหรือใช้สร้อย หรือบอกลักษณะที่เป็นที่รู้จักกัน การกระทำเช่นนี้เพื่อปกปิดอาจารย์นั่นเอง

2. ตัวอย่าง

de āīg /āīg : āīg āīg āīg āīg de āīg āīg
āīg āīg āīg āīg āīg āīg āīg āīg

⁽¹⁾ อิบน์ฮะษะลาหฺ หน้า 66

แปลว่า : คำพูดของอะบูบักร เบ็ญ มุญาฮิด (หนึ่งในบรรดานักอ่าน) กล่าวว่า
ว่า अबดุลเลาะ เบ็ญ อะบี अबดุลเลาะ ได้รายงานแก่พวกเรา
หมายถึง อะบูบักร เบ็ญ อะบูดาอุด อัซซิบีนี⁽¹⁾

3. หุก่มของการตัดลีสส์ยุค

การตัดลีสส์ยุคนั้นเป็นที่น่ารังเกียจของบรรดาอุละมาอ์

4. เป้าหมายของการตัดลีสส์ยุค

การตัดลีสส์ยุคมีเป้าหมายที่สำคัญดังนี้

1. เพื่อปกปิดอาจารย์ที่มีสถานภาพฐานะอิฟ
2. เพื่อปกปิดผู้รายงานคนอื่นที่ร่วมรับหะดีษกับเขาอันเนื่องมาจากอาจารย์มีอายุน้อย
3. เพื่อปกปิดตัวเองที่มีอายุมากกว่าอาจารย์
4. เพื่อปกปิดการรายงานของเขาจากอาจารย์บ่อยครั้ง

3. รายชื่อผู้รายงานที่มีสถานภาพเป็นตัดลีส

ผู้รายงานที่มีสถานภาพเป็นนักตัดลีสอิสนาตต่อหะดีษนะบะวีนั้นแบ่งออกเป็น 5 รุ่นด้วยกัน⁽¹⁾

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ได้ทำการตัดลีสเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น เช่น ยะหฺยา เบ็ญ สะอิด อัลอันศอรีย

กลุ่มที่ 2 ผู้ที่อุลามาอ์นับเป็นนักตัดลีสแต่มีการรายงานในหนังสือเคาะหิหฺ เนื่องจากความเป็นอิมามของเขาและการทำตัดลีสน้อยมากเมื่อมีการรายงาน

⁽²⁾ อัศสุญญีย : 2/234

⁽¹⁾ อัลอัศเกาะลานีย หน้า 23-24

หะดีษหรือการทำตัดลีสของเขานั้นมาจากผู้รายงานที่มีสถานภาพซิเกาะฮฺ เช่น สุลฟยาน เบ็ญญ์ อุัยยัษนะฮฺ

กลุ่มที่ 3 ผู้ที่บรรดาอุลามาอุมิความเห็นที่แตกต่างกันในความเป็นนักตัดลีสของเขา ซึ่งอุละมาอูบางท่านให้การยอมรับการรายงานของเขาและอุละมาอูอีกกลุ่มหนึ่งไม่ยอมรับการรายงานของเขาในการนำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่ในกรณีที่เขารายงานหะดีษโดยใช้จำนวนที่ชัดเจน เช่น อะบูฮุซัยบะฮฺ อัลมุกกี

กลุ่มที่ 4 ผู้ที่อุละมาอุมิความเห็นตรงกันว่าไม่สามารถนำหะดีษจากการรายงานของเขามาเป็นหลักฐาน เว้นแต่ในกรณีที่เขารายงานหะดีษโดยใช้จำนวนที่ชัดเจน เนื่องจากการตัดลีสของเขาจากผู้รายงานที่มีสถานภาพซิเกาะฮฺเพียงพอครั้ง หรือผู้ที่ไม่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมว่าเป็นนักหะดีษ เช่น บะกียะฮฺ เบ็ญญ์ อัลวะลีด

กลุ่มที่ 5 ผู้รายงานที่ซิเกาะฮฺเนื่องมาจากสาเหตุอื่นที่ไม่ได้มาจากการตัดลีส การรายงานหะดีษของเขาต้องปฏิเสธ แม้ว่าการรายงานของเขานั้นโดยใช้จำนวนชัดเจนก็ตาม เว้นแต่ได้รับการยอมรับจากผู้ซิเกาะฮฺว่าเป็นคนซิเกาะฮฺเล็กน้อย เช่น อับดุลเลาะ เบ็ญญ์ ละฮียะฮฺ แต่หากการรายงานของเขาใช้จำนวนคลุมเครือ หะดีษนั้นย่อมเป็นหะดีษซิเกาะฮฺที่ใช้ไม่ได้

4. ฐานะของหะดีษมุตัลลัษ

หะดีษมุตัลลัษเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษซิเกาะฮฺ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมัคบูล คือ ความบกพร่องในการรายงาน⁽²⁾

⁽²⁾ การตัดลีสเป็นการปกปิดผู้รายงานโดยเจตนา ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม นักหะดีษถือว่าเป็นความบกพร่องชนิดหนึ่งในบรรดาความบกพร่องทั้งหลาย

หะดีษฎะอ์ฟอันเนื่องมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน

ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลัล

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่ความจำ เนื่องมาจากการลืมนในการรายงาน หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า **หะดีษมุอัลลัล**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**أَلَل**”⁽¹⁾ มาจากรากศัพท์ของคำ “**أَلَل**” แปลว่า มีความบกพร่อง หรือข้อเสีย และคำว่า “มุอัลลัล” สิ่งที่มีความบกพร่องที่ซ่อนเร้น

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุอัลลัล คือ หะดีษที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วพบว่ามีความบกพร่องต่อการเป็น หะดีษเศาะหิหฺ ซึ่งดูภายนอกมีสถานภาพเป็นหะดีษเศาะหิหฺ⁽²⁾

จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่า การที่จะเรียกหะดีษเป็นหะดีษมุอัลลัลนั้น ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ

หนึ่ง เป็นการรายงานที่คลุมเครือและซ่อนเร้น

สอง มีผลเสียต่อการเป็นหะดีษเศาะหิหฺ

หากขาดเงื่อนไขหนึ่งเงื่อนไขใดแล้วไม่เรียกว่าหะดีษมุอัลลัลตามความหมายของหะดีษมุอัลลัลที่แท้จริง⁽³⁾

⁽¹⁾ อุละมาอุหะดีษมุตะก๊อดคิมูน เรียกว่า หะดีษมะอูลูล และอุละมาอุหะดีษมุตะอักกิรุน เรียกว่า หะดีษมุอัล ส่วนอุละมาอุภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่เรียกว่า มุอัลลัล

⁽²⁾ อัสสุญญัย : 2/245

⁽³⁾ ดู มะหมูด อัตฏะหฺหาน หน้า 98-99

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุอัลลัล

หะดีษมุอัลลัลแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ มุอัลลัลอิษนาตและมุอัลลัลมะตัน
ชนิดที่ 1 มุอัลลัลอิษนาต ตัวอย่าง

بُنيَ بَنِي إِسْرَافِيلَ مِنْ بَنِي إِدْرِيسَ بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
((عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ) : أَنَّ بَنِي إِدْرِيسَ بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

กล่าวว่า : จากอิบนุอุมัร - มัรฟูอฺ- ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “การซื้อขายนั้น
ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย- โดยมีการเลือก”⁽⁴⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุอัลลัล เนื่องจากผู้รายงานที่ซื้ออัสเซารีย์ลับสนใน
การรายงานหะดีษที่กล่าวว่า จากอัมรฺ เบ็ญ ดินาร แต่ผู้รายงานหะดีษที่ถูกต้องก็
คือ มาจาก อับดุลเลาะ เบ็ญ ดินาร

ชนิดที่ 2 มุอัลลัลมะตัน ตัวอย่าง

بُنيَ بَنِي إِسْرَافِيلَ مِنْ بَنِي إِدْرِيسَ بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
((عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ) : أَنَّ بَنِي إِدْرِيسَ بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
بُنيَ بَنِي إِسْرَافِيلَ مِنْ بَنِي إِدْرِيسَ بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

⁽⁴⁾ บันทึกลงโดยอัลบุกอรี : 7/125

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หัดษมุอัลลัลไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและนำมาปฏิบัติตาม เว้นแต่เมื่อมีการรายงานจากสัณด์อื่นหนึ่งสัณด์หรือหลายสัณด์ ซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่ามาสับสนุนสายรายงานดังกล่าว⁽¹⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

1. $\frac{h}{\text{A} \text{E} \text{a} \text{d} \text{a} \text{y} \text{A} \text{d} \text{a} \text{U} \text{O} \text{Y} \text{O} \text{a} \text{A} \text{O}}$
2. $\frac{Z \text{A} \text{Y} \text{U} \text{b} \text{a} \text{y} \text{A} \text{d} \text{a} \text{U} \text{A} \text{E} \text{a} \text{O} \text{g} \text{a} \text{A} \text{O}}$
3. $\frac{\text{O} \text{A} \text{Z} \text{a} \text{y} \text{U} \text{A} \text{d} \text{a} \text{U} \text{A} \text{Z} \text{G} \text{A} \text{h} \text{O} \text{Y} \text{O} \text{a} \text{A} \text{O}}$
4. $\frac{\text{B} \text{O} \text{A} \text{d} \text{a} \text{y} \text{A} \text{d} \text{a} \text{U} \text{E} \text{O} \text{a} \text{O} \text{Y} \text{K} \text{G} \text{a} \text{O} \text{Y} \text{O} \text{a} \text{A} \text{O}}$

ชนิดที่ 2 หัดษมุตร้อจญ์

หัดษเฎาะอ็อฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน เนื่องจากการขัดแย้งของผู้รายงานจนทำให้มีสำนวนหัดษเพี้ยนไปเรียกว่า *หัดษมุตร้อจญ์*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ $\frac{3}{\text{O} \text{A} \text{h}}$ ” มาจากรากศัพท์ของคำว่า “ $\frac{\text{A} \text{d} \text{a} \text{y} \text{U} \text{A} \text{d} \text{a} \text{U} \text{A} \text{E} \text{a} \text{O} \text{g} \text{a} \text{A} \text{O}}$ ” แปลว่า มีการแทรกเข้าไป หรือมีการเพิ่มเติม

⁽¹⁾ สัณด์อื่นนั้นต้องเป็นสัณด์ที่ติดต่อกันและไม่ใช่เป็นการบกพร่องในแง่คุณธรรมของผู้รายงาน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตร้อจญ์ คือ หะดีษที่มีการเปลี่ยนแปลงสะนัด์ หรือมีการแทรกในมะตัน ที่ไม่ใช่ตัวบทหะดีษ⁽²⁾

จากนิยามข้างต้น การอิดร้อจญ์เกิดขึ้นทั้งในสะนัด์และในมะตัน

1. การอิดร้อจญ์ในสะนัด์ หมายถึง เปลี่ยนผู้รายงานจากคนเดิมกลายเป็นคนอื่น
2. การอิดร้อจญ์ในมะตัน หมายถึง ผู้รายงานนำคำพูดของตนเองหรือสำนวนคนอื่นแทรกในตัวบทหะดีษ

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุตร้อจญ์

ชนิดที่ 1 การอิดร้อจญ์ในสะนัด์ ตัวอย่าง

أبو هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : « لا يدرى الله ما كان في قلبه حتى يقر به »

แปลว่า : เรื่องราวของซาบิต เบ็ญ มุซา อัลซาฮิดในบางรายงานของท่าน
เล่าว่า “ผู้ใดจะหยั่งละหมาดในเวลากลางคืน (ละหมาดตะฮัจญุด)
ใบหน้าของเขาจะแจ่มใสในเวลากลางวัน”⁽¹⁾

⁽²⁾ อัสสุญญีย์ : 2/245

⁽¹⁾ บันทีกโดยอิบนุนาญะฮ์ : 1/422

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตร็อจญ์ ผู้ทำการอิตร็อจญ์ คือ ยะฮียา บินญะอ์ นุซัยเราะฮ์ ซึ่งเข้าใจว่าสำนวนนี้เป็นหะดีษของสายรายงานดังกล่าว⁽²⁾

ชนิดที่ 2 การอิตร็อจญ์ในมะตัน

การอิตร็อจญ์ในมะตันมี 3 ลักษณะด้วยกัน

ลักษณะที่ 1 การอิตร็อจญ์ในช่วงต้นของมะตัน ตัวอย่าง

عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال قال الله تعالى يا أيها الذين آمنوا
 اتقوا الله وأطيعوا أئمةَ الدين قالوا يا رسول الله ما أئمة الدين
 قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله
 قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله
 قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله
 قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله قالوا يا رسول الله

ความว่า : จากอะบิฮุร็อยเราะฮ์เล่าว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า “พวกเจ้าจง
 อาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ นรกเวลสำหรับผู้ที่ล้างเท้า (เวลา
 อาบน้ำละหมาด) ไม่ครอบคลุม (ตาตุ่ม)”⁽¹⁾

⁽²⁾ ที่มาของเรื่องราวข้างต้น คือ แท้จริงยะฮียา บินญะอ์ นุซัยเราะฮ์ เข้ามาในมัญลีสของชะริก เบ็ญญ์ อับดุลเลาะ อัลกอฎีย์
 ในขณะที่กำลังกล่าวหะดีษ ท่านกล่าวว่า “อัลอะอุมัษได้รายงานแก่พวกเรา จากอะบีสะอีด จากญาบิร ซึ่งท่าน
 กล่าวว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า “.....” ท่านก็หยุดพักครู่หนึ่งเพื่อให้ผู้ฟังทำการบันทึกหะดีษ ในขณะนั้นท่าน
 (อะลี บินอับดุลเลาะ) ก็เห็นยะฮียา (ซึ่งเป็นคนขยันละหมาดตะฮัจญ์) เข้ามา ท่าน (อะลี) กล่าวว่า ((*g'Ab' ch
 ó'Ab'Zob'g' Q'Ab'ro*)) เมื่อยะฮียาได้อ่านประโยคนั้นเข้าใจว่าเป็นตัวบทหะดีษของ สะนัสดังกล่าว
 ท่าน (ยะฮียา) ก็รายงานตามที่ได้ฟังจากอะลียจนกลายเป็นตัวบทหะดีษไป ด้วยเหตุดังกล่าว อุละมาอหะดีษมี
 ความเห็นว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเมาญู

⁽¹⁾ อัลสุญญีย์ : 1/270

(นบี) ชอบนั่งเจียบ ๆ โดยที่ท่าน (นบี) ออกไปยังถ้ำอิร็อฮ์ ทำการ
สักการะ – ทำอิบาดะฮ์- เป็นเวลาหลายคืน⁽³⁾

คำว่า “~~أَبْدَلْ~~” แปลว่า ทำการสักการะ เป็นคำพูดของอัชชูรียะฮ์ซึ่ง
ถูกนำมาแทรกในช่วงกลางของหะดีษ เพื่ออธิบายความหมายของคำว่า
“~~أَبْدَلْ~~” คือ ทำอิบาดะฮ์ มิใช่เป็นคำพูดของท่านหญิงอาอิชะฮ์ ~~رضي الله عنها~~ คำอธิบาย
นี้มาจากการรายงานของยูनुส เบ็ญยะซีด จากอิบนุซึฮาบ จากอูรวะฮ์ เบ็ญ
อัสซุบัยร จากท่านหญิงอาอิชะฮ์ ~~رضي الله عنها~~ ! ~~أَبْدَلْ~~ ไม่เหมือนกับตัวบทหะดีษที่มา
จากการรายงานต่อไปนี้

~~أَبْدَلْ~~ ! ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ : ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~
((~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~))

ความว่า : ท่านนบี ~~ﷺ~~ ทำการสักการะในถ้ำอิร็อฮ์ ท่านทำอิบาดะฮ์เป็น
เวลาหลายคืน⁽¹⁾

ลักษณะที่ 3 การอิตร็อจญ์ในช่วงท้ายของมะตัน ตัวอย่าง

~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ : ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~
~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~
((~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~ ~~أَبْدَلْ~~))

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 1/23

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 10/715

3. เพื่อขยายความคัมภีร์ที่มีการกล่าวในหะดีษ

ประการที่ 2 วิธีการรู้จักหะดีษมุตร้อจญ์ ซึ่งสามารถทราบได้จากหลายประการ

1. มีการรายงานจากกระแสรายงานอื่นระบุอย่างชัดเจนของการอิตร้อจญ์
2. อุละมาอ์ผู้เชี่ยวชาญบางท่านระบุว่า เป็นคำพูดของผู้รายงานที่ถูกนำมาแทรกในมะตัน หรือแทรกผู้รายงานคนอื่นในสันด์หะดีษ
3. ผู้รายงานกล่าวยอมรับว่า เขาเองได้แทรกในสันด์หรือในมะตัน
4. จำนวนหรือประโยคเหล่านั้นเป็นไปไม่ได้ว่ามาจากท่านนบี ﷺ จริง

3. ฐานะของหะดีษมุตร้อจญ์

หะดีษมุตร้อจญ์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอียะฮ์เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล คือ การขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นที่มีฐานะเป็นคนซิเกาะฮ์⁽¹⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุตร้อจญ์นำมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้หากมิใช่มาจากสาเหตุที่ได้กล่าวมาข้างต้น เช่น เพิ่มจำนวน แต่ถ้าวการอิตร้อจญ์นั้นมีการแยกจำนวนระหว่างตัวบทหะดีษกับคำพูดของผู้รายงานและมีฐานะเป็นหะดีษเศาะหิหฺหรือได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่าก็สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

⁽¹⁾ การแทรกจะเป็นในสันด์โดยนำผู้รายงานที่ไม่ใช่ผู้รายงานคนเดิมหรือแทรกในมะตันหะดีษไม่ได้แยกให้ชัดเจนระหว่างจำนวนตัวบทกับประโยคที่นำมาแทรกนั้น อาจมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น ผู้รายงานที่มีความจำไม่ดี หลงลืม หรือสับสนในขณะที่รายงานหะดีษ

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

1. *Bāḥiḥ al-Ḥaḍīṣ* 2. *al-Ḥaḍīṣ al-Mawḍūʿ*

ชนิดที่ 3 หะดีษมักลูป

หะดีษประเภทนี้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน คือ การขัดแย้งโดยการสับเปลี่ยนจากก่อนเป็นหลังหรือสลับกัน หะดีษลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษมักลูป*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “*al-Ḥaḍīṣ*” มาจากรากศัพท์ของคำ “*Ḥaḍ*” แปลว่า สับเปลี่ยน หมายถึง การสับเปลี่ยนจากก่อนเป็นหลังหรือจากหลังเป็นก่อน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมักลูป คือ หะดีษที่มีการสับเปลี่ยนในสะนัดหรือในมะตันจากก่อนเป็นหลังหรือจากหลังเป็นก่อน⁽¹⁾

จากนิยามพบว่า การสับเปลี่ยนนั้นสามารถเกิดขึ้นทั้งในสะนัดและในมะตันของหะดีษ ไม่ว่าจะเป็นช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงท้ายของทั้งสอง

⁽¹⁾ อัสสุญญีย : 2/234

1. ถ้าการสับเปลี่ยนนั้น (การอิกลาบ) เพื่อดึงดูดความสนใจผู้อื่นให้การยอมรับการรายงานและยอมรับหะดีษของเธอ การสับเปลี่ยนในลักษณะนี้เป็น **หุกุมหะรอม**
2. ถ้าการสับเปลี่ยนนั้น (การอิกลาบ) เพื่อทดสอบความจำของผู้รายงาน ดังที่ได้เกิดขึ้นกับอิมามอัลบุคอรี การสับเปลี่ยนในลักษณะเช่นนี้เป็น **หุกุมญะฮิซ (ฮารุส)**
3. ถ้าการสับเปลี่ยนนั้นมาจากความผิดพลาดของผู้รายงานเองโดยไม่ได้ตั้งใจ การสับเปลี่ยนในลักษณะนี้เป็น **หุกุมญะฮิซ (ฮารุส)**⁽²⁾
4. ถ้าการสับเปลี่ยนนั้นเนื่องมาจากความตั้งใจของผู้รายงานเป็น **หุกุมหะรอม**⁽³⁾

3. ฐานะของหะดีษมักลูป

หะดีษมักลูปเป็นหะดีษญะฮิฟ เนื่องจากผู้รายงานขาดความอะมานะฮ์ และไม่มีความรับผิดชอบในการรายงานหะดีษโดยตั้งใจทำการสับเปลี่ยนเพื่อดึงดูดความสนใจหรือทำให้ระดับของหะดีษจากหะดีษเศาะหิหหรือหะดีษหะซัน เป็นหะดีษญะฮิฟ

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะของอุละมาอฺหะดีษ การนำหะดีษมักลูปมาใช้เป็นหลักฐานมีความเห็นดัง ต่อไปนี้

⁽²⁾ มะหฺมูด อัลญะหฺมาน หน้า 89

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาดะฮฺ : 1/83

1. หะดีษมักถูบอันเนื่องมาจากจุดประสงค์เพื่อดึงดูดความสนใจผู้อื่นนำมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ การกระทำในลักษณะเช่นนี้เป็นการกระทำของผู้อุปโลกน์หะดีษ
2. หะดีษมักถูบอันเนื่องมาจากเพื่อการทดสอบความจำของนักรายงานนำมาใช้เป็นหลักฐานได้แต่มีเงื่อนไขว่า⁽¹⁾ จะต้องบอกให้ชัดเจนถึงตัวบทหะดีษที่ถูกต้องก่อนที่จะเสร็จสิ้นจากการทดสอบ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วไม่อนุญาตให้นำมาปฏิบัติโดยเด็ดขาด
3. หะดีษมักถูบอันเนื่องมาจากความผิดพลาด⁽²⁾ ของนักรายงานหะดีษหรือไม่ ระมัดระวังในการรายงานหะดีษ กรณีเช่นนี้ไม่อนุญาตให้นำมาเป็นหลักฐานเว้นแต่มีกระแสรายงานอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่าระบุสถานภาพของหะดีษที่ถูกต้องมาสนับสนุน

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

Yaqūlū Aqū qū ōqj ādūā zūqāZ ā Aqūāzū ā Aqū .1

Bāqūāqū ā

ชนิดที่ 4 หะดีษมุตเฎาะร็อบ

หะดีษเฎาะอ็ฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน เนื่องมาจากการขัดแย้งกับสายรายงานอื่นที่มีจำนวนมากกว่า หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษมุตเฎาะร็อบ*

⁽¹⁾ การวางเงื่อนไขเช่นนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดต่อหะดีษ

⁽²⁾ ความผิดพลาดในที่นี้ คือ ความผิดพลาดบางครั้งบางคราวเท่านั้น ไม่ใช่บ่อยครั้ง

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**أَحَدٌ**” มาจากรากศัพท์ “**أ-ح-د**” **أَحَدٌ** **أَحَدٌ** **أَحَدٌ** แปลว่า
เพียง หรือซ้ำซ้อนกัน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตะฆะร็อบ คือ หะดีษที่มีการรายงานที่หลากหลาย ซึ่งทุกสาย
รายงาน มีสถานภาพเท่าเทียมกัน⁽³⁾

จากนิยาม การที่จะเรียกหะดีษเป็นหะดีษมุตะฆะร็อบได้นั้นต้อง
ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ

1. กระแสรายงานที่ขัดแย้งกันไม่อาจประสานเข้ากันได้
2. กระแสรายงานมีสถานภาพเท่าเทียมกันไม่สามารถตัดสินเป็นอย่างอื่น
ได้เช่น กระแสรายงานใดเป็นเศาะหีหและกระแสรายงานใดเป็นญะฮะอ็อฟ

หากสามารถตัดสินหรือประสานเข้ากันได้ระหว่างกระแสรายงานของหะ
ดีษ ไม่เรียกว่า หะดีษมุตะฆะร็อบ แต่เรียกกระแสรายงานที่ถูกต้องเป็นหะดีษ
มักบูลและ กระแสรายงานที่ผิดเป็นหะดีษมัรดูด⁽¹⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุตะฆะร็อบ

หะดีษมุตะฆะร็อบสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระบัตและในมะตันหะดีษ และ
บาง ครั้งอาจเกิดขึ้นทั้งสองด้านที่มาจากผู้รายงานคนเดียวหรือหลาย ๆ คน⁽²⁾

⁽³⁾ อรรถาธิบายหน้า 44

⁽¹⁾ หะดีษมุตะฆะร็อบอาจจะเป็นหะดีษมักบูลและหะดีษมัรดูด หากขาดเงื่อนไขดังกล่าว

⁽²⁾ ดู อิบน์ อัสสะลาหฺ หน้า 84-85

ชนิดที่ 1 หะดีษมุตะกาะร็อบในะนะด หมายถึง หะดีษที่รายงานจากบุคคลคนเดียวกันที่มีฐานะเท่ากันหรือมากกว่า แต่เกิดการขัดแย้งกัน หะดีษชนิดนี้เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่าง

أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 ((أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي يَوْمٍ كَانَ فِيهِ جُنَّةٌ))

ความว่า : หะดีษอะบูบักร อัศศิติก ~~رضي الله عنه~~ กล่าวว่า โอ้รَسُولุลลอฮุ ฉันเห็นท่านผมขาว ท่านกล่าวว่า “สิ่งที่ทำให้ผมของฉันเป็นสีขาว คือ ชูเราะฮฺฮุด และชูเราะฮฺที่เหมือนกัน”⁽³⁾

อิมามอัดดารอกุญนี กล่าวว่ หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตะกาะร็อบเนื่องจากการรายงานนอกจากอะบูอิสฮากคนเดียวซึ่งได้รายงานขัดแย้งกับคนอื่นถึง 10 สาย บางกระแสเป็น ะนะดมุรซัล บางะนะดเป็นะนะดเมาศูล บางกระแสเป็นมุสนัด เช่น มุสนัด อะบูบักร มุสนัดสะอูดและมุสนัดอาอิชะฮฺผู้รายงานตั้งแต่คนแรกจนถึงอะบูอิสฮากมีสถานภาพซิเคาะฮฺไม่มีใครเหนือกว่ากันและไม่สามารถประสานกันได้ด้วย⁽⁴⁾

ชนิดที่ 2 หะดีษมุตะกาะร็อบในะมะตัน หมายถึงหะดีษที่มีการรายงานด้วยกระแสรายงานเดียวกันแต่จำนวนตัวบทขัดแย้งกัน หะดีษชนิดนี้มีน้อยกว่าชนิดที่หนึ่ง ตัวอย่าง

⁽³⁾ บันทึกโดยอัสติรมิซีย์ : 5/402 คำว่า “ชูเราะฮฺที่เหมือนกัน” ในหะดีษนี้หมายความว่า ชูเราะฮฺอัลวาเกอะฮฺ และ ชูเราะฮฺอัลมุรชะลาต

⁽⁴⁾ อัสสุญญีย์ : 1/266

كَأَنَّ بَعْضَ الْفُقَهَاءِ إِذَا رَأَوْا فِي الْبُيُوتِ أَوْ فِي الْمَسَاجِدِ أَوْ فِي الْأَسْوَاقِ أَوْ فِي الْأَنْوَاعِ أَوْ فِي الْأَشْيَاءِ
 كَثْرَةً مِنْ الْفُقَهَاءِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَشْيَاءِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَنْوَاعِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَشْيَاءِ
 ((كَثْرَةً مِنْ الْأَشْيَاءِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَنْوَاعِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَشْيَاءِ))

ความว่า : จากฟาติมะฮฺ เบ็ญตุ กอยสุ رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ ถูก
 ถามเกี่ยวกับชะกาต ท่านตอบว่า “แท้จริงย่อมถือเป็นสิทธิใน
 ทรัพย์สินนอกจากชะกาต”⁽¹⁾

ในเรื่องเดียวกันมีการรายงานอีกสัณด์หนึ่งที่แตกต่างกันในด้านตัวบทของหะ
 ดีษ คือ

((كَثْرَةً مِنْ الْأَشْيَاءِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَنْوَاعِ أَوْ كَثْرَةً مِنْ الْأَشْيَاءِ))

ความว่า : จากฟาติมะฮฺ เบ็ญตุ กอยสุซึ่งนางได้ยืมจากท่านนบี ﷺ
 กล่าวว่า “ไม่ถือเป็นสิทธิในทรัพย์สินนอกจากชะกาต”⁽²⁾

อิมามอัลอิรอกียฺ กล่าวว่า หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตะเภาะร็อบโดยไม่ต้อง
 สงสัยและไม่จำเป็นต้องตีความเป็นอย่างอื่นแต่อย่างใด⁽³⁾

3. ฐานะของหะดีษมุตะเภาะร็อบ

หะดีษมุตะเภาะร็อบเป็นหะดีษเภาะอ็อฟ เนื่องจากผู้รายงานหะดีษได้
 รายงานขัดแย้งกับผู้รายงานมีสถานภาพเดียวกัน⁽⁴⁾

⁽¹⁾ บันทีก โดยอัสดัตรมิซียฺ : 3/39

⁽²⁾ บันทีก โดยอิบนุนนาญะฮฺ : 1/582

⁽³⁾ อัลอิรอกียฺ : 1/244

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ไม่อนุญาตให้นำหะดีษมุตะวาอะร็อบมาใช้เป็นหลักฐานด้วยสายรายงานของตนเอง เว้นแต่มีกระแสรายงานอื่นที่ไม่ใช่หะดีษมุตะวาอะร็อบซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่ามาสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นประเภทหะดีษมัรฟูอ์หรือประเภทหะดีษเมาฎูฟ

หากไม่มีสายรายงานอื่นมาสนับสนุน หรือสายรายงานอื่นมีฐานะต่ำกว่าฐานะของหะดีษมุตะวาอะร็อบ เช่น หะดีษฎะอ์ฟิฏัดดีนและหะดีษเมาฎูฟ สายรายงานลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถให้การสนับสนุนได้ และหะดีษมุตะวาอะร็อบไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้แม้ว่าสะนัสนั้นมีการรายงานหลายกระแสก็ตาม

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

อิหม่ามอดุลลอฮ์ อิบน์ คาสซาลีย์ อธิบายใน *อิรฎอฮ์* 1/101

ชนิดที่ 5 หะดีษซัาซ

หะดีษฎะอ์ฟิฏัดดีนที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำเป็นจากการขัดแย้งกันกับคนอื่นที่เหนือกว่า หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษซัาซ*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “*ซัาซ*” มาจากรากคำ “*ซัาซ*” แปลว่า แปลกกว่า สิ่งอื่น หมายถึง การรายงานที่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่น

⁽⁴⁾ เนื่องจาก การผิดพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจ หากตั้งใจทำการอัดดีร็อบหะดีษ ๆ ชนิดนี้เรียกว่า หะดีษมุณกัรหรือหะดีษเมาฎูฟ (ดู รายละเอียดในเรื่องหะดีษเมาฎูฟ)

ตามหลักวิชาการ

หะดีษข้าซ คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานซิเกาะฮฺขัดแย้งกับการรายงานของผู้ที่มีสถานะซิเกาะฮฺกว่า⁽¹⁾

การขัดแย้งในที่นี้หมายถึง การขัดแย้งระหว่างผู้รายงานที่ซิเกาะฮฺกับการรายงานของผู้รายงานที่ซิเกาะฮฺกว่า⁽²⁾ โดยการสังเกตจากสำนวนที่บอกสถานะภาพของผู้รายงานจะใช้สำนวนระหว่างอิลิมมัคดร์ (อาการนาม) กับอิลิมตัฟฎิล (นามตัฟฎิล) ตัวอย่าง

นามมัคดร์	นามตัฟฎิล
ซิเกาะฮฺ	เอาซั๊ก
เคาะดุ๊ก	อัคดัก
ซัปปุน	อัซบัต

การขัดแย้งหรือข้าซเกิดขึ้นได้ทั้งในสะนัดและในมะตันหะดีษ

การขัดแย้งในสะนัด หมายถึง การขัดแย้งในตัวบุคคลของนักรายงานหะดีษที่มีฐานะเหนือกว่า

การขัดแย้งในมะตัน หมายถึง การขัดแย้งในตัวบทอันเนื่องมาจากการรายงานของนักรายงานที่มีฐานะต่ำกว่า

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษข้าซ

หะดีษข้าซแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้าซในสะนัดและข้าซในมะตัน

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลาเนีย หน้า 37

⁽²⁾ อัลตะฮานะวี หน้า 42

รับใช้คนนี้ได้ให้ความเป็นอิสระแก่เขา (ท่านนบี ﷺ) ก็ยก
มรดกให้เขา (คนรับใช้คนนั้น)”⁽¹⁾ หรือเสมือนกับคำกล่าวคำนั้น

ชนิดที่ 2 ซ้ำขึ้นในมะดัน ตัวอย่าง

ﻳٰ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ
ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ
ﻳٰ ﺗﺮﺝ ﺃﻱ ﻳﯘﺑﻮ

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ-มัรฟู- ท่านนบีกล่าวว่า “เมื่อคนหนึ่ง
คนใดในหมู่พวกเจ้าละหมาดซุบฮฺ (ละหมาดสุนัตก่อนซุบฮฺ) ก็จง
นอนตะแคงด้านขวามือ”⁽²⁾

หะดีษบทนี้คือ หะดีษซ้ำขึ้น เนื่องจากอับดุลวะฮีด เบ็ญ ชียาฏ (ชิเกาะฮฺ) ได้
รายงานในลักษณะหะดีษเกาลียฺ (หะดีษที่เป็นคำพูดของท่านนบี) ขัดแย้งกับการ
รายงานของสะอีด เบ็ญ อะบีอัยยูบ⁽³⁾ และการรายงานของอิบนุอัลวาริษ⁽⁴⁾ ซึ่งทั้ง
สองมีฐานะชิเกาะฮฺกว่าได้รายงานในลักษณะหะดีษฟิอูลียฺ (หะดีษที่เป็นการ
ปฏิบัติของท่านนบี) มีสำนวนดังนี้

⁽¹⁾ บันทึกโดยอะบูดาวูด : 3/324

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลติรมิซียฺ : 2/281 อะบูอิซา กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษหะซันเศาะหีหฺเหมาะสมรับ หมายถึง กระแส
รายงานของอัลติรมิซียฺ

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรียฺ : 3/43

⁽⁴⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 6/16 และอิบนุมาญะฮฺ : 1/378

3. ฐานะของหะดีษซ้ำ

หะดีษซ้ำเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอ์อีฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล คือ ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นที่มีฐานะเหนือกว่า

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษซ้ำด้วยระดับที่ขัดแย้งกันไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ เว้นแต่เมื่อได้รับการสนับสนุนจากกระแสรายงานอื่นที่ติดต่อกันซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า⁽²⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

ยังไม่มีหนังสือเฉพาะที่เขียนเกี่ยวกับหะดีษซ้ำ

ชนิดที่ 6 หะดีษมุเศาะหัฟ

หะดีษฎะอ์อีฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงานหะดีษ คือ การผิดพลาดที่ทำให้เปลี่ยนแปลงตัวอักษร หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า หะดีษมุเศาะหัฟ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**ZHŌn**” มาจากรากศัพท์ของ “~~zhōk~~ **ZHŌn** **Zhò**” แปลว่า เปลี่ยนไป หรือแทนที่

⁽²⁾ ะนัดอื่นนั้นมีหนึ่งะนัดหรือมากกว่า

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุเศาะหุหฺฟ คือ หะดีษที่มีการเปลี่ยนตัวอักษรในสะนัดหรือในมะตัน ซึ่งเป็นการรายงานที่ไม่เหมือนกับการรายงานของผู้ชี้เกาะฮฺ⁽¹⁾

หะดีษในลักษณะนี้มีใช่เป็นการขัดแย้งกันเหมือนกับหะดีษซำซซึ่งมีผู้รายงานสองคนได้รายงานขัดแย้งกัน แต่เป็นการเปลี่ยนตัวอักษรเพียงหนึ่งตัวเท่านั้น ส่วนคำของมันยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนเป็นคำอื่น

การตัดศัหฺฟสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในสะนัดและในมะตัน

การตัดศัหฺฟในสะนัด หมายถึง การเปลี่ยนตัวอักษรของชื่อผู้รายงานหะดีษ ส่วนการตัดศัหฺฟในมะตันก็ หมายถึง การเปลี่ยนตัวอักษรของตัวบทหะดีษ⁽²⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุเศาะหุหฺฟ

หะดีษมุเศาะหุหฺฟมี 2 ชนิด คือ มุเศาะหุหฺฟในสะนัดและมุเศาะหุหฺฟในมะตัน

ชนิดที่ 1 มุเศาะหุหฺฟในสะนัด ตัวอย่าง

يُؤْتِيهِمْ مِنْ رِزْقِهِمْ مِنْ حَيْثُ يَشَاءُ
وَمَا يَذَرُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا لَهُ سَبِيلٌ

แปลว่า : หะดีษจากซุฮฺบะฮฺ จากอัลอันวาม เบ็ญ มุรอรูนิม จากอะบู
อุษมาน จากอุษมาน เบ็ญ อัฟฟาน⁽¹⁾

⁽¹⁾ อัลญะฮานะวี หน้า 40

⁽²⁾ การพิจารณาถึงการตัดศัหฺฟหะดีษนั้นต้องพิจารณาจากการรายงานของผู้รายงานมิใช่มาจากการตีพิมพ์

เช่นนั้น โดยกล่าวว่า ห้ามรับหะดีษโดยยึดจากการบันทึก หรือรับหะดีษจากบุคคลอื่นที่รับหะดีษด้วยวิธีการคัดลอกจากหนังสือ

3. ฐานะของหะดีษมุเศาะหัฟ

หะดีษมุเศาะหัฟเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฏาะอียะฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมัคบูล คือ ความจำไม่ได้

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การตัดหีฟที่เกิดจากการรายงานที่ผิดพลาดเป็นบางครั้งบางครั้งอาจไม่มีผลต่อการนำหะดีษมาใช้เป็นหลักฐานแต่อย่างใด แต่หากการตัดหีฟนั้นเกิดจากการผิดพลาดบ่อยครั้งไม่อนุญาตนำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่มีหะดีษอื่นระบุอย่างชัดเจนของการตัดหีฟไม่ว่าในสะนัดหรือในมะตัน หะดีษอื่นนั้นมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า หนึ่งสะนัดหรือมากกว่า

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

1. หะดีษมุเศาะหัฟ
2. หะดีษมุเศาะหัฟ
3. หะดีษมุเศาะหัฟ

ชนิดที่ 7 หะดีษมุหรัร็อฟ

หะดีษฏาะอียะฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำเนื่องจากความผิดพลาดในการรายงานหะดีษทำให้เปลี่ยนแปลงสระเรียกว่า *หะดีษมุหรัร็อฟ*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**๘ ᨧ**” มาจากรากคำ “**ᨧᨧᨧᨧ ᨧᨧ ᨧ ᨧ**” แปลว่า เปลี่ยนแปลง หมายถึง เปลี่ยนแปลงสระ

ตามหลักวิชาการ

หัดษมุหรร็อฟ คือ หัดษที่มีการเปลี่ยนแปลงสระไม่เปลี่ยนตัวอักษร⁽¹⁾

การตะหุรีฟมีทั้งในสะนัดและในมะตัน

1. การตะหุรีฟในสะนัด หมายถึง เปลี่ยนสระของชื่อผู้รายงานหัดษ
2. การตะหุรีฟในมะตัน หมายถึง เปลี่ยนสระของตัวบทหัดษ⁽²⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหัดษมุหรร็อฟ

หัดษมุหรร็อฟมี 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 การตะหุรีฟในสะนัด เช่น ผู้รายงานชื่อ **ᨧᨧᨧ** เปลี่ยนเป็น **ᨧᨧᨧ** จาก **ᨧᨧᨧ** เปลี่ยนเป็น **ᨧᨧᨧ** เป็นต้น

ชนิดที่ 2 การตะหุรีฟในมะตัน ตัวอย่าง

((ᨧ ᨧᨧ ᨧᨧ/ᨧᨧᨧ)) : ᨧ! ᨧ ᨧᨧᨧ

แปลว่า : จากญาบิร กล่าวว่า “อุบัยยิรฺในสงครามอัลอะฮฺซาบ”⁽¹⁾

⁽¹⁾ ดู อัดตะหานะวียฺ หน้า 41

⁽²⁾ เปลี่ยนในที่นี้หมายถึง เปลี่ยนจากสระข้างบนเป็นสระข้างล่าง หรือจากสระข้างล่างเป็นสระข้างหน้า

⁽¹⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 7/22

หะดีษที่ถูกต้องได้รายงานด้วยบทหะดีษกล่าวว่า

((**أَخْبَرَنَا**))

ความว่า : “พ่อของญาบิรยิรฺนุในสงครามอัลอะฮฺซาบ”

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนเฉพาะสระเท่านั้น ส่วนคำยังเขียนในรูปเดิมของมันครบทุกตัวอักษร ไม่ขาดตกบกพร่องแม้แต่ตัวอักษรเดียว

3. ฐานะของหะดีษมุหฺร็อฟ

หะดีษมุหฺร็อฟเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเฎาะอียฺ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษเศาะหิหฺ คือ ความสืบสัน

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุหฺร็อฟเหมือนกับหะดีษมุเศาะหฺหฺฟทุกประการ

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

ไม่มีหนังสือที่แต่งขึ้นเฉพาะหะดีษมุหฺร็อฟ

ระดับที่สี่ หะดีษเฎาะอียฺญิดตัน

หะดีษระดับนี้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่คุณธรรมของนักรายงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นคนฟาลิหฺ ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก มัตุรูก มุญกัร เฎาะอียฺญิดตัน

อิบนุหะญูร อัลอัศเกาะลานีย์ กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเมาะริบ บันทึกโดย อิบนุ อัสนุนีย์ ซึ่งในสันด์ของหะดีษมีผู้รายงานท่านหนึ่งชื่อว่า อีซา เบ็ญ มัยมูน มีสถานะเป็นคนเฏาะอ์ฟญิดตัน (อ่อนมาก)

3. ฐานะของหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตัน

หะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันมีฐานะสูงกว่าหะดีษเมาะญูและต่ำกว่าหะดีษเฏาะอ์ฟ (หะดีษเฏาะอ์ฟธรรมดา) เนื่องจากผู้รายงานในสันด์มีสถานภาพที่ต่ำกว่า

4. สถานะของหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตัน

หะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันไม่สามารถให้การสนับสนุนหะดีษเฏาะอ์ฟที่มาจากสาเหตุความบกพร่องในกระบวนการรายงานและความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน และยังไม่สามารถรับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นอีกด้วย แม้ว่ามีกระแสรายงานมากมายก็ตาม เนื่องจากความบกพร่องของผู้รายงาน หะดีษนี้เกี่ยวข้องกับคุณธรรม⁽¹⁾

5. การรายงานหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตัน

ตามทัศนะของอุละมาอฺหะดีษไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนา เว้นแต่จะระบุระดับของหะดีษอย่างชัดเจนหลังจากกล่าวหะดีษ

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะของบรรดาอุละมาอฺไม่อนุญาต (หะรอม) นำหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันมาใช้เป็นหลักฐานและนำมาปฏิบัติตามในเรื่องต่าง ๆ ของศาสนาอิสลาม

⁽¹⁾ คุณธรรมเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากสำหรับวิชาการอิสลามในทุก ๆ สาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการหะดีษ และตัฟซีร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคำดำรัสของอัลลอฮ์และคำกล่าวของรَسُولุลลอฮ์ ﷺ

ความว่า : “พวกเจ้าอย่าสาปแช่งคนที่เสียชีวิตไปแล้ว เพราะพวกเขาได้
จากในสิ่งที่พวกเขาได้ก่อไว้”(2)

7. ชนิดของหะดีษเกาะอิฟญิดัน

หะดีษเกาะอิฟญิดันแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 หะดีษมุนักร

ชนิดที่ 2 หะดีษมัตุรุก

ชนิดที่ 1 หะดีษมุนักร

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่คุณธรรมที่มีลักษณะคือเกาะอิฟญิดัน มุนักรหะดีษ ฟิสิกฺ ฟุซุชฺ เมาะลัฎ กัษเราะฮฺฆ็อฟละฮฺ และกัษเราะฮฺเอาฮามเรียกว่า *หะดีษมุนักร*

1. นิยาม

หะดีษมุนักร คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่เกาะอิฟขัดแย้งกับการรายงานของผู้รายงานที่ซิกะฮฺ⁽¹⁾ หรือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานเป็นคนพาลิก และอื่น ๆ

2. ตัวอย่างหะดีษมุนักร

1) หะดีษจากอะบูสะอิด อัลคุดรี رضي الله عنه กล่าวว่า รสูลุลลอฮ ﷺ กล่าวว่า

«مَنْ رَأَى نَجَسًا فَلْيَمْسُ بِهِ فَإِنَّهُ يَكْفُرُ بِهِ»
 ((مَنْ رَأَى نَجَسًا فَلْيَمْسُ بِهِ فَإِنَّهُ يَكْفُرُ بِهِ))

⁽¹⁾ อัลเกาะฮานะวี หน้า 42

ความว่า : “เมื่อพวกเจ้าเข้าเยี่ยมผู้ป่วย ก็จงทำให้เขามีความสบายใจ ในอะญัลของเขา เนื่องจากสิ่งนั้นไม่สามารถปฏิเสธได้แม้แต่ชนิดเดียว และจงประนําน้ำหอมบนตัวของเขา”⁽²⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุนักร์ เนื่องจากมีผู้รายงานท่านหนึ่งชื่อว่า มุซา เบ็ญ มุฮัมมัด เบ็ญ อิบรอฮีม อัตตัยมียี มีสถานภาพเป็นคนมุนักร์หะดีษ

2) จากอิบนุอุมร์ رضي الله عنه กล่าวว่า รสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า

((لَا تَأْكُلُوا لِقَاءَ لِقَاءِ رَسُولِ اللَّهِ))

ความว่า : “พวกเจ้าจงพูดถึงสิ่งดี ๆ ในตัวผู้ตาย และจงปกปิดสิ่งชั่วร้ายที่เขาได้ก่อไว้”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุนักร์ (เกาะอียะอิดตัน) เนื่องจากในสันด์มีผู้รายงานท่านหนึ่งชื่อ อิมรอน เบ็ญ หุคัยนุ อัลมุกกีย ซึ่งอัลบุคอรียกกล่าวว่า : มุนักร์หะดีษ

3. ฐานะของหะดีษมุนักร์

หะดีษมุนักร์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเกาะอียะอิดตัน⁽²⁾ และหะดีษชนิดนี้มีฐานะ ต่ำกว่า หะดีษมัตุรูก

⁽²⁾ บันทึกลงโดยอัลติรมิซีย : 4/412 อะบูอียะฮ์กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเกาะอียะอิดตัน

⁽¹⁾ บันทึกลงโดยอัลติรมิซีย : 3/330

⁽²⁾ อุละมาอ์บางท่านมีความเห็นว่า หะดีษมุนักร์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเกาะอียะอิดตันโดยไม่ได้แยกระหว่างหะดีษเกาะอียะอิดตันกับหะดีษเกาะอียะอิดตัน ซึ่งเป็นการพิจารณาที่ระดับของหะดีษเท่านั้นโดยไม่ได้พิจารณาที่สถานภาพของผู้รายงานหะดีษแต่อย่างใด

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อุละมาอหะดีษมีความเห็นว่า ไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษมุรกันร์ให้สังคม ฟังนอกจากจะระบุสถานภาพของหะดีษอย่างชัดเจน และไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

มีการเข้าใจผิดเกี่ยวกับระดับของหะดีษมุรกันร์ว่า เป็นหะดีษฎะอ์อีฟที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานในส่วนที่เป็นหุก่มสุนัต เช่น การละหมาดสุนัต การถือศีลอดสุนัต การทำความดี และการห้ามปรามทำความชั่ว เป็นต้น จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า หากพิจารณาลักษณะเดิมของสายรายงานที่เป็นฎะอ์อีฟ หรือการรายงานของคนฎะอ์อีฟที่ไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนชิเคาะฮฺ หะดีษในลักษณะนี้จะถือเป็นหะดีษฎะอ์อีฟ แต่การพิจารณาของการเป็นหะดีษมุรกันร์นั้นก็ต้องพิจารณาระหว่างการรายงานของคนฎะอ์อีฟที่ขัดแย้งกับการรายงานของคนชิเคาะฮฺ ดังนั้น การตัดสินหะดีษเป็นหะดีษมุรกันร์จะต้องพิจารณาจำนวนสายรายงานที่มีมากกว่าหนึ่งสายหรือสายรายงานที่มาจากการรายงานของคนฟาลิฮ เป็นต้น

ชนิดที่ 2 หะดีษมัตุรุก

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่คุณธรรมคือ ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก มัตุรุกหะดีษ และซาฮิบหะดีษ หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษมัตุรุก*

1. นิยาม

หะดีษมัตุรุก คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่มีสถานภาพเป็นคนถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก หรือซาฮิบหะดีษ หรือมัตุรุกหะดีษ⁽¹⁾

⁽¹⁾ อัลฮิกมฮฺ หน้า 252

จากนิยามข้างต้นพอสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับหะดีษมัตุรุก 2 ประการ
หนึ่ง ลักษณะของผู้รายงานหะดีษมัตุรุก

1. ผู้ที่ทราบกันอย่างแพร่หลายว่าเป็นคนที่ชอบพูดโกหก⁽²⁾ แต่ไม่เคย
ปรากฏการโกหกต่อหะดีษนะบะวีย์แม้แต่ชนิดเดียว

2. ผู้ที่ถูกกล่าวว่าเป็นคนโกหกต่อหะดีษนะบะวีย์

สอง การเรียกชื่อหะดีษเป็นหะดีษมัตุรุก

การเรียกหะดีษมัตุรูกนั้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการคือ

1. มีการรายงานหะดีษจากผู้รายงานเพียงคนเดียวเท่านั้น

2. หะดีษที่ถูกรายงานนั้นมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับหลักการทั่วไปของ
บทบัญญัติ⁽³⁾

อุละมาอูบางท่านเรียกหะดีษมัตุรุก ว่า “หะดีษมัตุรุก”⁽⁴⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมัตุรุก

1. หะดีษจากอัมรฺ เบ็ญ ชัมมรฺ อัลญุฟี อัลญุฟี อัลซีอี จากญาบิร
จาก อะบูอัลญุฟีล จากอะลีและอัมรฺ ทั้งสองท่านนี้กล่าวว่า

عن أبي عبد الله عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده
عن أبي عبد الله عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده
عن أبي عبد الله عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده
عن أبي عبد الله عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده
عن أبي عبد الله عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده عن أبيه عن جده

⁽²⁾ เป็นที่รู้จักกันในสังคมว่าเขาเป็นที่ชอบพูดโกหก

⁽³⁾ อิบน์ อัลเศาะลาหุ หน้า 43

⁽⁴⁾ อัลคีอนอานี๋ย หน้า 253

ความว่า : “ท่านนบี ﷺ อ่านกุญุดในละหมาดซุบฮฺ และท่านกล่าวตักบีรในวันอะรอฟาตตั้งแต่ละหมาดซุฮฺและสิ้นสุดเวลาละหมาดอัศรุวันสุดท้ายของวันดัชรีก⁽¹⁾

อิมามอันนะสาอียี้อและอิมามอัตตารอกุญนียกกล่าวว่า จากอัมรฺ เบ็ญ ชัมมรฺ ท่านเป็นผู้รายงานมัตรุก⁽²⁾

2. จากอับดุลเลาะ เบ็ญ มัสอูด رضي الله عنه เล่าจากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 ((أَبْرَأُكُمْ مِنْ هَذِهِ الْكَلِمَةِ))

ความว่า : “ผู้ใดที่ยกย่องในความถูกต้องแล้ว เขาจะได้รับผลบุญเท่ากับผลบุญของเขา⁽³⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมัตรุก เนื่องจากในสายรายงานของหะดีษมีผู้รายงานท่านหนึ่งมีสถานภาพเป็นคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นโกหกคือ อะลี เบ็ญ อาเค็ม⁽⁴⁾

⁽¹⁾ อัซหะซะบี : 2/268

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ บันทีกโดยอัลคิริมชี : 3/376 และอัลบัยฮะกี : 4/49

⁽⁴⁾ ดู มุฮัมมัด เบ็ญ อัลลัน : 4/137

3. ฐานะของหะดีษมัตรุก

หะดีษมัตรุกเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎาะอ์ฟฎิดันมีฐานะต่ำกว่าหะดีษมุน்கัรและสูงกว่าหะดีษเมาฎูอ์

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การนำหะดีษมัตรุกมาใช้เป็นหลักฐานเหมือนกับการนำหะดีษมุน்கัรเป็นหลักฐาน

ระดับที่ห้า หะดีษเมาฎูอ์

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่คุณธรรม คือ กล่าวเท็จต่อท่านนบีและหะดีษของท่าน หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษเมาฎูอ์*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “**مُتْرُكٌ**” เป็นคำนามในรูปมัพฟูล มาจากรากศัพท์ของคำ **رُكِبَ** **مُتْرُكٌ** แปลว่า กุ หรือประติษฐ์ หรือแต่งขึ้นมา ดังนั้น คำว่า “เมาฎูอ์” หมายถึง สิ่งที่ถูกกุขึ้นมา

ตามหลักวิชาการ

หะดีษเมาฎูอ์ คือ หะดีษที่อุปโลกน์ขึ้นมาแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี **ﷺ** ไม่ว่าด้วยความตั้งใจหรือเกิดจากการผิดพลาด⁽¹⁾

อุลามาอ์บางท่าน กล่าวว่า ควรแยกระหว่างการโกหกโดยตั้งใจกับการผิดพลาด กล่าวคือ สิ่งที่ถูกขึ้นมาจากเจตนาโกหกแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี **ﷺ**

⁽¹⁾ อัลศุญญีย์ : 1/273

เรียกว่า หะดีษเมาฏอส่วนสี่ขาดฟิงไปยังท่านนบี ﷺ เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจหรือเกิดจากการผิดพลาดเรียกว่า หะดีษบาติล⁽²⁾ และสิ่งที่ขาดฟิงไปยังท่านนบี ﷺ จากคำพูดหรือการกระทำของใครคนหนึ่งคนใดนั้นน่าจะเรียกว่า ลาอัศลาละฮฺ (ไม่รู้ที่มาที่ไป)

อุละมาอ์บางท่านได้อธิบายเพิ่มเติมกล่าวว่า ทุกอย่างที่ขาดฟิงไปยังเศาะหาบะฮฺและตาบิอิน แต่มีข้อสังเกตว่า เมื่อมีการพูดนั้นถูกกล่าวไว้ในลักษณะอิสระแล้วความหมายของมันจะเจาะจงเฉพาะการโกหกต่อท่านนบี ﷺ เท่านั้น ส่วนคำพูดที่ถูกกล่าวในลักษณะเงื่อนไข คำนี้มักจะใช้กับเศาะหาบะฮฺเท่านั้น เช่น เมาฏอต่ออับนุอับบาสและต่อตาบิอิน เช่น เมาฏอต่อมูญาฮิด⁽³⁾ เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้วหะดีษในระดับนี้จะมีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น

หนึ่ง หะดีษเมาฏอ (تُرِيدُ تَرْيَاةَ)

สอง หะดีษบาติล (بُاطِلٌ)

สาม หะดีษลาอัศลาละฮฺ (لَا أَسْلَالَهُ)

2. ที่มาของหะดีษเมาฏอ

จากนิยามข้างต้นสามารถทราบได้ว่า ที่มาของหะดีษเมาฏอมี 2 แหล่ง

หนึ่ง ผู้ก่หะดีษได้แต่งสำนวนขึ้นมาจากตัวเอง แล้วขาดฟิงไปยังท่านนบี ﷺ หรือขาดฟิงไปยังเศาะหาบะฮฺ หรือขาดฟิงไปยังตาบิอิน

⁽²⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาดะฮฺ : 1/100

⁽³⁾ อะบูซุสซะฮฺ หน้า 14

ความว่า : “ทุก ๆ การงานมีกุญแจของมัน กุญแจของสวนสวรรค์คือ รัก และเอ็นดูคนยากจน ซึ่งพวกเขาเหล่านี้เป็นคนที่สวามิภักดิ์ ต่ออัลลอฮ์ในวันกิยามัต”⁽³⁾

หะดีษบทนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์มากมาย แต่ขอยกเป็นตัวอย่างเพียงสอง ทศนะเท่านั้น⁽¹⁾ คือ อิมามอิบนุอัลญะซีร์ กล่าวว่า : อัลดารอกุญนียกกล่าวว่า : หะดีษบทนี้มาจากการรื้อขึ้นมาโดยอุมัร เบ็ญ รอชิด อัลญารีย์ จากมาลิก เบ็ญ อะนัสแล้วพาดพิงไปยังอะบูมัสอัับ⁽²⁾ และอิบนุหิบบาน กล่าวว่ : เป็นหะดีษ เมาฏอ มาจากการรื้อของอะหมัด เบ็ญ ดาอุด เขาเป็นนักหะดีษ ไม่อนุญาตให้นำหะดีษนี้บอกกล่าวให้คนอื่นฟัง เว้นแต่เพื่อเปิดเผยให้คนทั่วไปได้ทราบฐานะ ของหะดีษเพื่อจะได้หลีกเลี่ยงการนำหะดีษมาใช้จากการรายงานของเขา⁽³⁾

(2) คำพูดของเศาะหาบะฮ์บางคนซึ่งถูกนำมาพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ตัวอย่าง

หะดีษที่ 3 มีการรายงานมาจากท่านนบี ﷺ ซึ่ง ท่านกล่าวว่า

أَمَّا الْوَيْلُ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
((أَمَّا الْوَيْلُ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ))

⁽³⁾ บันทึกโดยอิบนุอะดี : 6/2375, อิบนุอัลญะซีร์ : 3/141 จากสายรายงานของอะหมัด เบ็ญดาอุด เบ็ญ อับดุลกอเดร์ จากอะบูมัสอัับ จากมาลิก เบ็ญ อะนัส จากนาฟีอ จากอิบนุอุมัร

⁽¹⁾ ดู อัลอัลบานีย์ : 3/582-584

⁽²⁾ บันทึกโดยอิบนุหิบบาน : 1/146-147

⁽³⁾ อิบนุอัลญะซีร์ : 3/141

หะดีษที่บันทึกโดยผู้รายงานคนเดียว : Q/49 (อัลอิบะนาอ์)

ความว่า : “*ทั้งที่เป็นแหล่งแห่งโรคทั้งหลาย การลดกินในบางสิ่งเป็นเจ้าแห่งยาทั้งหลาย และจงสร้างความสะดวกขึ้นให้ทุกๆ ส่วนของร่างกาย ด้วยกินสิ่งที่มันเคยได้รับความเคยชิน*”⁽²⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษลาอัลลอะฮฺ มาจากการรายงานของอัลญะวายบะรียฺ อิมาม อัลซุฮรียฺ กล่าวว่า อัลญะวายบะรียฺเป็นนักกุหะดีษแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ (3)

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษลาอัลลอะฮฺ (หะดีษ) ท่านอัลฮะฟิซอัลอิรอกียฺ กล่าวว่า “ฉันไม่เคยพบที่มาของหะดีษบทนี้” ความเห็นของอัลอิรอกียฺนี้ได้รับการสนับสนุนจาก อัลหาฟิซ อัลชะคอวียฺ อิมามอิบนุ อัลกัทยิมกล่าวในหนังสือชาดอัลมะอาดว่า “ที่จริงแล้วหะดีษบทนี้เป็นคำพูดของอัลฮะริษ เบนุกิลดะฮฺ ซึ่งเป็นหมอชาวอาหรับ การแอบอ้างเป็นคำพูดของท่านนบี ﷺ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”⁽⁴⁾

นอกจากหะดีษที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วยังมีหะดีษเมาญูอ์อีกมากมายที่แพร่หลายในสังคมมุสลิมโดยเฉพาะหะดีษเมาญูอ์ที่เกี่ยวกับอียาดาคัต คุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามทำความชั่ว และที่สำคัญมากที่สุดจะเป็นหะดีษเมาญูอ์ที่พูดถึง เคาะหะบะฮฺ เช่น การเป็นเคาะลียะฮฺไม่ว่า

⁽²⁾ บันทึกโดยอิบนุอะดี : 2/207

⁽³⁾ อัลอิบะนาอ์ : 1/415

⁽⁴⁾ ดู หนังสือเดิม : 3/582-584

จะยกย่องหรือตำหนิ การสังเีย การสนับสนุนท่านหนึ่งท่านใดและปฏิเสธพวกเขา เป็นต้น

4. ฐานะของหะดีษเมาฏู

หะดีษเมาฏู คือ หะดีษที่มีฐานะต่ำที่สุดในบรรดาหะดีษเพราะอิฟเนื่องจากการเป็นการกล่าวเท็จต่อหะดีษนบี ﷺ และเป็นเพียงคำพูดของสามัญชนเท่านั้นแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ

5. การรายงานหะดีษเมาฏู

บรรดาอุละมาอมีความเห็นพ้องกันว่า ไม่อนุญาต (หะรอม) แก่ผู้ที่ทราบว่าเป็นหะดีษเมาฏอนำมารายงานให้แก่สาธารณชนทั้งหลายที่เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของศาสนา เช่น อะกีดะฮ์ อิบาติฮ์ คุณค่าของอะมัล และอื่น ๆ เว้นแต่มีการระบุระดับของหะดีษด้วย⁽¹⁾ เนื่องจากมีหะดีษบทหนึ่ง ซึ่งท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((كُلُّ مَا أُخْبِرَ بِهِ مِنْ غَيْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَهُوَ كَذِبٌ))

ความว่า : “ผู้ใดรายงานหะดีษหนึ่งบทจากฉัน ทั้ง ๆ เห็นว่ามันโกหกแน่นอนเขาเป็นคนหนึ่งในบรรดาผู้โกหกทั้งหลาย”⁽²⁾

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

บรรดาอุละมาอมีความเห็นพ้องกันว่า ไม่อนุญาต (หะรอม) ให้นำหะดีษเมาฏู มาใช้เป็นหลักฐานและนำมาปฏิบัติตามที่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา เช่น อะกีดะฮ์ อิบาติฮ์ หุก่มหะกัม การนิกาย ญะนาซะฮ์ มุอามะลาต คุณค่า

⁽¹⁾ อิบน์ อัสสะลาหฺ หน้า 109

⁽²⁾ บันทีก โดยมุสลิม : 2/231

ของอะมัล ชีวประวัติของท่าน นบีและเศาะหาบะฮ์ การสนับสนุนให้ทำความดี และห้ามปรามทำความชั่ว เป็นต้น⁽³⁾

7. การรู้จักหะดีษเมาฏู

การรู้จักหะดีษเมาฏูสามารถพิจารณาจากหลาย ๆ อย่างต่อไปนี้

1. ผู้กะหะดีษยอมรับสารภาพว่าเขาทำขึ้นมาเอง เช่น การสารภาพของนักกะหะดีษว่า เขาได้ กะหะดีษเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดของศาสนาและเรื่องอื่นๆ เช่น การสารภาพของอะบูอัสซะฮะฮ์ ญุหุ เบ็ญญ์ อะบีมัรยัม
2. คำหรือสำนวนที่มีความหมายเหมือนกับการสารภาพ หรือการยอมรับของการกะหะดีษ เช่น มีการรายงานหะดีษจากอาจารย์ท่านหนึ่งซึ่งเขาไม่เคยรับหะดีษมาก่อนและหะดีษนั้นไม่มีใครคนอื่นที่รายงานนอกจากเขาเพียงผู้เดียวเท่านั้น
3. มีกรณีแวดล้อมในตัวผู้รายงาน เช่น ผู้รายงานเป็นพวกรอฟีฎะฮ์หรือชีอะฮ์⁽¹⁾ โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะกะหะดีษเกี่ยวกับครอบครัวของท่านนบี ﷺ⁽²⁾
4. ตัวบทของหะดีษขัดแย้งอย่างชัดเจนกับอัลกุรอาน หะดีษเศาะหีหและความคิดที่ถูกต้อง⁽³⁾

8. ประวัติความเป็นมาของหะดีษเมาฏู

ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของสะนัต์ว่า บรรดาเศาะหาบะฮ์เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ ซึ่งได้รับการยอมรับจากอัลลอฮ์ ﷻ ว่าเป็นกัลยาณชนที่ชอบปฏิบัติตามและเลียนแบบท่านนบี ﷺ ด้วยจิตวิญญาณและการกระทำตลอดชีวิตของพวกเขา อะนัส เบ็ญญ์ มาลิกได้รายงาน หะดีษบทหนึ่งเล่าว่า มีผู้ชายคนหนึ่งถาม

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาตะฮ์ : 1/135

⁽¹⁾ กลุ่มรอฟีฎะฮ์และกลุ่มชีอะฮ์ก็นับถือศาสนาอิสลามเช่นกัน แต่ไม่ใช่อะฮ์ลุลสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์

⁽²⁾ มะหฺมูด อัลญะหฺหาน หน้า 176

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาตะฮ์ : 1/334

ท่านว่า “ท่านได้ฟังหะดีษจากรَسُولُ اللَّهِ ﷺ ใช่หรือไม่?” ท่านตอบว่า “ใช่ หรือ ท่านกล่าวว่า ฉันได้ยินมาจากบุคคลไม่เคยพูดโกหก ข้าขอสาบานด้วยพระนามของอัลลอฮ์ว่า พวกเราไม่เคยโกหกและพวกเราไม่ทราบด้วยซ้ำไปว่าวิธีการโกหกนั้นเป็นอย่างไร”(4)

การกู่หะดีษไม่ใช่เป็นฝีมือของผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง โดยเฉพาะมุสลิมที่อยู่ในช่วงต้นๆ ของอิสลาม แต่มาจากฝีมือของพวกมุนาฟิกีนที่ต้องการทำลายอิสลามและใส่ร้ายมุสลิม ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่สมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยมานหลักฐานบางอย่างบ่งบอกถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจน ซึ่งได้ติดตามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรายงานหะดีษของท่าน นบี ﷺ มุฮัมมัด เบ็ญ ลีรีน (110ฮ.ศ.) ได้กล่าวไว้ว่า “พวกเขา(บรรดาเคาะหาบะฮ์) ไม่เคยถามเลยเกี่ยวกับอิสนาตหะดีษ เมื่อฟิตนะฮ์ได้เกิดขึ้นพวกเขาก็เริ่มมีการตรวจสอบสถานะของนักรายงานโดยให้บอกชื่อของเขา ดังนั้น เมื่อหะดีษมาจากกลุ่ม อะฮฺลุล อัลซุนนะฮ์พวกเขาจะยอมรับหะดีษ และเมื่อพบว่าหะดีษมาจากกลุ่มบิดอะฮ์พวกเขาจะไม่รับหะดีษ”(5)

จากข้อเท็จจริงนี้ สามารถยืนยันต่อประวัติการเริ่มต้นของการโกหกต่อ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ และหะดีษของท่าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่หลายหะดีษเมาฎูในสังคมอิสลามอย่างกว้างขวางและเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้สังคมอิสลามเกิดความแตกแยกเป็นกลุ่ม ๆ

ส่วนหะดีษเมาฎูที่ถูกกู้ขึ้นมาเป็นครั้งแรก คือ หะดีษที่เกี่ยวกับความประเสริฐของบุคคลซึ่งมีอับดุลเลาะ เบ็ญ อุบัย เบ็ญ สะลูลเป็นหัวหน้ากลุ่มนี้ได้ทำการกู่หะดีษเมาฎูอย่างมากมายโดยเริ่มจากหะดีษที่เกี่ยวกับความประเสริฐของผู้นำ มีการบอกเล่าว่ากลุ่มแรกที่ได้ริเริ่มกู่หะดีษ คือ กลุ่มของชีอะฮ์ อิบน์ อะบีอัลหะดีดได้กล่าวว่า “พึงรู้ไว้ว่า เดิมทีนั้นการโกหกมดเท็จที่เกี่ยวกับความ

(4) บันทึกโดยอิบนุอะดีย์ : 1/51

(5) บันทึกโดยมุสลิม : 1/15

ประเสริฐมาจากกลุ่มชีอะฮ์ ซึ่งได้รับการตอบรับเช่นกันจากกลุ่มอะฮ์ลุลซุนนะฮ์ บางคนที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้⁽¹⁾

ที่จริงแล้วพวกชีอะฮ์มีหลายกลุ่มด้วยกัน แต่ที่เป็นกลุ่มแรกที่ทำให้การกหะดีษเมาฎูนั้นคือ กลุ่มรอฟีฎะฮ์ มีคนถามอิมามมาลิกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ท่านตอบว่า “อย่าไปพูดกับพวกเขาและอย่ารายงานหะดีษจากพวกเขา เพราะพวกเขาเป็นคนโกหก”⁽²⁾

อิมามอัชชาฟีอีย์ กล่าวว่า “ฉันไม่เคยเห็นกลุ่มที่ปฏิบัติตามอารมณ์ของตนเอง แม้แต่กลุ่มเดียวเท่านั้นที่โกหกตื่น ๆ มากกว่ากลุ่มรอฟีฎะฮ์”⁽³⁾

ส่วนเมืองที่เป็นสถานที่ในการเผยแพร่หะดีษเมาฎูที่โด่งดังมากที่สุดในสมัยนั้นคือ เมืองอิร็อก (อิรัก) อิมามอัชชูษฏีรีย์ กล่าวว่า “ตัวบทหะดีษที่มาจาก การรายงานของพวกเราแค่สิบเดียวเท่านั้น แต่หะดีษนั้นกลับมายังพวกเราอีกครั้งจากการรายงานของชาวอิร็อกยาวเป็นศอก”⁽⁴⁾

การกหะดีษเมาฎูของกลุ่มรอฟีฎะฮ์ คือ พยายามกหะดีษให้สอดคล้อง กับความต้องการและอารมณ์ของพวกเขาให้มากที่สุด อิมามอัลเคาะลีลกล่าวว่า “กลุ่มรอฟีฎะฮ์ได้ทำกหะดีษที่เกี่ยวกับความประเสริฐของอะลี เบ็ญอะบิฏอลิบ และครอบครัวของท่านหรือ อะฮ์ลุล อัब्ยัต มีจำนวนประมาณ 3,000 หะดีษ”⁽⁵⁾ อาทิเช่น

((أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يَكُونُ فِي الْمَدِينَةِ إِذَا كَانَ فِي الْبَيْتِ))

⁽¹⁾ มุสญะฟา อัศสิบาอีย์ หน้า 75-76

⁽²⁾ ซัยกูอิสลามอินนุคัยมิยะฮ์ : 1/13

⁽³⁾ หนังสือเดิม

⁽⁴⁾ มุสญะฟา อัศสิบาอีย์ หน้า 79

⁽⁵⁾ หนังสือเดิม หน้า 80-81

ความว่า “นี่คือผู้ที่ฉันได้สั่งเสีย และเป็นสหายของฉัน และผู้จะเป็นเคาะ
ลิฟะฮฺต่อจากฉัน ดังนั้น จงรักดีและเชื่อฟังเขา”⁽⁶⁾

بِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي وَبِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي وَبِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي
بِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي وَبِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي وَبِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي
(بِإِذْنِي دَخَلَ دَارَ بَيْتِي)

ความว่า : “ผู้ใดต้องการพิจารณาความรู้ของนบีอาดัม และความยำเกรง
ของนะบีนุฮฺ และความอ่อนโยนของนบีอิบรอฮีม และความน่
เกรงขามของนบีมูซา และความขยันในการทำอิบาดะฮฺของนบี
ชา กัจจงพิจารณาท่านอะลี”⁽¹⁾

9. สาเหตุของการแพร่หลายของหะดีษเมาฏอ

การแพร่หลายของหะดีษเมาฏอในสังคมอิสลามนั้นมีสาเหตุมาจากหลาย
ประการด้วยกัน แต่ที่สำคัญดังนี้

1. การทำอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ จุดประสงค์บางประการของ
การกุหะดีษเมาฏอเพื่อสนับสนุนให้ผู้คนขยันทำอิบาดะฮฺ แสดงพิธีการปฏิบัติ
ศาสนกิจ และประกอบภารกิจที่ดี ๆ โดยแอบอ้างหะดีษเมาฏอเป็นหลักฐานเพื่อ
แสดงให้เห็นว่าอิบาดะฮฺนั้นเป็นเรื่องจริงและทำให้หลงเชื่อในพิธีการนั้น การ
ปฏิบัติเช่นนี้เป็นการปฏิบัติที่ไร้สาระ เนื่องจากคนอื่นให้การยอมรับและปฏิบัติ

⁽⁶⁾ หะดีษบทนี้มีการเล่าว่าเป็นส่วนหนึ่งในจำนวนการสั่งเสียของท่านนบี ﷺ ซึ่งท่านได้กล่าวหะดีษนี้ ณ ตำบลเมะ
ดिरคอม (ดู มุศนะฟา อัศสิบาอียฺ หน้า 79-80)

⁽¹⁾ มุศนะฟา อัศสิบาอียฺ หน้า 80

ตามวิธีการที่ผิด ๆ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหะดีษเมาฏูที่ไม่สามารถจะอ้างอิงได้เด็ดขาด

ตัวอย่าง เช่น อิบน์มะฮฺญูนีย์ กล่าวว่า “ฉันกล่าวแก้มัยยะเราะฮฺ เบ็ญญ์ อับดุลรออบบิฮฺ ว่า คุณได้รับหะดีษนี้มาจากใคร คือ หะดีษที่ว่าใครอ่านสุเราะฮฺนี้จะได้รับผลบุญเท่านี้? เขาตอบว่า ฉันเองก็มานั้นขึ้นมาจากเพื่อนให้คนอื่นทำอิบาดะฮฺ (ต่ออัลลอฮฺ ﷻ)”⁽²⁾

2. ให้การสนับสนุนมัซฮับของตนเองหรือนิกายของกลุ่มพวกพ้อง วิธีหนึ่งที่สามารถดึงดูดคนอื่นหันมาให้การสนับสนุนมัซฮับ หรือพรรคการเมืองของตนเองโดยอ้างหลักฐานจากหะดีษเมาฏูดังที่ได้ปรากฏจากการกระทำของพวกชีอะฮฺและเคาะวาริจญ์ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้กู่หะดีษเมาฏูแล้วกล่าวว่าเป็นหะดีษของท่านนบี ﷺ เพราะมุสลิมคลั่งไคล้ในหะดีษและปฏิบัติตามสุนนะฮฺของท่านในทุก ๆ เรื่อง ตัวอย่าง เช่น

“أخبرني عن أبي بكر الصديق”

ความว่า : “ท่านอะลีเป็นเลิศที่สุดในบรรดามวลชน ดังนั้นผู้ใดสงสัยในตัวอะลี เขาเป็นคนกะфир”⁽¹⁾

3. คูหมินศาสนาอิสลาม ในการนี้ได้กู่หะดีษเมาฏูที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องของศาสนาอิสลามในด้านต่าง ๆ และความไม่เจลิยวฉลาดของมุสลิมตลอดจนสร้างความอู๋นวายให้แก่สังคมอิสลาม วิธีการเช่นนี้ส่วนมากมาจากฝีมือของกลุ่มชะนาติเกาะฮฺ เช่น มุฮัมหมัด เบ็ญญ์ สะอิด อัชชามีญ์ อัลมัศลูบ เป็นต้น ตัวอย่าง

⁽²⁾ อัสสุญญีย์ : 1/273

⁽¹⁾ อัสสุญญีย์ : 1/273

10. ความผิดพลาดของนักอรรถาธิบายหะดีษ

มีอีกเรื่องที่สำคัญมากสมควรแก่การพูดถึงเมื่อกล่าวถึงหะดีษเมาฏู นั่นคือ ความ ผิดพลาดของนักอรรถาธิบายหะดีษบางท่านที่ได้หยิบยกหะดีษ เมาฏูมาอ้างเป็นหลักฐานในการอรรถาธิบายอัลกุรอานบางอายะฮ์โดยไม่ได้ ระบุระดับของหะดีษอย่างชัดเจนว่าเป็นหะดีษเมาฏู เช่น อิมามอัลชะอฺละบี ยี่ อิมามอัลวาหิดียฺ อิมามอัชเชากานียฺ อิมาม อัลบัยฏอวียฺ และอิมามอัลชะมฺศะรียฺ

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่ค้นคว้าความรู้จากหนังสือตัฟซีรข้างต้นควร ตระหนักในเรื่องนี้ด้วยโดยการสืบค้นหะดีษก่อนนำมาใช้เป็นหลักฐาน อย่างน้อย ๆ ให้ค้นหาระดับของหะดีษจากหนังสือตัจรียหะดีษเพื่อสามารถยืนยันความ ถูกต้องของหะดีษ

11. ตำราที่เกี่ยวข้อง

Bàr ad-dīn Bāz̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī .1

Ḥ̄rī Bāz̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī .2

ḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī .3

ṭāh̄ Aḥ̄rī

ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī ṭāh̄ Aḥ̄rī .4

หัวข้อย่อย อัลอิสรออิลียาต

1. นิยาม

คำว่า “อิสรออิลียาต” เป็นคำพหูพจน์ของคำว่า “อิสรออิลียะฮฺ” คือเรื่องราวของ บะนีอิสรออิล (เผ่าอิสรออิล) หมายถึง เผ่านบียะอฺกูบ และบะนีอิสรออิลในที่นี้ก็คือครอบครัวของนบียะอฺกูบและรุ่นต่อ ๆ มาจากวงศ์ตระกูลของท่าน⁽¹⁾

อิสรออิล คือ ยะฮฺยู⁽²⁾ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความรู้และวัฒนธรรมของตัวเองมาจากคัมภีร์เตารอฮฺและหนังสืออธิบายของเตารอฮฺ อัลอัลฟารและเนื้อหาของมัน คัมภีร์ตัลมุตและหนังสืออธิบาย เรื่องเล่าต่าง ๆ และเรื่องงมงาย ข้อกล่าวหาที่เป็นเท็จ หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เล่าสู่กันฟังจากกลุ่มอื่นๆ

เรื่องต่าง ๆ ข้างต้นเป็นแหล่งที่มาที่แท้จริงของอิสรออิลียาต ซึ่งมักจะบรรจุไว้ในหนังสือตัฟซีร หนังสือประวัติศาสตร์ และหนังสือที่มีการอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของศาสนา สิ่งเหล่านี้มีทั้งที่เป็นจริงและบางส่วนเป็นเท็จ แต่ส่วนมากจะเป็นเท็จที่ไม่สามารถอ้างได้มาจากคัมภีร์เตารอฮฺ⁽¹⁾

ที่เรียกว่า อิสรออิลียาต เพราะส่วนใหญ่แล้วมาจากวัฒนธรรมของบะนีอิสรออิล หรือมาจากหนังสือต่าง ๆ ที่พวกเขาแต่งขึ้นมาเอง หรือมาจากการเล่าสู่กันฟังในหมู่พวกเขาโดยไม่มีการอ้างอิงที่สามารถเชื่อถือได้⁽²⁾

2. ประเภทของอิสรออิลียะฮฺ

อิมามอิบนุกะษีรกล่าวในหนังสือตัฟซีรว่า อิสรออิลียาตมี 3 ประเภทคือ

1. อิสรออิลียาตที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกต้องหรือเคาะหิหฺ

⁽¹⁾ อะบูซุบะฮฺ หน้า 12

⁽²⁾ เมื่อกล่าวถึงยะฮฺยูจะหมายถึงพวกยะฮฺยูดี (ยิว)

⁽¹⁾ อะบูซุบะฮฺ หน้า 13

⁽²⁾ อะบูซะฮะเราะฮฺ : 1/165

และอื่น ๆ อีกมากมาย

4. ฐานะของอิสรออีลียะฮ์

อิสรออีลียะฮ์มี 3 ระดับด้วยกันคือ อิสรออีลียะฮ์ที่เป็นเศาะหีห อิสรออีลียะฮ์ ที่เป็นฎะอีฟ และอิสรออีลียะฮ์ที่เป็นเมาฎู

5. การรายงานอิสรออีลียะฮ์

ไม่อนุญาตให้รายงานอิสรออีลียะฮ์ที่เป็นฎะอีฟและที่เป็นเท็จ (เมาฎู) เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเด็ดขาด เว้นแต่จะระบุสถานภาพอย่างชัดเจน ผู้ใดตั้งใจรายงาน อิสรออีลียะฮ์โดยไม่ระบุระดับด้วย จะถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นบาปใหญ่และนับเป็นผู้มูสาในจำนวนบรรดานักมูสาทั้งหลาย

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อิสรออีลียะฮ์ที่เป็นเศาะหีหอนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานได้ ส่วนอิสรออีลียะฮ์ที่เป็นฎะอีฟหรือเมาฎูไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและห้ามปฏิบัติตามโดยเด็ดขาด

อิมามอัชชาฟีอียฺอธิบายว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านนบี ﷺ ได้ปฏิบัติหรือแสดงออก เป็นแบบฉบับนั้น อัลลอฮฺ ﷻ บังคับให้ปฏิบัติตามซึ่งเป็นการแสดงถึงการเคารพภักดี ต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ และรَسُولุลลอฮฺ ﷺ ส่วนการหลีกเลี่ยงไม่ยอมปฏิบัติตามหะดีษถือเป็นมุกิยะฮฺและไม่แสดงตนเป็นคนน้อมรับคำสั่งของอัลลอฮฺ ﷻ เพราะการปฏิบัติตาม หะดีษเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด”

ตามความเป็นจริงแล้วการปฏิบัติตามหะดีษ หรืออัลสุนนะฮฺนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับมุสลิมเพราะเป็นการเลือกวิถีทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเป็นการปฏิบัติตามผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากอัลลอฮฺ ﷻ มาเป็นแบบอย่างอันดีงามในทุก ๆ ด้านสำหรับมนุษยชาติ โดยเฉพาะมุสลิมที่ศรัทธาในอัลลอฮฺ ﷻ และรَسُولุลลอฮฺ ﷺ และห้ามปฏิบัติขัดแย้งกับคำพูดและการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿مَنْ عَمِلْ بِحَدِيثِ رَسُولِي فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدِّينِ فَلَهُ أَجْرٌ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِكَلِمَةٍ مِنْ كَلِمَاتِي فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدِّينِ﴾

ความว่า : “ดังนั้นจึงระวังพวกที่ปฏิบัติขัดแย้งกับการปฏิบัติของท่าน (นบี) พวกเขาจะประสบกับพินาศหรือพวกเขาจะพบกับความหายนะที่แสนสาหัส”⁽¹⁾

อัลหะซัน อัลบัศรียฺ กล่าวว่า “การศรัทธานั้นไม่ใช่เป็นความฝันและไม่ใช่เป็นการแสดงออกที่ลอย ๆ เท่านั้น แต่การศรัทธานั้นเป็นการปฏิบัติอย่างจริงจังและน้อมรับด้วยการกระทำตามข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในอัลกุรอาน” ก็เช่นเดียวกันกับการศรัทธาต่อรَسُولุลลอฮฺ ﷺ ด้วยการปฏิบัติตามหะดีษหรือ

⁽¹⁾ สุเราะฮฺอันนูร อายะฮฺที่ 63

อัลลฮุนนะฮฺ ซึ่งแสดงถึงการรักรสูลุลลอฮฺ ﷺ และยกย่องท่าน อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

أَمَّا ! أَلَا تَعْلَمُونَ ! أَيُّكُمْ أَكْبَرُ مِنْكُمْ ! أَيُّكُمْ أَكْبَرُ مِنْكُمْ ! أَيُّكُمْ أَكْبَرُ مِنْكُمْ !

﴿ لَا تَعْلَمُونَ ﴾

ความว่า : “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด ﷺ) ว่า หากพวกเจ้ารักในอัลลอฮฺ ก็จงปฏิบัติตามฉัน (ท่านนบี ﷺ) แน่แน่นอนอัลลอฮฺจะทรงรักพวกเจ้า และพระองค์พร้อมให้อภัยพวกเจ้าเสมอ”⁽²⁾

อิมามอิบนุ อัลกอยยิม กล่าวว่า “เราได้ยินหลายต่อหลายคนเมื่อคนที่ตนให้ความเคารพปฏิบัติสอดคล้องกับหะดีษของท่านนบี ﷺ มักจะอ้างว่าเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว แต่เมื่อการปฏิบัติของคนนั้นขัดแย้งกับหะดีษซึ่งมาจากรายงานของคนอื่น มักจะกล่าวว่า การปฏิบัติตามหะดีษนั้นสำหรับผู้รายงาน ไม่ใช่ผู้ฟังหรือผู้ที่เห็น” การอ้างในลักษณะเช่นนั้นเป็นการอ้างอย่างไรเหตุผลและไม่มีความรับผิดชอบต่อหะดีษของท่านนบี เพราะหะดีษไม่ได้กำหนดมาเฉพาะตัวบุคคลที่มีลักษณะหนึ่งลักษณะใดเท่านั้น แต่เป็นบทบัญญัติสำหรับทุกคนที่ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ ไม่ว่าจะสอดคล้องกับการปฏิบัติของเขาหรือไม่ก็ตาม

ในทางมารยาทแล้ว สิ่งเดียวเท่านั้นที่อนุญาตให้กล่าวเช่นนั้นได้ คือ ในสิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหะดีษที่ไม่ถูกต้องหรือหะดีษที่ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้เท่านั้นเช่น หะดีษเกาะอียะฮ์ หะดีษเมฆูอฺ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาจากอิสรออียะฮ์ เนื่องจากการนำหะดีษเหล่านั้นมารายงานหรือใช้เป็นหลักฐานเป็นการเลือกสิ่งที่ดี และจะนำมา ซึ่งความเสียหายต่อหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยเฉพาะเรื่องอะกีดะฮ์ อิบาตะฮ์ หุกุมหะกัม หะลาละและ

⁽²⁾ สุเราะฮ์อัลอะหฺซาบ อายะฮ์ที่ 21

